

que enim verè & formaliter suo modo est id quod est, sicut vtrumque ens est. Sed tamen cum distinguimus substantiam ab accidente, & ostendimus dependentiam vnius ab alio, tunc deprehendimus illam ipsam rationem communem magis quadrare in substantiam quam in accidens. Itaque sicut modus intrinsecus per se, vel in alio diuidunt ens, quia illud est substantia, hoc accidens; ita modus intelligendi non diuidit, sed accommodat ipsum ens. Vt postquam dicimus substantiam, & accidens esse ens, si queratur sitne accidens propriè, & simpliciter ens, quæ syncategoremata, propriè & simpliciter significant accommodatum modum intelligendi: Respondendum est, accidens non esse propriè, & simpliciter ens, quia conceptus entis non ita benè siue vniuocè accommodatur accidenti; quia ratio significata per nomen non est omninò eadem, propter diuersam accommodationem; est tamen vna ratio communis vtrique, quia vtrumque est verè, & formaliter ens, non ens pictum, aut fictitium: & ita ens nullo modo significat substantiam, sed aliquid, quod propriè accommodatur substantiæ; accidenti autem impropriè; non per metaphoram, sed impropriè, hoc est, minus accommodato intelligendi modo, vel etiam secundum quid, quia accidens non est id quod est simpliciter quia est in alio; est tamen, hoc est, existit verè & formaliter.

15. His verò adijcimus, etiam absque inæqualitate prædicationis in conceptu vno inueniri analogiam proportionis: ibi enim analogum prædicatur simpliciter de vtroque: & tamen non est vniuocum, quia non est omninò eadem ratio communis omnibus analogatis, vt ostendemus in analogia nominum diuinorum: quare scitè docuit Sanctus Thomas prima parte, quæstione 13. articul. 5. in analogis neque esse omninò vnam rationem sicut in vniuocis, neque omninò diuersam vt in æquiuocis; quod intelligendum est de analogis vnius conceptus.

16. Ex quibus consequuti sumus commentarium dilucidum definitionis vniuocorum. Sunt enim vniuoca quibus est conceptus vnus, perfecta vnitatem

A similitudinis; & ratio significata vna, scilicet perfectè vna, propter perfectam similitudinem, quæ est vniuocorum fundamentum: quod amplius explicabitur de analogia nominum diuinorum disputantibus inferiùs. Prima autem genera in eo in quo conveniunt non perfectè assimilantur, cum substantia simpliciter sit id quod est, & accidens sit id quod in alio est. Quamobrem quia in aliqua conveniunt similitudine, possunt significari conceptu vno, & sub vna ratione communi; quia verò non concordant in similitudine perfecta, deficiunt ab vniuocis, & analogi sunt.

Confirmatio.

ERit nobis petenda confirmatio à sententijs Philosophi capite sequenti commemorandis, quibus ostenditur ens esse æquiuocum; quibus comprobatur satis quòd vniuocum non sit: quòd verò sit analogum colligitur ex eodem 4. Metaphysic. capite 2. vbi docet ens non dici æquiuocè, & tamen simpliciter dici, & non dici vna ratione; est ergo analogum, quod neque omninò est æquiuocum, neque omninò vniuocum. Et confirmatur, quia sæpiùs docet Philosophus ens esse ex ijs, quæ dicuntur ad vnum, quæ quidem sunt analogi per attributionem. Id affirmat loco eodem, & 7. Metaphysic. text. 14. & 15. & libro 12. text. 19. Idem docet Commentat. ex mente Aristotelis 10. Metaphysic. text. 5. Porphyrius verò cap. de Specie, probat omnia genera summa convenire in solo nomine entis: & ibidem Boetius, & alij: ergo non est vniuocum. Eadem est sententia S. Thomæ, & omnium ferè Doctorum consensu comprobata.

QVARTA PARS.

Nomen, ens, analogum est vno conceptu, & ratione vna.

Disputandum iam est vtrum istud nomen, ens, significet aliquid vnū, & quasi commune; aut saltem significet plura sub vna aliqua ratione communi, quod idem est: an verò immediatè significet plura, vt plura sunt, sub diuersis

Modus intrinsecus diuidit ens.

Deinde modus intelligendi accommodat ens.

Hæ voces, propriè & simpliciter, significant accommodatum intelligendi modum.

Ratio significata per nomen, ens, non est omninò eadem.

Ratio.

Accommodatur accidenti impropriè, hoc est, minus accommodato intelligendi modo, seu nõ ita bene siue vniuocè, sed secundum quid.

15. Etiam in conceptu vno entis est analogia proport.

Ibi analogum prædicatur simpliciter de vtroque.

Eius tamen ratio non est omninò eadè, vt infra.

S. Thom.

16. Colligitur Commentarius definitionis vniuocorum.

Genera summa conveniunt in similitudine, sed nõ perfecta.

17. Quòd ens non sit vniuocum. Aristot.

Quòd sit analogum. Idem.

Idem.

Comment. Porphyri.

Boetius, S. Thom.

1. Quæst. de ratione vna.

1. Sent. Caiet. & Ferrar. de qua n. 14. & 3. 1. eam negat coherenter.
2. Sent. aliorum, eam negat.
Hæc sententia concedit enti vnum conceptum formalem, & negat vnum conceptum obiectiuum.
Fam tenent Sencin. Heru.
1. Explicatio eorundem ab ente significari substantiam, & accidens simul cu distinctione.
2. Explic. meior Fonseca, significari vtrumque sine illa.
3. Illius sententia impugnatio.
Infirmatur. Vnus conceptus potest esse plurius per modum vnius.
Exemplum. Secundum. Tertium.
Explicatur. Vnus rei principaliter, ac in recto, & alio in obliquo.
Vnus impugnat.

ueris rationibus? Hanc partem posteriorem amplectitur Thomas Caietan, & Ferrarionis, & alij qui duntaxat entis conceptum vnum; quod quidem merito censent ut consentaneum priori suæ opinioni iam confutata. Sed sane & alij Doctores, qui dum tribuunt enti conceptum vnum, negant vnum aliquid significari illo conceptu vno; aut etiam significari plura sub vno aliqua ratione. Sed plura ut plura sunt sub diuersis rationibus designari aiunt nomine vno & conceptu vno entis. Et quoniam res significata, aut representata per conceptum solet vocari conceptus obiectiuus, hoc est, obiectum conceptus, quod latinius dicimus rationem obiectam; concedunt vnum conceptum formalem, scilicet informantem intellectum, & negant vnum conceptum obiectiuum, hoc est, vnam obiectam illius conceptus formalis: cuius opinionis assertores sunt Sencinias, & Heruæus cum alijs.
Et hi quidem docent, ens significare substantiam accidensque, cum quadam distinctione, scilicet substantiam, vel accidens: hoc quippe distinctum potest predicari de omni ente. Alij melius sentiunt non cum distinctione neque cum coniunctione significari vtrumque, sed simpliciter; ita ut conceptus entis, sit conceptus vnus substantiæ, & conceptus alius accidentis; absque vlla copulatione, aut distinctione mente percepta; sed nudi ipsi conceptus rerum.
Hæc opinio à quibusdam refellitur, quia vnus conceptus oporteat esse obiectum vnum. Hoc tamen argumentum validum non est. Vnitas enim conceptus complectitur res plures distinctas, quæ intelliguntur per modum vnius: nam vno conceptu apprehendimus relatum, & terminum relati simul; & rem absolutam cum relatione simul. Imò conceptu accidentis apprehendimus simul substantiam: potest ergo vno conceptu entis simul designari substantia, & accidens: neque hoc ignorabant viri illi solertissimi. Verum est quod vnus conceptus est vnus rei principaliter, & in recto, ut aiunt; & licet possit representare simul res alias in obliquo secundum aliquam vnitatem obiecti: tamen in recto vnam

rem solam representat conceptus vnus. Ens ergo conceptu vno, vnum aliquid significat in recto; & illud est significatum proprium nominis: non ergo significat substantiam simul & accidens in recto; sed aliquid vnum commune vtrique. In hoc ergo refellimus præfatam sententiam, quo inuicem absolute, & in recto significari nomine entis substantiam, & accidens simul, cum distinctione, aut sine illa.
Adhuc vero magis explicatur res ista: nomen enim ponitur loco rei, scilicet loco illius rei quam significat in recto, & non in obliquo: ut nomen, scientia, ponitur loco illius facultatis, quæ animum exornat, & non ponitur loco rei scibilis, quam indicat in obliquo. Nam scientia de angelis indicat in obliquo Angelos; & non dicimus scientiam esse Angelum, sed esse de Angelis. Et idem significandi modus est in conceptu. Ergo etsi in eodem conceptu entis fingant habitudinem quandam ad decem genera, non ideo predicabitur ens de illis, nisi significet illa in recto: quod si in recto significat multa, & non vnum; nomen est æquiuocum argumentationi, distributionique ineptum, ut canis, sanum, & alia huiusmodi.
Quod amplius declaratur ex ipsa definitione, naturaque nominis. Vox enim significans & conceptus, sunt quasi synonyma, quæ significant idem eodem modo: cum ipsa voces notæ sint conceptuum, ut Aristoteles docuit. Nomen autem commune quod potest distribui, & cum numero coniungi, significat plura, quæ sunt plura secundum formam significatam per nomen: sed nomen, ens, est commune, & distribuitur, & numero deseruit, ut omnes confitentur; dicimus enim omne ens esse vnum, & numerata decem entia genera decem; ergo hoc nomen, ens, significat plura, quæ sunt plura secundum formam designatam per nomen: ergo aliqua forma, siue ratio aliqua obiecti, designatur per hoc nomen, ens, quæ in entibus multiplicatur: ergo nomen istud non significat immediate plura, sed vnum, quod in multis inuenitur, & de multis dicitur. Nam si ens significat immediate substantiam, quantitatem, &c. cum dicimus, Omne

Absolute & in recto nõ representatur vno conceptu plura simul cū distinctione, aut sine illa.
Confirm. 1. Nomen ponitur loco rei quæ significat in recto, & nõ in obliquo. Exemplum nominis, scientia.
Similiter est conceptus. Illatum; Nomen, ens, etsi in eius conceptu fingatur habitudo ad 10. genera, non ideo predicabitur de illis, nisi significet illa in recto.
5. Confirm. 2. Cum nomen ens, sit commune, & distribuitur, & numeratur, significat plura quæ sunt plura secundum formam designatam per nomen.
Vnde non significat immediate plura, substantiam quantitatem, &c. sed vnum.

ens est vnum, intelligeremus omnem substantiam, & omnem quantitatem, &c. quæ sunt multæ distributiones, & propositiones multæ: & cum dicimus decem entia, intelligeremus decem substantias, & decem quantitates, quod est paradoxum ridiculum. Aliquid ergo vnum significat ens quod distribuitur, & numero multiplicatur. Idem autem dicendum est de conceptu entis, & voce, cum sint quasi synonyma, vt proposuimus. Et hoc est palmarium argumentum.

Iam verò inquirendum est, quanam ratione significandi, nomen hoc, ens, significet plura? Nam si absque vlla ratione communi plura significat, vt canis terrestrem & marinum canem, absque vlla vnitate per nomen designata; profectò reijciendum est nomen, ens, à disputatione; imò à loquendi consuetudine: & nos ipsos à naturali modo intelligendi oportet excedere, qui ens intellectu distribuimus, numeramusque; & de ente disputando informamus intellectum: liquet enim experimento nomen entis apud nos non esse vt nomen canis, aut sanum, quæ non distribuuntur, neque inseruiunt disputanti. Quod si nomen hoc, ens, significat plura vt sunt vnum saltem colligatione aliqua, scilicet qua possit dici de multis, & distribui: illud tandem exprimendum est, quo plura entia quasi in vnum coeunt; quod solertè curauit Paulus Soncinnas cum Heruzo, explicans ens per disunctionem, scilicet substantiam, vel accidens; vt illa disunctione faceret prædicabile de multis: qui verò disunctionem istam negant, & verè quidem negant, vt statim comprobabimus, nihil tandem vnum excogitant sub nomine communi, quod possit de multis prædicari.

At verò Heruzus, & Soncinnas qui explicant ens per disunctum, certissimè falluntur. Nam cum aiunt nomen, ens, significare substantiam, vel accidens, si faciunt disunctam enunciationem, sensus est quòd nomen istud significat substantiam, vel significat accidens; putà aliquando accidens, aliquando substantiam: & ita erit nomen ineptum distributioni, aut argumento; sicut cætera nomina, quæ am-

A bigua dicimus, eò quòd nunc hoc, nunc illud significant: neque illa disunctio significatur per nomen, ens, vt ea, quæ sunt multa quasi disunctione copulentur: & in eo sensu est disunctio enunciationis, & non prædicati. Quòd si, vt isti Doctores planè indicant, accipiamus non enunciationem disunctam, sed prædicatum disunctum; cum dicimus nomen, ens, significare substantiam, vel accidens, intelligimus significari vtrumque semper isto nomine entis simul cum disunctione: ita vt hoc idem significet nomen, ens, quod significat nomen istud complexum, substantia vel accidens: quæ opinio sic declarata, ipsis terminis notis apparet esse falsa. Nam substantia vel accidens est quoddam disunctum ex duobus nominibus concretum quod non potest esse adæquatum nomini vni: aliàs duos conceptus distinctos substantiæ, & accidentis, adæquaremus vni conceptui distincto entis: Soncinnas enim & Heruzus vnum conceptum entis constituentur distinctum à conceptu substantiæ, & accidentis, vt & nos probauimus. Impossibile est autem idem sub eadem ratione vno conceptu eiusdem generis representari, quod representatur duobus conceptibus: ergo est alia ratio entis distincta à substantia, & accidente, sicut est conceptus entis distinctus à conceptu substantiæ, & accidentis. Est quippè conceptus naturalis imago rei representatæ, & oportet variari rem representatam sub sua ratione formali, vbi variantur conceptus.

B Præterea hæc est natura prædicati disuncti, vt neutra pars prædicati, certè enunciatur: sed altera pars dubiè & incertè: quare cum aiunt substantiam esse ens, nihil certè affirmamus, sed intelligimus, substantiam esse vel substantiam, vel accidens; quod ineptissimè dicitur.

C Denique vt in re perspicua non moremur, disunctum non est aptum nomini argumentibus vtile, nisi in solis disunctiuis argumentis, vt tollamus vnam partem disuncti, & ponamus alteram: hoc autem nomine vno præstari non potest, sed duobus: arguimus enim, corpus esse substantiam vel accidens; sed non esse accidens; ergo esse substantiam: quòd

Idem de conceptu.

Difficultas: Quodnam sit illud vnum cõmunep pluribus quod ens immediate significat.

Præsciendum ex dictis.

Dari aliquod eiusmodi vnu, ostenditur.

Ens non est æquiuocum.

Non est vt nomen canis, aut sanum.

1. Sent. Heru. Soncin. Illud vnum esse disunctum, de quo n. 2.

7. Hec scilicet si intelligit enunciationem disunctam.

Cõfutatur. 1.

Consutatur.

Si intelligitur quod indicat prædicatum disunctum, Consutatur.

Ens non significat idẽ quod hoc complexum substantia, vel accidens.

Impossibile est idem sub eadem ratione vno conceptu eiusdem generis representari, quod representatur duobus.

Ratio.

8.

Consutatur. Neutra pars prædicati disuncti certè enunciatur.

9.

Consutatur. Disunctum non est vtile nisi in disiectiuis argumentis vt tollamus vnam partem, & ponamus alteram.

Arg. in quo potest disunctio.

non potest po-
ni ens.

Ensi partes
non habet.
Alia sunt arg.
in quibus pro
ente non po-
nitur distinctū.

Confutatur .

Distinctum
ut sic, non po-
test distribui.

Si parte s. dis-
tincti distribu-
antur, est du-
plex distribi-
tio, atque adeo
plura nomina
& conceptus.

Exemplum.

Confutatur 5.

Distinctū nō
potest numera-
ri nisi numero
ipso distincto.

Exemplum.

Responf.

Retorquetur.

Si attendatur
distinctio, ens
est uniuocū.

10.

& vera sent.

Illud vnum

est ratio comū

essētia, cui

conuenit exis-

tentia, vt lib.

4. n. 13. &

Prob.

11.

quod si loco distincti ponamus nomen
ens, nihil efficit: neque enim poteris
distinctim arguere, negando vnam
partem entis ad constituendam aliam:
cum nomen, ens, partes non habeat, vt
alteram neges, alteram affirmes. Erunt
autem alia argumenta multa usurpan-
tibus nomen, ens, vt commune, quæ
distincto non constant; sed nomine
communi significante vnum aliquid,
quod de multis dicitur distributè. Sed
neque distinctum, vt distinctum est, po-
test distribui: quia vnitas distincti est
ipsa distinctio, scilicet syn cathegore-
ma, vel: quod si partes distincti distri-
buantur, est duplex distributio, verbi
gratia, Omnis substantia vel accidens,
declaramus, Omnis substantia, vel om-
ne accidens: distributiones autem plu-
res pertinent ad nomina plura, & con-
ceptus plures. Ergo nomen, ens, quod
voce & conceptu est vnum, vnica di-
stributione afficitur, cum dicimus omne
ens: ergo vnum aliquid significat vt
possit accipi distributè. Postremò dis-
tinctum non potest numerari, nisi nu-
mero ipso distincto; vt si dicamus esse
boves, vel vaccas tres, intelligimus esse
boves tres, vel vaccas tres, aut mix-
tum numerum ex bobus & vaccis.
Dicimus autem esse decem entia, non
decem substantias, vel decem quanti-
tates; neque verò ex istis mixtum de-
narium: aliàs nomen, ens, esset aequi-
uocum, quod æquè significat plura quasi
congeriem: sed quod proprium est no-
minis communis, sub ratione aliqua
communi entis, numeramus entia de-
cem. Quod si respondeas plura cum
distinctione haud facere æquiuocatio-
nem: argumentum retorquetur. Nam
si attendatur distinctio, ens erit uniuo-
cum; distinctum enim æquè dicitur de
multis eodem conceptu distinctio; nihil
enim illis est commune, nisi ipsa
distinctio: ens autem negant ipsi Do-
ctores uniuocum esse.

Quod autem nomen, ens, significet
aliquid vnum, ratio ipsa persuadet:
quoniam omnia hæc, quæ dicimus en-
tia, conueniunt in aliqua ratione com-
muni essentia, cui conuenit existen-
tia, siue esse, vt libro 4. admonuimus.
Quid ergo necesse est fatigari & angī,
cum ratio entis communis perspicuè
appareat? sed à veritate discedunt hoc

A solo consilio, vt alia eurent, quæ su-
perare non possunt, de uniuocatione,
& abstractione entis, de quibus hoc ca-
pite p. 5. differemus. Confirmatur no-
stra sententia, quia in ente fit compara-
tio, dicimus enim vnum ens esse per-
fectius altero: comparatio autem fit
circa idem, vt liquet: ergo aliqua ratio
communis inuenitur in ente secundum
quam vnum ens alio perfectius esse cog-
noscamus.

Confirmatio.

B
Hæc nostra opinio colligitur ex A-
ristotele 4. Metaph. cap. 2. vbi do-
cet ens non dici æquiuocè, scilicet plu-
ribus conceptibus; & 6. Metaph. cap. 1.
comparat vnum ens cum alio, & vnum
alio perfectius esse prædicat: compara-
tio autem indicat vnitatem aliquam ra-
tionis in qua discernatur excessus: vt
modò arguebamus. Idem insinuat cla-
rius libr. 4. Metaphysic. text. 7. docens
metaphysicam considerare ens in qua-
tum ens, videlicet sub ipsa ratione en-
tis communi: & hic est commentarius
S. Thomæ 1. parte, quæst. 5. art. 3. ad 1.
vbi docet substantiam, quantitatem, &
cætera, contrahere ens: quod si ens im-
mediatè significaret plura, non esset
quid commune quod possit contrahi
ad particularia, sed essent simpliciter
plura. Et quæst. 1. de veritate, artic. 1. &
iterum quæst. 2. artic. 1. affirmat, aper-
tissimèque docet conceptum entis sci-
licet obiectiuum quod est ipsum ens,
esse simplicissimum, & determinari per
modos entis intrinsecos. His dictis nos
nihil addimus; sed hæc eadem asseuera-
mus, scilicet ens non esse plura, sed
vnum illud quid simplicissimum: puta
quia in omnibus clauditur, & omnia re-
soluuntur in ens, vt in primum cog-
nitum, quod aliàs sæpius admonet Do-
ctor Sanctus: & iterum affirmamus ens
esse aliquid commune, quod per mo-
dos intrinsecos determinatur, & fini-
tur. Et in primo distinctione 19. quæst.
5. artic. 2. ad primum expressis verbis
docet quod in analogatis, quæ neque
re, neque intentione paria sunt, vt ens;
oportet quod res significata sit in vtro-
que analogato; ergo ens est aliquid com-
mune substantiæ, & accidenti, quod in
vetroque est. Et eadem est ratio de ana-

Rr 3 logia

Aduersantium
consiliū vitare
difficultatē, de
quap.

Confirm.
Comparatio
indicat vnum
in quo discern-
natur excessus

11.
Aristot.
1. locus.
2. locus con-
son^o proxime
cōfirmationi.

3. locus.

S. Thom.
1. locus.

2. locus.

3. locus.

4. Locus.
S. Thom.
alia loca.

Caietan.
Idem.

S. Thom.
Scotus.
Capreol.
Dom. Soto.
Aucena.

logia proportionis vnus conceptus. Et d. 25. art. 2. ad 3. docet conceptum personæ esse analogum & abstractum contra Thomam Caietanum. Idem sanè sentit S. Doctor cum affirmat ens esse vltimum in resolutione, quæ fit per intellectum, vt doctè Franciscus Ferrar. obijcit Caietano; neque eius responsio satisfacit, vt probatum est. Agit Sanctus Thomas de hac re præcipuè de potentia, q. 7. art. 7. & 1. contra gentes, cap. 34. & 1. p. q. 13. artic. 5. & 6. & opusc. 42. estque ea communis sententia, quòd nomen, ens, habeat conceptum vnum cõmunem, & ratio significata per nomen fit etiam communis. Et ipse Caietanus in responsione ad Ferrariensem, aliquè excogitauit cõceptum communem entis, vt declarauimus. Nam & libr. de ente, & essentia profectò meliùs, ac doctiùs conceptum vnum ac definibilem absolutè posuerat. Vnde etiam colligimus nominis entis esse vnum conceptum formalem sicut & obiectiuum, in schola Doctoris Sancti: neque enim potuit attribui enti vnã rationem communem, nisi conceptu vno. Et vtrũque satis apertè innuit quæst. 7. de potent. artic. 5. & 6. & eiusdem opinionis participes sunt Scotus in 1. d. 3. Ioann. Capreol. cum alijs, & Dominicus Soto in sua logica: estque opinio ista communis, quam videtur sequi Auicena lib. 1. suæ Metaph. cap. 4.

QVINTA PARS.

De vnitãte conceptus, & abstractione analogorum.

QVòd sint analogia vnus conceptus declarauimus; quò vno conceptu, analogorum vnã aliquã rationem significari docuimus: ab altero tandem scopulo nos euadere oportet, circa abstractionem horum analogorũ, quonã scilicèt modo abstrahatur illa vnã ratio significata per conceptum vnum.

Thomas Caietanus tractatu illo de analogia, cap. 2. & sequentibus negat in his analogatis esse aliquid commune abstractum abstractione formali, aut vniuersali; sed esse abstractionem analogi, vt consideremus res ipsas, non prout sunt res diuersæ, sed prout conueniunt

1. Sent.
Caiet.
1. Dictum:
Abstractione analogi esse cũ aliquid abstrahitur à rebus analogatis prout conueniunt

in quadã habitudine. Affirmat etiam propter hanc conuenientiam posse definiiri analogã. Tertio pronũciat ens non distingui à singulis analogatis vt commune à particularibus, sed solum nominibus esse discrimen, quòd hoc nomen, ens, continet multa, nomen autem qualitas, aut quantitas vnum aut alterũ significat. Et in hac assertione multi Caietano assentiuntur, rati nomine entis nihil significari commune, vt Ferrar. & alij: quare si nihil est commune, neque abstractum quid est.

Verũ ad obiectionem propositã à Francisco Ferrar. quòd in schola Doctoris Sancti resoluenda sint omnia vsque ad ens tanquam ad vltimum, & cõmunissimum. Respondet Caiet. ens esse in resolutione vltimum, quia substantia vt fundat analogiam entis abstrahitur à se ipsa, vt Thomas Caiet. vult, & explicabimus in secundo corollario n. 6. consideratur enim substantia, non vt distinguitur ab alijs entibus, sed vt proportione conuenit cum illis; & ita hic conceptus secundum analogiam est simplex, scilicèt prout conuenit cum alijs; cui ipsa substantia addat aliquid, scilicèt propriã rationem substantiæ. Si verò consideretur non substantia, sed ipsa analogia substantiæ, qui conceptus fundatur in nostro modo intelligendi, vt explicauimus; ille etiam simplex est, & in resolutione vltimus.

Hæc tamen doctrina nihil habet pòderis, si rectè expendatur. Nam si substantia verbi gratia, resoluitur, non in ens tanquam in quid cõmunius, & simplicius, sed in se ipsã; & secundũ proportionis analogiam abstrahitur à se ipsa: vel vt sic, est ens; & ita ens est quod abstrahitur vt commune; nam substantia abstrahitur secundum id quo conuenit cũ accidẽte; ergo secundũ aliquid cõmune: ergo si abstractio est secundũ ens, aliquid commune est ens; & illud est primum, ad quod fit resolutio, quòd S. Thomas docet, & Thomas Caiet. non vult. Si verò substantia resoluitur in se ipsã non secundum quòd est ens, sed duntaxat secundum quòd conuenit in analogia; cum hoc totum quod dicitur conuenire in analogia, sit quædam relatio rationis, fit resolutio vltima non in ens, vt S. Thomas ait, sed in aliquid rationis relatiuum, quod est impossibile.

Clariùs

in analogia
2. Diffinitio
Propter hanc
conuenientiam
posse definiiri
analogã.
3. Dictum
Solum
entis esse cõmune.

Obiectio
Ferrar.
Resolutio
p. 2. n. 18.
Substantia
fundat analogiam
entis, sicut
vt proportio
ne conuenit
alijs, abstrahitur
se ipsa, & hinc
conceptus est
simplicis.

Item si cõsideretur
ipsa analogia
substantiæ, illum
cõceptum esse
simplicem.

Refutatur.

Substantia
resoluitur in
ipsã, & abstrahitur
à se ipsa
cũdum id quo
conuenit cũ
accidẽte, ac
inde secundũ
aliquid cõmune,
quod est ens.

Cõuenientia
analogia
latio ratio

Declaratur.
Resoluere est
quali discernere,
&c.

Abstrahere
est meditari
vna parte con-
creti non cogi-
tando alteram

Osten dicitur
hoc in substā-
tia.

Refutatur 3.

Neutra habitu-
do, sc. nec sub-
stantiæ, nec ac-
cidentis est cō-
muni vtrique
sed quæ cōmu-
nis est relatio
ad rationis,
& hanc significa-
tur nomine
entis.

Dictum
applicatur.

Conceditur
quod sensum
materiale in
analogia, hoc
est, in ente in
quo est analogia.

Declaratur, quod
formale, hoc est, in sola
ratione ratio-
nis quæ dicitur
analogia.

Declaratur,
ut n. seq.

6.

Dictum
applicatur.

Clarius adhuc illustrabimus rem istam: Nam resolueret aliquid rationis operā, est quasi discernere partes vnius concreti quod erat mente apprehensum; abstrahere autem est vnam partem illius concreti solam meditari, relinquendo alteram partem, & non cogitando illā. Discernamus ergo in substantia aliquid cōmune, scilicet partem, quæ sit cōmunis substantiæ & accidenti, & illud discretū est ens, vt vult S. Thomas; ergo alius est conceptus entis, & alius substantiæ: & iterum non cogitando de substantia, aliquid abstractum commune meditando est scilicet ens, vt euidentissimum est. Præterea Caietanus nihil ponit commune substantiæ & accidenti, non res ipsas quæ distinctæ sunt, non habitudines analogiæ: quia alia est habitudo substantiæ ad accidens; & alia est diuersa accidentis habitudo ad substantiam, & neutra habitudo est cōmunis vtrique vt liquet: ergo erit abstracta habitudo non hæc aut illa, sed habitudo communis quæ est relatio rationis, vt arguebamus; quæ sane habitudo minime significatur nomine entis; neque ea est illud in quod resoluitur quodcunque ens: quia resolutio fit in partes essentielles, non verò in accidentia rationis, quæ sunt extra cōceptum rei. Certè otiosum iudicamus in re tam perspicua moram facere.

Illud ergo explanandum est quod ait Caiet. abstractionem analogi esse, cum aliquid abstrahitur a rebus analogatis, prout conveniunt in aliqua analogia. Hoc enim complexum, analogata prout conveniunt in analogia, distinguendum est; vel enim facit sensum materiale, scilicet hæc analogata prout conveniunt in analogia, hoc est, in ente in quo cernitur ratio analogiæ; & ita est aliqua abstractio ipsius entis: vel facit sensum formalem, prout conveniunt in sola relatione rationis quæ dicitur analogia; & ita nulla est abstractio entis, vt probatū est. Itaque habitudo ipsa rerū inter se est causa vt aliquid ab ipsis commune possit abstrahi; quemadmodū exponemus: sed id quod abstrahitur non est habitudo analogatorum; sed aliquid essentialiter commune illis. Primum ergo enunciatum Caietan. circa abstractionem entis incredibile est.

Quod verò secundo loco docet analogiam satis esse vt aliquid possit defini-

Ari; verum quidem est & approbamus, si probè scitèque explicetur: quarimus enim definitum formale entis, cum dicimus esse id quod est; definitum enim formale est cuius natura definitione explicatur. Si igitur ipsa analogia, aut analogatorum habitudo est formale definitū: ens formaliter significat istas relationes & comparationes rationis. Idem enim est definitum formale & significatū formale nominis definiti. Falsum autem esse liquet, nomine entis significari formaliter analogiam. Dicendum ergo omnino est defini, & significari rationem aliquam entis communem; quæ tamen nulla est nisi entia plura in quadam analogia conuenirent. Est enim analogia causa vt ens possit abstrahi & defini: sed id quod abstrahitur & definitur est entis ratio communis.

Tertium illud corollarium quod ens non sit aliquid commune, sed solum nomen sit commune; per æquè est a ratione alienum; facit enim Caiet. ens aggregatum, quod numero partium distinguitur a singulis, quod est paradoxum. Et refellitur hoc quoque euidenti argumento; nam id quod plura continet distinctè & actu, distinguitur re ipsa a singulis; si ergo es est plura entia actu distincta, re ipsa distinguitur a singulis entibus, quare omnis propositio erit falsa in qua es predicatur de rebus; sicut si diceremus lapidem esse aceruum; sola enim abstracta abstractione vniuersalis, hoc habent, vt contineant plura non actu sed potētia, quia sunt vnum sola vnitatem rationis. Si ergo es distinguitur a singulis per hoc quod continet actu plura; distinguitur per aliquid reale additum: ergo distinguitur re ipsa, sicut totum a parte. Nihil ergo est in tota hac ratione innēti, quod probabile sit; & omnia ad æquiuocationem vergunt, quasi ens sit nomen æquiuocum, vt canis, aut vt homo viuus & pictus; in quibus nulla est abstractio, nulla definitio, aut argumentario.

Facilis verò persuasio est, vt credamus ens esse quid cogitando abstractū. Dicimus enim abstractum quicquid cogitatur sine alijs: sed comprobatur est, aliquid commune cogitando apprehendi, audito nomine entis, & illud commune non esse substantiam, aut quantitatem, sed esse his exceptis aliquid: ergo illud abstractum est.

Improbatur si sensus sit, formale definitū per definitionem entis esse ipsā analogiā seu habitudinem.

Idem est definitū formale & significatū formale nominis definiti.

Approbatur si sensus sit analogiā esse causā ut ratio communis entis possit abstrahi & defini.

7.

3. Dictū cōfect declaratur.

Refellitur. Si ens est plura entia actu distincta, re ipsa distinguitur a singulis entibus.

Sic aceruus a singulis lapidibus.

Vnde distinguitur re ipsa, sicut totum a parte.

Ens nō est nomen æquiuocum.

8.

Ens est quid cogitando abstractum.

Ostenditur ex num. 4.

9. 2. scilicet extrema
Scoti.
Ense esse ita ab-
stratum, ut non
includatur in
intrinsicis mo-
dis sumorū ge-
nerum.
Additio
Scoti.

Hæc 2. sententia
ut Scotista pu-
tant, ait ens di-
stingui ex na-
tura rei ab ijs
modis.
Refellitur 1.
ex lib. 4. c. 32.
p. 1. n. 9.
Ens vix pos-
sumus cogita-
do secernere à
rerū differentijs

10.
Refellitur 2.
ex Arist.

Idem.

11.
Refellitur 3.
clarissimè.
Ex ente reali
& modo contra-
hente non reali
portentum con-
stat.

Soncin.
id constat.

In casu id fa-
cit, cum alijs ne-
get ens esse ab-
stratum aut
commune.

Ioannes Scotus extrema sequitur; non solum enim affirmat ens esse aliquid commune abstractum à decem generibus: sed ita abstractum esse ut non includatur in intrinsicis modis quibus decem genera contrahuntur. Mitto quod docet etiam in suis affectionibus transcendētibus non includi, neque in ultimis rerū differentijs: hæ enim posteriores quaestiones non nobis incumbunt. Sed illud refellendum est, quod ens non includatur in intrinsicis modis generum, per quos contrahitur, de qua re consulendus est in 1. d. 3. q. 3. & d. 8. q. 2. & in 2. d. 3. q. 6. Imò Scotista arbitrantur sensisse Scotum in ijs locis, quod ens sit à singulis entibus distinctum ex natura rei; etiam ab ipsis modis intrinsicis per quos contrahitur ad decem genera. Hoc autem incredibile est, cum neque ipsa genera distinguantur ex natura rei à differentijs, siue modis, quibus contrahuntur, ut lib. 4. commonstrauimus. Ens autem vix possumus cogitando secernere à rerum differentijs, tantum abest ut ex natura rei distinguatur ab illis.

Est autem contraria sententia Arist. qui 3. Metaph. text. 10. demonstrat ens non esse genus, quia clauditur in his differentijs per quæ posset contrahi: genus autem est extra differentias per quas diuiditur, & contrahitur, ut docet idem Aristot. el. 6. Topic. cap. 3. alijs si ens est uniuersum abstractum, & extra modos contrahentes; quid deficit enti ut sit genus? Neque curamus quid ad hæc Scotus respondeat.

Refellitur etiam opinio Scoti clarissima ratione. Id enim per quod ens contrahitur, si ens non est, scilicet si non est ens reale, erit certè ens rationis: & illud ens particulare ad quod contrahitur est commune, erit nouum genus fabulæ, scilicet concretum siue constitutum ex ente reali & differentia rationis: quod si ipsa differentia siue modus contrahens, est ens reale; iam clauditur ens in differentia contrahente. Paulus Soncinas 4. Metaph. q. 1. ad 2. & q. 19. ad 7. & lib. 5. q. 14. docet modum contrahentem esse ens rationis: & idcirco ens reale non claudi in ipso modo contrahente. Sed non considerauit quod portentum constaret ex reali ente & modo contrahente non reali: & in casum se precipitauit in hos scopulos, cum alijs neget ens

esse abstractum aut commune quidpiam.

Posito igitur fundamento, quod modus contrahens est realis: & quod ens non est extra modum contrahentem, sed in ipso clauditur, difficile explicatum est quomodo ens abstrahatur à modis intrinsicis quibus intimum est. Id enim quod abstrahitur est quasi pars resolutionis: ut hominem resolvimus in animal & rationale; & animal est pars abstracta abstractione vniuersalis; rationale autem est pars abstracta abstractione formali: substantia autem verbi gratia, aut aliud genus sumum non habet partes in quas resoluitur: est enim substantia ens per se: & ipsum, per se, est ens; ergo hæ duæ partes non possunt cogitando separari: ergo neque abstrahi. Abstractio enim est quædam cogitationis separatio, & diuisio.

Quidam respondent substantiam esse ens completum: & hac consideratione habere partes; alteram ipsum ens quod ut est vniuersalissimum, non est completum; alteram, modum realem quo constituitur, qui etiam modus non est ens completum. Et ita substantia distinguitur ab his quasi partibus, & potest in illas resolui: & vna ab alia abstrahi potest. Sed contra hoc inualefcit argumentum.

Nam si modus realis intrinsicè includit ens, ipse modus est ens completum: quia substantia verbi gratia, nihil est, nisi ens per se; sed ipsum per se quod est modus realis, est intrinsicè ens: ergo ipse modus per se, est ens per se ex propria ratione formali ipsiusmet modi realis: ergo est completum ens.

Præterea sicut ens contrahitur ad genera rerum per modos istos reales, ita ad ipsos modos reales per aliquid additam contrahitur. Nam modus realis, verbi gratia, per se, est quoddam ens: ergo distinguitur ab ente communissimo per aliquid additum, scilicet per aliquem modum entis; & ille etiam modus est quoddam ens, quod necesse est à communissimo distingui, per aliquid cogitando additum; & erit infinitus processus: vel confitendum est, ens esse extra modos contrahentes, cum Scoto: vel non esse abstractum, cum Caietano, & alijs.

Quidam respondent concedendo infinitum processum in animi meditatione.

Posita contraria
sententia quæ est de
abstractione
entis ab ijs
modis.
Prop. eamne-
gante,
1. argum.
Genus sumum
vg. substantia
non habet par-
tes in quas re-
soluitur.
In ente per
se, ipsum per se
videri ens.

Responsum quo-
rundam.
Substantia ef-
se est completum
at modum per se
non esse eius-
modi ens.

Refutatur.
Si modus per
se est intrinsicè
ens, est ens
per se ex pro-
pria ratione
formali, ac pro-
inde completum
ens.

2. Argum.
Sequitur pro-
cessus in infi-
nitum in contra-
ctione entis ad
hos modos spec-
alios modos.

Responsum quo-
rundam.

Refutatur 1. Sed obstat auctoritas Aristotel. 2. Met. text. 10. & 11. ubi negat processum in finitum in predicatis quidditatis: ea autem quae in alijs intrinsecè includuntur sunt praedicata quidditatis: ergo sistendum est in ijs & non progrediendum in infinitum. Preterea in ijs quae per accidens ordinantur, potest esse infinita cogitatio quae nunquam sistat: sed in conceptibus per se ordinatis necessario cessandum est, cum ordo essentialis finitus sit, vt lib. 3. docuimus. Maxime quonia cum habeamus conceptum primum, scilicet ens, & vltimum scilicet modum realem, quo contrahitur ens, verbi gratia ad genus substantiae: conceptus essentialiter ordinatos inter istos duos necesse est esse numero finitos. Quamobrem ista responsio vana est, & falsis nititur.

Refutatur 2. Ordo essentialis finitus est vt lib. 3. cap. 8. num. 18. Confirm. Habemus conceptum 1. scilicet ens, & vltimum, scilicet modum, vt g. per se.

17. Prodeffione. 1. Praenot. Abstractio entis inter analogia singularis est.

Ante explicandam questionem non parum argutam & difficilem, admonemus in analogis omnibus longe diuersam esse abstractionem, atque in vniuocis, quod p. seq. cap. tractabimus; abstractionem vero entis inter cetera analogia singularem esse, reliquisque dissimilem.

18. Ostenditur.

Aduertendum igitur est, entis propter amplitudinem suam nihil reale addi, quia id quod additur non solum includit ens; sed nihil praeter ens includit. Itaque enti neque cogitando possumus aliquid addere; nisi dicatur addi sola explicatione conceptus, id quod includit ens in conceptu implicito: verbi gratia si dicamus, ens rationale; ipsum rationale, est ens; sed non est conceptu explicito ens: & ita enti quod conceptu explicito apprehendimus, additur rationale, quod ipsum ens intrinsecè includit, sed implicitè.

Ratio. Ens est cognitum.

Huius asserti ea est ratio, quia ens est primum cognitum quod in omni cognito includitur, vt proprium obiectum intellectus.

19. Ob eandem rationem, modi reales contrahentes ens, neque possunt intelligi sine ente explicato.

Differentiae possunt.

Modi illi non sunt, sed non explicant quaedam entia, sed sunt

A explicent quoddam ens; nihil omnino explicant nisi addito ente. Per se enim verbi gratia, non potest intelligi nisi cogitando percipiamus ens per se.

Adhuc considerandum est quod hi modi qui sine explicatione entis percipi non possunt, significant aliquod ens particulare non partem, sed totum, hoc est, significant aliquid simplex quod partes non habet; verbi gratia hoc completum, per se, non est nomen, neque significat aliquid nisi explicato ente; quo explicato, per se, idem significat quod per se ens, scilicet substantiam, & non partem substantiae; quia substantia est conceptus simplex. At ne hoc admireris, aliquid amplius conabimur persuadere quod verissimum est, scilicet hos quos dicimus modos entis reales, quasi materialiter significare res ipsas; & ideo dicuntur modi reales; formaliter autem significant modum intelligendi determinatum. Sicut hoc nomen, attributum, significat in Deo aliquid reale, puta misericordiam aut iustitiam, materialiter, vt diximus lib. 1. quia misericordia siue iustitia est res pro qua supponitur nomen, attributum; sed formaliter significat relationem rationis attribuentis. Non secus hoc nomen, modus realis, significat materialiter ipsum genus constitutum, puta substantiam, aut quantitatem; neque enim significat partem, sed quid simplex: formaliter tamen significat ipsum modum intelligendi, quo determinatè intelligimus substantiam, aut quantitatem.

B Quod si consideras nomina ipsa modorum particulatim, verbi gratia, per se, in alio, & similia: non sunt perfecta nomina, neque significant aliquid. Et quidem, per se, significat negationem, scilicet non in alio, vt lib. 4. explicauimus; sed usurpatione philosophica indicat determinatam essentiam, vt ibidem docuimus: quis autem ignoret per se non indicare essentiam? sed addito ente, ista negatio excitat intellectum ad intelligendum illud ens determinatum quod substantiam nuncupamus; similiter, in alio, non significat essentiam accidentis, vt liquet: neque, ad aliud, significat essentiam relationis; sed addito ente haec syncategoremata imperfecta dirigunt mentem ad intelligentiam accidentis, aut relationis. Itaque modus entis nudus sine adiecto nihil significat illius entis, cuius dicitur

C modi ipsi per capiendi illa. Vnde nihil explicant nisi addito seu explicato ente.

19. Praenot. Hi modi addito ente significant totum aliquid simplex cuius non sunt partes. Exemplum de modo p. se. Declaratio. Modus realis contrahens, quasi materialiter significat substantiam, &c. formaliter modum determinatum intelligendi illam. Exemplum nominis, attributum, de quo lib. 1. c. 29. p. 2. n. 5.

20. Nomen per se in alio, &c. non sunt perfecta nomina, neque significant aliquid. Per se, ex vi suae significationis, significat negationem, vt lib. 4. c. 21. p. 1. n. 6. Usurpatione philosophica hoc syncategorema addito ente excitat ac dirigit intellectum ad intelligentiam substantiae. Sic in alio, & ad aliud.

modi ipsi per capiendi illa. Vnde nihil explicant nisi addito seu explicato ente.

19. Praenot.

Hi modi addito ente significant totum aliquid simplex cuius non sunt partes.

Exemplum de modo p. se.

Declaratio. Modus realis contrahens, quasi materialiter significat substantiam, &c. formaliter modum determinatum intelligendi illam.

Exemplum nominis, attributum, de quo lib. 1. c. 29. p. 2. n. 5.

20. Nomen per se in alio, &c. non sunt perfecta nomina, neque significant aliquid.

Per se, ex vi suae significationis, significat negationem, vt lib. 4. c. 21. p. 1. n. 6.

Usurpatione philosophica hoc syncategorema addito ente excitat ac dirigit intellectum ad intelligentiam substantiae.

Sic in alio, & ad aliud.

Exemplum

129. Ibi ibi
Lulin ab
die insc
x. x. x. x. x.

21.
I. Illatum:

1. Genera nō
cōponuntur ex
ente & modo
entis et cōpo
sitione ratio
nis.

1. Probatio.

2. Probatio,
vt n. 18. 19. &
20. tollit ipsā
quasi cōpo
sitione.

2. Illatum cō
traquod.

Modi entis
nō habēt se ad
sūma genera,
vt abstractum
ad concretum

1. Probatio.

Vnius cōcreti
nō sunt plura
abstracta.

2. Probatio.

Abstractū sig
nificat totum
quod cōcretū,
diuerso modo.

3. Probatio.

Non determi
nat aut consti
tuit cōcretum

23.
Ex dictis deci
sio sequitur.

24.
Aduert.

Ea pars que
est genus aut
locogeneris ab
strahitur ab al
tera nō solū
abstractione
vniuersali, sed
etiā formali.

Exēplū ani
malis.

dicitur modis: & adiuncto ente totum illud nomen significat quid simplex, cuius non sunt partes.

Quamobrem scitè probèque illi sentiunt qui negant, prima genera componi ex ente & modo entis, etiam compositione rationis: quia prima genera sunt simplices quedam rationes, que partibus non constant, non solum quia extra ens nullam partem possumus accipere; satis enim esset, si aliquid acciperemus explicitè, quod in ente cōtineretur implicitè, vt si aliquid nomen, vno conceptu significaret ens rationale; illud significatū posset resolui in ens, & rationale: sed quia modi entis nihil significant illius entis, cui cōueniunt; sed materialiter significant ipsum totum ens, hoc est, simplex ens, & formaliter modum intelligendi: & ita nulla fit compositio rationis quasi ex partibus, in illis que sunt prima entia, & suprema genera.

Illud quoque improbat, quod quidam afferunt, modos ipsos entis habere se ad summa genera, vt abstractum ad concretum: & vt deitatem ad Deum. Nam in accidentibus abstracta & concreta nota sunt, verbi gratia quantum & quantitas, quale & qualitas: neque vni cōcreti plura sunt abstracta; entis autem plures sūt modi. Sed neque modus entis est abstractum illius: quia abstractum significat totum quod concretum, solo modo significandi diuerso: modus autem entis nihil significat nisi addito ente, quo addito ducit intellectum ad percipiendum determinatum ens: cum modus ipse solus nihil significet: non ergo se habet vt abstractum ad concretum. Neque verò concretum determinatur per abstractum, aut constituitur per illud; vt substantia constituitur per modum intrinsecum; hoc est, intelligitur determinatè per illud.

Ex his documentis petèda est abstractio entis, & determinatio illius per modos intrinsecos, & singulorum entium resolutio ad vltimum ens.

Aduertendum enim est, in ijs que cōponuntur quasi ex partibus; quod ea pars que est gen^o aut loco generis, quia est cogitando separata à parte alia, in qua non includitur, non solum abstrahitur abstractione vniuersali ab altera parte, sed etiam abstractione quadā formali; verbi gratia, animal abstrahitur à

rationali quadam abstractione formali, vt pars actualis distincta ab alia parte: & simul abstrahitur abstractione vniuersali, vt aliquid commune à particularibus. Ens verò abstractione formali nō abstrahitur à modis contrahentibus: quia ipsi modi sine ente nihil explicant, at verò addito ente iam non sunt ab ente abstracti, neque secundum implicitū, & explicitum cōceptum. Alio verò modo ens abstrahitur abstractione formali à differentijs specierum; licet conceptu implicito includatur essentialiter in ipsis; ob quam causam non est genus. Verum cogitando ens rationale, nomine entis explicō ipsam ens, quod non explicō nomine rationalis; sed implicitè ibi etiam ens intelligo. At verò cum dico ens per se, toto hoc nomine quoddam ens explicō, & solo syncategoremate per se, nihil explicō entis istius: quare abstractione formali non potest separari ens à modis contrahentibus. Abstractione autem vniuersali potest, quoniā satis est vt considerem ens non consideratis entibus particularibus, vt ens sit abstractum. Hoc enim significat abstractum, quod cogitando separatur, ita vt vnum cogitemus, alia non cogitem^o. Quis autem etiam proteruissimus neget audito nomine entis nos ipsos cogitare ens, non cogitando substantiā aut quantitatem. Est ergo ens abstractum sola abstractione vniuersali, à modis cōtrahentibus: que est imperfectissima abstractio, quando nullo modo coniungitur cū abstractione formali.

Contractio verò entis abstractioni opposita eodem modo cogitanda est: versantur enim opposita circa idem: ergo ens contrahitur per modos intrinsecos non quasi per additum: quia isti modi neque explicito conceptu addunt aliquid enti, vt declarauimus; sicut rationale quod includit intrinsecè ens, addit enti explicitè aliquid, scilicet rationalitatem. Modi autē contrahentes nihil omninò addunt; sed inducunt intellectum ad percipiendū aliquid ens determinatū, hoc vel illo intelligendi modo. Vnde illud singulare est in hac abstractione, quod id quod contrahit ens & constituit aliquid genus entis, nō habet se vt verus actus metaphysicus: aliàs esset ibi abstractio formalis; sed est solus modus intelligendi additus, coarctans

Contractio verò entis abstractioni opposita eodem modo cogitanda est: versantur enim opposita circa idem: ergo ens contrahitur per modos intrinsecos non quasi per additum: quia isti modi neque explicito conceptu addunt aliquid enti, vt declarauimus; sicut rationale quod includit intrinsecè ens, addit enti explicitè aliquid, scilicet rationalitatem. Modi autē contrahentes nihil omninò addunt; sed inducunt intellectum ad percipiendū aliquid ens determinatū, hoc vel illo intelligendi modo. Vnde illud singulare est in hac abstractione, quod id quod contrahit ens & constituit aliquid genus entis, nō habet se vt verus actus metaphysicus: aliàs esset ibi abstractio formalis; sed est solus modus intelligendi additus, coarctans

Contractio verò entis abstractioni opposita eodem modo cogitanda est: versantur enim opposita circa idem: ergo ens contrahitur per modos intrinsecos non quasi per additum: quia isti modi neque explicito conceptu addunt aliquid enti, vt declarauimus; sicut rationale quod includit intrinsecè ens, addit enti explicitè aliquid, scilicet rationalitatem. Modi autē contrahentes nihil omninò addunt; sed inducunt intellectum ad percipiendū aliquid ens determinatū, hoc vel illo intelligendi modo. Vnde illud singulare est in hac abstractione, quod id quod contrahit ens & constituit aliquid genus entis, nō habet se vt verus actus metaphysicus: aliàs esset ibi abstractio formalis; sed est solus modus intelligendi additus, coarctans

1. 1. 1. 1. 1.

Decisionis
1. assertum.

Ens abstra
ctione formali
non potest ab
strahi à modis
contrahentibus.

Ostenditur
ex 2. probatio.

A differentijs
specierum ma
ximè.

Ratio discer
minis.

2. Assertum.

Abstractione
vniuersali po
tèst abstrahi à
modis cōtrahē
tibus.

Ostenditur

Hec abstractio
imperfectissi
ma est, quando
nullo modo cō
iungitur cum
formali.

Contractio
entis similia
asserta.

Primo ne
gat ijs modis
contractione
formalem.

Secundū cōc
dit vniuersali

Declarat
vtrumque

Modus con
trahens nōcō
trahit actum
metaphysicus.

V
ph
inc
tel
ter
vt
De
in e
affer
P
gat
resol
posit
tes.
Secur
cedit
eotū
quia
vltim
tus cō
illius.
27
Ad 1. a
ex num
Relol
stante
& per le
in ment
solis
28
Ad 1. arg
ex n. 20

Etans tamen intelligentiam ad intelligendum aliquod ens determinatum, quod illo modo intelligendi sibi proprio apprehenditur; qui modus, ut diximus, nihil rei significat formaliter, sed quadam usurpatione philosophica inducit intellectum ad comprehendendum aliquod determinatum ens.

De resolutione similiter ratiocinandum est. Non enim resolvitur substantia in ens quasi in partem sui conceptus, sed quasi in aliquod explicatum commune, quod in particulari continetur implicite; ita ut sola explicatio faciat resolutionem: at verò non est resolutio quasi totius compositi in partes componentes, ea enim resolutio fit per abstractionem formalem unius partis ab alia: sed secundum totum negative, id quod non habet partes ita dicitur resolui, quia explicatur ultimus conceptus communis illius, cum alias non habeat partes; eum enim reuocamus substantiam ad ens, ibi cessat intellectus: non tamen est propria resolutio, quasi totius in partes.

Per hæc autem diluitur argumentum illud de resolutione substantiæ verbi gratia, in ens & per se: negamus enim eam resolutionem fieri in mente, sed in solis vocibus: quæ simul significant aliquid simplex scilicet substantiam, cuius nullæ sunt partes, vel cogitando separata. Responsio enim illa de ente completo, probè refutatur superius.

Alterum argumentum similiter absoluitur negando quòd modus entis sit quoddam ens, nisi in ipso modo entis intelligamus ens: quia modus entis in intellectu nihil est nisi ipse modus intelligendi quoddam ens determinatum. Et ista vox, per se, quæ ex vi suæ significationis significat negationem, scilicet nõ in alio, usurpatione philosophica inducit intellectum ad apprehendendum determinatum ens, scilicet substantiam; non quidem vox ista, per se, sola prolata, sed addito ente. Sicut ergo ens non contrahitur ad substantiam per modum additum enti: ita neque contrahitur ad ipsum modum per aliquid aliud: Imò modus etiam cogitando nihil est nisi substantia verbi gratia, hoc modo intellecta. Nullus ergo processus infinitus necessarius est.

Confirmatio.

TOta hæc ratio opinandi firmatur auctoritate S. Thomæ qui nobis vnus sufficit, & colligitur ex verbis illius luculentissimis de verit. quæst. 1. art. 1. *Quod primum (inquit) intellectus concipit quasi notissimum, & in quo omnes conceptiones resoluit, est ens.* Ecce ens abstractum, utpotè primum cognitum, adhuc non cognitum particularibus entibus; id enim dicimus abstractum, quod est sine alijs cognitum: & resolutionem vsque ad ens ipse Sanctus Doctor testatur, quod sine abstractione fieri non potest: & subiicit *Vnde oportet ut omnes alie conceptiones intellectus accipiatur ex additione ad ens: sed enti nihil potest addi quasi extranea natura, per modum quo differentia additur generi: quia qualibet natura essentialiter est ens.* Quibus verbis disertissime docet non fieri additionem quasi partis ad partem, ut generi additur differentia. *Sed secundum hoc (inquit) aequaliter dicuntur addere supra ens, in quantum exprimunt ipsius modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur.* Hæc est additio non rei, sed explanationis solius; qua ipsa explanatione non declaratur res aliqua, sed modus: *in quantum, inquit, exprimit ipsum modum.* Et hoc ipsum ibidem alijs verbis declarat, *Substantia, inquit, non addit supra ens aliquam differentiam, sed nomine substantia exprimitur specialis modus essendi.* Et similia docet quæst. 21. de veritate art. 1. Nos his nihil addidimus, nisi hoc quod explanauimus modos istos esse rem ipsam sic intellectam. Ita ut modus nudus nihil rei significet, & ita non est quasi pars componens. Modus autem cum ente, indicat rem ipsam totam, scilicet simplicem rem modo quodam intelligendi.

Plura alia sunt in hoc libro cum dialecticis nobis tractanda, in quorum tamè disputatione nequiuimus separare rerum naturalium nominum usum, à rebus planè diuinis fideique mysterijs nominibus usurpandis: sed mixtim diuina naturaliaque tradenda. Questionem autem superiorem de analogis, ut nimis longam fastidiosamque percurrendam censuimus.

29. S Thom.

De abstractione entis & resolutione vsque ad ens.

De contractione quoad 1. assertum, ut n. 25.

Quoad 2. assertum, ut ibidè.

Quoad utrūq; assertum.

Idem.

30.

Vsurpatione philosophica inducit ad intelligendum determinatum ens, ut n. 20.

26. De resolutione in ens, similia asserta.

Primum negat es proprie resolui ut totum positue in partes.

Secundum concedit resolui ut eorum negative, quia explicatur ultimus conceptus communis illius.

27. Ad 1. arg. ex num. 20.

Resolutio substantiæ in ens, & per se, nõ fit in mente, sed in solis vocibus.

28. Ad 1. argum. ex n. 20.

CAPVT II.

Argumenta refelluntur.

Quia oportet hoc capite argumen-
ta partium oppositarum refellere
mediam viam ingressis, vtraque com-
memorabimus partitè: prius autem ea
pars opinionis tractanda, quæ æquiuo-
ca esse hæc nomina affirmat; æquiuoca
enim abhorrent ab arte; & sunt prius
reijcienda argumenta priora. Pro parti-
bus igitur Caietan. & aliorum probatur
ens & alia nomina similiter communia,
non esse communia ratione vna & con-
ceptu vno.

Primò, auctoritate Aristotelis, ex quo
multa refert Paulus Soncinas. Nam 10.
Metaph. tex. 8. ait ens significare decem
genera: quod interpretandum est de pri-
ma significatione nominis, vt commen-
tatur Averroes, & sequitur Alexand.
Alenf. Et item 8. Met. cap. 6. vbi ait de
generibus rerum, *Statim unumquodq;
eorum & unum quidpiam esse, & ens
quoddam*: statim, inquit, quasi dicat
nulla media ratione communi. Et
idem probatur ex 1. Elenchor. cap. 6.
vbi dicitur omnia genera conuenire in
æquiuoco; quod etiam Prophyrius reci-
tat. Et 1. prior. cap. 28. significat nihil di-
ci de primis generibus. Item S. Thom.
1. p. quæst. 16. art. 6. vbi ait quod analo-
gum est in vno solo analogato secundum
propriam rationem. Et 1. 2. q. 20. art. 3.
ad 3. docet in his analogis rem signifi-
catam esse vnum numero: vnde Thom.
Caietan. hoc ipsum desumpsit. Et 1. p.
quæst. 13. art. 3. hæc nomina comparat
analogis duorum conceptuum, vt sanum;
ergo in his res significata non est quid
commune, quod sit in pluribus & nume-
retur. Adhuc probatur pluribus argu-
mentis; & duobus prioribus ductis ab au-
thoritate Arist. primò enim affirmat 6.
Metaph. text. quod si non essent substā-
tiæ separatæ à materia, non esset Meta-
physica; quia scilicet nullum esset obie-
ctum separatum à materia: ergo non est
aliquid obiectum commune substantiæ
materiali & accidenti; aliàs illud esset
obiectum metaphysicæ, etsi in corporea
non essent, quæ sunt à materia separa-
ta.

Alterum argumentum petimus ab
Aristotel. 4. Metaph. text. 2. & 7. Meta-

Aph. text. 1. quibus in locis docet; acci-
dens quatenus est ens, pendere à substā-
tia; ergo in ipso conceptu entis est de-
pendentia; ergo conceptus entis in quo
significatur dependentia accidentis à
substantia, vtrumque significat, scilicet
substantiam & accidens; aliàs non signi-
ficaret dependendum inter vtrumque.
Videtur autem quod vnus conceptus
simplex nõ significet substantiam simul
& accidens; non ergo est vnus concep-
tus entis, neque ille significat quid com-
mune, sed simul substantiam & accidens
cum dependentia inter vtrumque. Et
idem obijcit Ferrariensis ex sententia
S. Thomæ.

Tertio, probat hoc idem Ferrarien-
sis, quoniam vniuocum nomen est quod
subijcitur conceptui vni. Ita quippe in-
telligenda est definitio vniuocorum, qui-
bus est ratio vna, hoc est cõceptus vnus,
vt interpretantur Simplicius, & Amo-
nius; necnon S. Thomas 1. p. q. 13. art.
4. & 1. sent. d. 2. q. 2. & de potentia .q. 6.
art. 7. ergo si his nominibus tribuimus
conceptum vnum, non possumus refraga-
ri, ea esse vniuoca.

Quarto, probat hæc Aureolus apud
Ioannem Capreol. in 1. d. 2. q. 1. quo-
niam si ens est aliquid commune parti-
cularibus entibus, vel illa sunt omninò
idem cum ente; & erunt idem inter se,
& ita non erunt plura entia, sed vnum
solum ens, vt asserbat Parmenides:
vel sunt aliquo modo diuersa ab ente,
quia scilicet addunt aliquid enti; ergo
id quod addunt non est ens, & redit ar-
gumentum idem, quoniam secundum
quod sunt entia, cum nihil addant, erunt
vnum ens.

Quinto, si entis est aliqua ratio com-
munis, aut illa est absoluta, & non erit
communis relativis; aut est relatiua, &
non erit communis absolutis; nam inter
absolutum & relatiuum nihil est medi-
um.

Sexto: si genera rerum conuenirent
non in solo nomine, sed in ratione ali-
qua significata, non essent primò diuer-
sa, vt ait Aristotel. 10. Metaph. text. 24.
sed omnibus consentientibus sunt pri-
mò diuersa; ergo non conueniunt in ra-
tione significata per nomen.

Septimò probatur, quoniam id quod
est commune est simplicius; si ergo sunt
quædam cõmunia rebus creatis & diui-
nis,

Priora argum
pro 1. sent.
Caiet. &c.
probantia es, &
similia nomi-
na esse æquiuo-
ca, seu nõ esse
cõmunia con-
ceptu vno; aut
abstracta.

1. Argum.
Aristotel.
1. locus.

Interpret.
Auer.
Arens.
2. locus.

3. locus.

Porphyr.
4. locus.

S. Thom.
1. locus.

2. locus.

3. locus.

Ratio.
ex Arist.
Si non essent
substātia sepa-
ratæ à materia,
non esset Meta-
physica.

2. Argum.
ex Arist.

Ferrar.
S. Thom.

3. Argum.
Ferrariensis
ex definitione
vniuocorum.
Interpretat.
Simplic.
Amon.
S. Thom.

4. Argum.
Aureol.
apud Capr.

Vnum solum
ens asserbat
Parmenid.

5. Argum.

6. Argum.

Aristotel.

7. Argum.

nis, illa erūt vtrisque simpliciora; Deus autem est ens simplicissimum, quo nihil est simplicius; ergo nihil est illi commune cum alijs rebus. Propositio maior, quod communia sint simpliciora, notissima est; quia particularia addunt communibus; sunt ergo particularia minus simplicia.

Octauò: Ea quæ sunt communia sunt priora naturâ, vt docet Aristoteles in post prædicamentis; sed Deo nihil est prius naturâ, cum sit ens omnibus modis prius; ergo nihil est illi commune cum rebus creatis.

Nonò: Id quod est commune substantiæ & accidenti, vel rebus creatis & diuinis, aut est forma aliqua realis mente concepta, & ita erit natura communis; quæ videtur esse generica, aut quasi generica; & ita omnia conuenirent in vna natura communi, quod est falsum: aut sola analogia attributionis aut proportionis est omnibus rebus communis; sed analogia non est res significata; ergo nulla res significata est rebus omnibus communis.

Posteriora argumenta.

EX partibus aduersis probat Scotus ens esse vniuocum, nominaq; diuina vniuoca esse, plurimis argumentis: præcipua autem hæc sunt: primò auctoritate Aristotel. 2. lib. Metaph. cap. vbi docet id esse maximè verum, quod est causa vniuoca cæterorum; est ergo verum vniuocum: & eadem est ratio de ente.

Deinde ratione: Conceptus certus de re quavis, est vnus, & determinatus; nã in dubio necesse est nos habere plures conceptus, addubitantes sitne hoc, vel illud; sed sublato dubio conceptus est vnus, & certus: dubitarunt autem Philosophi de lumine, verbi gratia, vtrum esset substantia aut accidens; quod verò lumen esset ens, certò nouerant; ergo iste conceptus entis certus vnus est, & non plures; est ergo vniuocum. Quæ ratio dicitur desumpta ex Auicenna lib. 1. Metaph. cap. 5. vbi nititur probare omnia genera in vna ratione siue intentione entis conuenire.

Secundò: Id quod cognoscitur per aliud; vel in eo continetur formaliter, vt in suo simili, ita vt vtriusque sit idè conceptus communis; vel continetur in eo virtute, vt effectus continetur in causa:

A Deus autem cognoscitur per creaturas, & accidens per substantiam; & Deus & substantia non contioentur virtute in creatoris, & accidentibus; imò continēt illa vt causæ eorū: ergo continentur formaliter tanquam in sui similibus, ita vt vno conceptu vniuoco communi cōueniant.

Tertiò: Cū de Deo disputamus, omnia imperfecta reijcimus à conceptu; quicquid autē perfectionis manet, Deo tribuendum est; ergo quod manet in illo conceptu iam purgato, vniuocum est rebus diuinis & creatis.

Quartò loco ponamus cetera quoq; argumenta quæ probant vnitatem cōceptus & entis, vt quod ens sit obiectū potentia vnus; quod sit subiectum cōtradictionis; quod quædam conueniant enti vt sic, quædam repugnēt; quod habeat passiones suas.

Quintò, quia entia quædã sunt magis quædam minus entia; nam vt ait Arist. 7. Physicor. text. 30. inter ea quæ nō sūt eiusdem generis nō est cōparatio, quod in vniuocis reperitur; ergo ens in quo est cōparatio, est vniuocum. Et confirmatur, quoniam est quædã similitudo inter entia, quia conceptus vnus omnia representat; ergo est nomen vniuocum.

Deniq; arguitur, quoniam inter vnū & multa nullum est medium; sed vniuoca significant vnū, & æquiuoca plura; ergo inter vniuocū & æquiuocum nullū est medium: cum ergo ens non sit æquiuocum quod significet plura, scilicet pluribus conceptibus, sed vnū conceptu vno; erit profectò vniuocum.

Aduertenda.

Circa primum argumentum ductū ab Aristotele, quod si non essent substantia separata, nō esset prima philosophia, quã metaphysicam dicimus; quidam dixerunt eam consequentiam esse probabilem, quod satis est vt enunciatio conditionata sit vera. Sed hoc nō placet: constat enim substantias separatas esse partem obiecti metaphysici, licet præcipuam; eadem ergo est questio in metaphysica & in alijs scientijs, vtrum ablata parte præcipua obiecti, pereat scientia; & idem dicendum in omnibus scientijs: quod autem inuenitur in omnibus, necessarium est: ergo cōsequētia illa, si bona est, necessaria

Si quoque

maliter, vt in suo simili, vel virtualiter, vt in causa.

14. 3. Arg.

15. 4. Arg. constans 4. medijs.

16. 5. Arg. Arist.

Confirm.

17. 6. Arg.

18. 1. Aduert. ad 1. argum. pro Casetano. De conseq. Aristot. ibi quorund. sent esse eã pbabile Improbatur.

9. 8. argum. Communiora sunt priora natura ex Arist. 10. 9. Arg. 11. Posteriora arg. pro 2. sent. Scoti, proba. tione esse vnū vniuocum. 1. Arg. Aristotel. 12. Ratio. Theorema Scoti: Conceptus certus de re quavis vnus, & determinatus: in dubio habentur plures conceptus. 13. 1. Arg. Aliud pronūc. Scoti. 1. quod cognoscitur per aliud, vel in eo contineri for-

Pro sensu illius consequent. prenotat.

Ablata parte præcipua obiecti, scientia nõ manet eadem

Non manet eadẽ specie, Probatur.

Non manet eadẽ nobilitate, patet.

Illius consequent. sensus.

Ex illa consequent. nullum est arg. pro 3. dicto 1. sent. de quo c. 1. p. 5. n. 1. & 7.

Probatur 1.

Probatur 2.

Probatur 3.

19.

2. Aduert. ad 2. arg. Arist. explicatur.

Idem similiter.

Idem similiter.

Explicata habitudo & attributione accidentiũ ad substantiam.

De illa sferit quatenus sũt aliquid substantiæ esse entia.

quoque est, & non solum probabilis. Dicendum igitur videtur esse, ablata parte præcipua obiecti tolli scientiam, sic vt circa reliquas partes obiecti, scientia non sit eadem specie, vel saltem nobilitate. Quod non sit eadẽ specie, potest persuaderi, quia variatur ordo essentialis scientiæ ad partem obiecti præcipuã. Quod non sit eadem nobilitate, clarissime liquet. Cum ergo Philosophus sciret egregie, alias esse partes obiecti Metaphysicæ, eamque non solas substantias separatas cõtẽplari; altero sensu dixit tolli Metaphysicam sublatis substantijs separatis, vel quia non esset scientia eadem specie, vel quia non esset nobilitate eadem. Nihil verò argumenti inde promitur contra nos: Nam si Aristotel. arguit communitatem entis tolli, sublatis substantijs separatis; planè intellexit illis manentibus ens esse cõmune: nec rectè sic argueret; nam si ens semel cõmune est substantijs separatis & alijs rebus, etiam illis sublatis, rebus alijs diuersis erit commune. Quod si non oportet ens esse cõmune rebus in metaphysica differendis; nulla quoque foret illa consequentia, vt sublatis substantijs separatis, tolleretur metaphysica, quia nõ maneret ens cõmune, siquidem communitas entis isti scientiæ dicitur ab illis non esse necessaria: volunt enim tollere cõmunitatem entis, quã nos ponimus.

Ad explicandum secũdũ dubium, respondetur quod Arist. illis in locis non explicat conceptũ entis, sed attributionem omnium entiu ad substantiam: quare in lib. 4. Metaph. de ente & sano agit similiter; cũ tãmen penes cõceptus hæc maximè differant; est enim sanum analogũ plurium cõceptuum, ens vnius. Et in 7 Metaph. dubitat vtrũ sedere, aut album esse sint entia, quia hæc nomina in abstracto non significant habitudinem ad substantiã, vnde habent vt sint entia; sedens verò & album nomina concreta magis explicant, quod hæc sint entia, quia in ipso modo intelligendi explicatur eorum habitudo ad substantiam. Ex quibus colligit Arist. hæc esse entia quatenus sunt aliquid substantiæ; & ita explicat habitudinem eorum ad substantiã; in qua fundatur analogia attributionis. Aristotelis igitur pronunciatum hoc est, quod hæc sint entia quatenus sunt aliquid substantiæ. Sed non est illud aliud,

A quod arguendo proponebatur, scilicet quod accidentia quatenus entia sũt, sint aliquid substantiæ: quæ pronunciatã valde diuersa sunt: accidens enim quatenus est aliquid substantiæ notatur reduplicacione indicante id quod est propriũ accidentis, scilicet quatenus est aliquid determinatum, quod à substantia pendet: accidens verò quatenus ens notatur reduplicacione indicante id quod est cõmune, scilicet quatenus ens. Nam in ente conuenit cum substantia.

B Et adhuc vtrumque in sensu reduplicante potest concedi, quia idem valet vtrumque; significatur enim vel causa, vel effectus: cum enim dicimus accidens in quantum est aliquid substantiæ esse ens, reduplicatio indicat causam, scilicet in quantum est aliquid substantiæ cuius quasi effectus est, vt sit ens: accidens enim à substantia habet vt sit ens. Cum verò dicimus, accidens in quantum ens, est aliquid substantiæ, reduplicatio indicat effectum, scilicet ens quod conuenit accidenti per hoc quod est aliquid substantiæ. Et tamen nõ consequitur, vt entis ratio nõ sit vna in vtroque. Imò potest esse vniuoca, vt cum dicim⁹ lignũ quatenus calidũ pendet ab igne;

C vel quatenus pedit ab igne est calidum: calidũ enim vniuocum est. Quod si intelligendus sit Aristot. in sensu specificante, vt aiunt Dialectici, quod possum⁹ dicere in sensu formali; in eo quidem sensu pronunciatum Aristotel. verum est: aliter verò ab arguente obiectum est falsum. Verum, inquam, est quod quatenus cetera entia pendunt à substantia, & sunt aliquid substantiæ, sunt entia; quia pendere à substantia, est alicuius entis determinati, cuius propria differentia est, vel intrinsecus modus, vt à substantia pendeat; & vt sic in sensu etiam specificante & formali, accidens vt accidens, & vt est aliquid substantiæ, est verũ ens; nõ solo nomine, vt sanum, sed verè & formaliter ens, ex propria differentia siue modo intrinseco. Alterum verò pronunciatũ falsum est, quod accidentia quatenus entia in sensu formali pedit à substantia, aliàs es nõ esset cõmune quid, & definibile vnica definitione; ea enim quæ cõueniunt enti vt sic, cõueniunt omnibus entibus, per regulã,

D Cũ quidpiã de quopiã: si ergo accidens vt ens, pendet à substantia, omne ens pendet

Non asserit quatenus etia esse aliquid substantiæ.

Declaratur.

20. In sensu reduplic. Vtrumque assertio conuenit potest, vt in 1. reduplicatio indicet causã, in 2. effectum.

Nõ sequitur ratione entis non esse vnam in substantia & accidente. Imò non sequitur non esse vniuocam.

Exemplum

In sensu specificare seu formali, 1. asserit verũ est, 2. asserit falsum.

De 1. ostenditur.

De 2. ostenditur.

Axioma

pendet à substantia, & substantia pendet à se ipsa. At verò ad analogiam attributionis quam Aristotel. vult explanare, satis est vt omne ens quatenus pendet à substantia ex propria differentia siue modo intrinseco, sit ens; colligitur enim quòd ex propria differentia respiciat substantiam, vt primum ens, & hoc est Aristot. enunciaturum, non illud.

Adhuc obseruandum est, quòd antea docuimus, vniuersale esse vnum solam unitate rationis; quia sicut res vna, scilicet Deitas, est rationes formales plures, pluribus conceptibus intellecta; ita res plures singulares, sunt vna ratio formalis, hoc est, vnum obiectum. In quo obiecto formalitè id quod cognoscitur non est res vna, sed res plures per modum vnius, quatenus cognoscuntur vno conceptu in quo assimilatur. Et hoc satis est vt res singulares prout similitudine conueniunt in vno conceptu, definiantur vna definitione, quæ ipsum conceptum declarat. Nihil ergo mirum est, quòd etiam in analogatis vbi non est perfecta similitudo, sed quædam habitudo vel proportio, res plures prout conueniunt in vno conceptu, sint ratio vna formalis, scilicet obiectum vnum, & vna definitione definiantur; etsi hæc unitas rationis non sit perfecta, qualis inuenitur in vniuocis: quare neque definitio perfecta est.

Vbi notandum est, non quamuis similitudinem satis esse, vt conceptus plurium sit vnus, & definitione explicetur, aliàs nomina metaphorica, quæ de Deo dicuntur, vt leo, ignis, essent vnus conceptus, & possent definiiri propter similitudinè analogorū. Sed necesse est vt ea sit rerū similitudo, in qua nihil intelligendo exprimimus, quod alteri analogato repugnet; cū enim intelligimus ignē, in isto conceptu exprimitur natura ignea materialis, quæ in Deo nō est; cum verò dicimus sapientiā, nihil intelligendo declaramus quod Deo repugnet. Ita etiam probatū est, quòd ens substantiæ & accidenti sit cōmune; quia cōceptu proprio entis nihil expressū est, quod omninò repugnet accidenti: nam ens formaliter significat essentiā & esse; accidēs verò habet essentiā & esse. Quare in his analogis vnus conceptus eadem conueniunt, & eadem repugnant; & idcirco sunt apta argumentationi.

A Circa illud theorema quod proponit Ioan. Scotus, quādo intellectus est certus de re aliqua, & dubius de alijs, conceptus certus est distinctus ab illis inter quos est dubium; aduertendum est, quòd vt ipse Scotus explicat, & Thomas Caietanus notauit, his verbis solummodò efficitur vt conceptus certus sit distinctus à dubijs; nam conceptus certus à dubijs necessariò distinguitur; aliàs idē esset certus & incertus. At verò cōceptus dubius non est simplex apprehensio, sed iudicium; in parte enim intellectus iudicante est dubium; & certitudo quæ in assensu quo iudicamus sita est; certi enim sumus cum firmiter adheremus absque dubio: contraria autem sunt circa idem. Cum igitur nomen vniuocum & æquiuocum, non sit propositio sed nomen, non pertinet ad iudiciū, sed ad simplicem apprehensionem. Explicandum est ergo hoc theorema Scoticum in hanc modum, quòd conceptus ille qui in thesi siue questione prædicatur, cum iudicium est certum, est vnus; cum vacillat, est duplex, & ab illo vno distinctus: verbi gratia, sum certus quòd triangulus est ens, & dubius vtrum sit substantia vel accidens, prioris propositionis prædicatum subijcitur vni conceptui entis, posterioris verò duobus scilicet substantiæ, vel accidentis; & ita cōuincimus illū cōceptū entis distingui ab istis duobus substantiæ, vel accidentis.

Deinde aduertendum est quòd aliqui opinantur, per istud theorema ostendi quidem unitatem conceptus certi, sed non ostendi communitatem illius; quia etiam trianguli est conceptus vnus & distinctus à duobus, quibus dubitamus an sit substantia vel accidens; & tamen conceptus trianguli non est communis substantiæ & accidenti. Sed tamen argumentum Scoti hoc quoque conuincit quòd conceptus sit communis, sicut & vnus; propositio enim sic est intelligenda; Cum res plures in vno nomine conueniunt, cuius nominis est conceptus certus circa vnum, & dubius circa plura, ille conceptus certus est pluribus cōmune: ex eo enim est dubium circa plura cum certitudine circa vnum in ipso intelligente, quia illud vnum est commune pluribus: vt cum procul conspicio corpus progrediens, iudico esse animal, sed quodnam animal sit dubius

Si 2 sum;

23.
4. Aduert. ad rationē in 1. argum. pro Scoto.

Theorema Scoti ab ipso & Caietan. explicatum.

Conceptus certus est distinctus à dubijs.

Cōceptus dubius est iudiciū Similiter certus.

Nomen vniuocū & æquiuocū pertinet ad apprehensionem.

Theorematum sensus.

Conceptus qui in thesi siue q. prædicatur, cū iudiciū est certū, est vnus; cū vacillat est duplex, & ab illo vno distinctus.

Exemplum.

24.
De eo theoremate quorūdā opinio, quòd ostendit unitatē cōceptus certi, nō cōmunitatem illius.

Instātia de triangulo.

Refutatur.

Illud theorema intelligendū cū res plures in vno nomine conueniunt, &c.

Exemplum.

Ad analogiam attributionis satis est 1. assertum.

21. Aduert.

Sicut res vnari rationes formales plures itares plures singulares sunt vna ratio formalis, sc. obiectum vnum Similitudo plurium in vno conceptu satis est, vt vna definitione definiantur.

Etia analogatorū plurium est vna ratio formalis & vna definitio, licet imperfecta.

22. Vt conceptus plurium sit vnus nō satis est similitudo metaphorica.

requiritur similitudo in qua nihil intelligendo exprimimus quod alteri analogato repugnet.

Exempla de igne. De sapientia Deitate.

analogis vnus cōceptus eadem conueniunt, & eadem repugnat.

sum, ille conceptus animantis quem A
 certo attribuo rei conspectæ, commu-
 nis est huic vel illi animanti, vt liquet.
 substantia verò & accidens non conue-
 niunt in nomine trianguli, & ideo con-
 ceptus trianguli non est illis commu-
 nis. Quòd si æquiuocè significarentur
 per nomen trianguli, tunc istius nomi-
 nis nullus esset conceptus certus; neque
 enim certò dicerem, est triangulus, si
 nomen esset æquiuocum; sicut si dice-
 rem, est canis, nihil certò enunciarem.
 Probat ergo argumentum Ioannis Sco-
 ti non solum ens esse vnum concep-
 tum, sed illum esse communem, contra
 Thomam Caietanum.

Aliud verò Scoti pronunciatum, quòd
 illud quod intelligitur per aliud, vel cõ-
 tinetur in illo formaliter, vel virtuali-
 ter; nobis videtur leuissimum: nam in-
 telligere vnum per aliud infinitis modis
 contingit, vel per causam, vel per effe-
 ctum, vel per simile, vel etiam per dissi-
 mile, per signa, per circumstantia. Hoc
 ergo duntaxat arguendo efficitur, vt illud
 quod cognoscimus, vel proprio conce-
 ptu, vel saltem communi necesse sit in-
 telligere; aliàs non intelligimus id quod
 in re est formaliter. Nam etiam si rem
 per causam cognoscamus, si notio sit
 imperfecta, vt pote, per causam inadæ-
 quatam, adhuc non intelligimus quod
 quid res est; siue ergo per causam conti-
 nentem, siue per effectum qui in cau-
 sa cõtinetur, ad notitiam rei veniamus,
 hoc vnũ necessè est vt de re cognita vel
 proprium conceptum, vel saltem cõmu-
 nem habeamus; & cum de Deo non sit
 nobis conceptus proprius, consequens
 est vt sit communis, quod est argumen-
 tum S. Thomæ 1. p. q. 13.

Responsio ad priora argumenta.

AD argumenta priora responden-
 tibus explicandus est Aristotel. il-
 lis in locis quæ referuntur: quod enim
 Philosophus dixit ens significare decem
 genera, perperã explicatur quòd signifi-
 cet illa immediatè. Auerroes autè dun-
 taxat ait, nullum illis commune esse ge-
 nus. Sequentibus verbis quæ referuntur,
 quòd vnumquodque generum statim
 est vnum & ens, significat Arist. nihil nos
 contemplari extra singula entia propriè
 & formaliter abstractum; nam id quod

est abstractione propria, & formali ab-
 stractum, secernitur à differētis; ens au-
 tem in omnibus inclusum est, itaque ens
 statim, hoc est, non per medias differen-
 tias cõtrahitur ad summa genera. At ve-
 rò quod Arist. & Porphyrius dicunt sum-
 ma genera conuenire in æquiuoco, in-
 terpretandum est in analogo, quod vni-
 uocum non est: quare maximè hic locus
 confirmat ens nõ esse vniuocum; neque
 illum Ioannes Scotus agnouerat apud
 Aristotelem, sed credidit falsò referri
 hoc à Porphyrio. In alio loco priorum,
 Aristot. non meminit decem generum,
 sed ait quædam esse de quibus nihil præ-
 dicatur: & possumus interpretari, quòd
 de transcendentibus nihil cõmune præ-
 dicetur; vel quòd de ipsis generibus pri-
 mis nihil prædicetur vt genus & vniuo-
 cū proprièque abstractū. Nam 1. Poster.
 cap. 14. docet quædam esse prædicata
 extragenus: non ergo negauit extra ge-
 nus esse prædicatum cõmune, maximè
 autem ens quod est primum.

At verò S. Th. 1. p. de analogis pluriũ
 conceptu loquitur: & de eisdẽ 1. 2. vt li-
 quet in exẽplo sani; sanũ enim in vno so-
 lo analogato est, & vnum numero; quia
 vna est sanitas: & inde probat S. Thom.
 quòd bonitas actũ externorũ est eadẽ
 cū bonitate interne actionis, quia solum
 nomen illis cõmune est; actus enim ex-
 terni nominatur extrinseca appellatio-
 ne boni, quia proficiscuntur à recta volũ-
 tate; sicut pulsus dicitur sanus, quia est
 indicium sanitatis: de analogis verò vni-
 cõceptus aliter sentit, vt diximus capit.
 precedente. At verò q. 13. art. 3. apertè
 tribuit his analogis vnius cõceptus quã-
 dã cõmunitatẽ, quia scilicet analogata
 cõueniunt in aliquo cõmuni: quare non
 immeritò mirabimur Ferrar, qui ex eo-
 dem articulo coniecit, S. Thom. negare
 illis conceptum vnum.

AD primum argumentum ex Aristotel.
 depromptum respondemus notatione
 prima. Et ad secundum, notatione se-
 cunda. Ad tertium responderetur iuxta
 ipsam commentariũ definitionis vniuo-
 corũ, quem Ferrar. vult, quòd vniuocata
 sunt quibus est conceptus vnus, scilicet
 in ratione representandi vniformis, re-
 presentans res secundum perfectam
 similitudinem: quod in analogis non
 inuenitur, vt docuimus. Cõceptus enim
 est ipsa res intellecta, vt S. Tho. sæpius
 loquitur:

Ad instanciam.

5. Aduert.

ad 2. arg.

Aliud pñic.

Scoti.

iudicatur leuif-
simum.

Ratio.

Intelligere v-
num per aliud

pluribus mo-
dis contingit.

Quouis mo-
do cognosca-
tur, solu neces-
se est, vt de re

cognitavelpro-
priũ cõceptu,

vel saltẽ comu-
nẽ habeamus:

aliàs nõ intel-
ligimus id quòd

in re est forma-
liter.

Ostenditur.

De Deo est no-
bis conceptus

communis.

S. Thom.

26.

Ad 1. arg.

Ad 1. locum.

Aristotel.

Interpretatio

quædam reij-
citur.

Ad Auerr.

Ad 2. locum

exc. i. p. 5. n. 24

Ad 3. locum.

Maximè
cit contra
Scotum.

Ad 4. locum.

1. Interpretat.

2. Interpre-

Cõtra Scot.

ostenditur.

ex Aristotel.

alibi.

27.

Ad 1. & 2. locum

S. Thom.

loquitur de e-

analogis p. 1. 2.

conce. tuam.

Sicut vna

sanitas ani-

malis deom-

nat pulsũ;

eadem bonitas

actũ interne

rũ cõnominat

externas.

Ad 3. locum.

Ex eo oppo-

tũ perperã

colligit

Ferrar.

28.

Ad rationẽ

Aristotel.

vt in 1. adu-

Ad 2. arg.

ex 2. adu-

Ad 3. arg.

Ferrar.

iuxta interp-

tationẽ quã-

ipse vult

Conceptus

ipsa res inte-

lecta, vt loq-

tur. Ferrar.

Doctor.

loquitur: quo loquendi modo cum in re intellecta non est perfecta vnitas; neque conceptus est perfecte vnus, vniformitate representandi, vt declarauimus.

Ad quartum argumentum respondetur, singula entia addere aliquid reale enti sola explicatione conceptus; sed non addere aliquid distinctum, quia ens non est proprie abstractum. Si verò queras, quomodo addatur id quod non est distinctum, sed idem? Respondetur, id quod conceptu entis non est expressum, exprimi conceptu substantiæ, verbi gratia; & ita in intellectu id quod est expressum, potest addi ei quod expressum non est. Præterea respondetur singula entia non addere enti differentiam aut modum intrinsecum; sed addere ipsum ens cum modo intrinseco; quia ipse modus intrinsecus sine ente non potest intelligi; quæcunque autem additio in intellectu possibilis est. Nam quia possumus considerare ens, absque vilo alio modo intrinseco; & possumus considerare illud cum modo intrinseco coniunctum, verbi gratia ens per se; quædã fit additio in intelligente, dum enti additur ens per se: in vniocis verò sic longè diuersa additio, quia id quod additur, separatim est & distinctum, saltè ratione, vt docuim?

Ad quintum responderetur, quod ratio communis entis, est in conceptu absoluto obiecta; nam conceptus, qui est quædam imago singularis, aut absolutus est, aut relatiuus; & nihil est medium. At verò ratio ipsa cognita neque est absolutum neque relatiuum, sed commune vtrique; neque verò est medium; nam medium est inter res oppositas, vt inter species aut genera; sed id quod est commune alijs omnibus, non est medium inter illa, & ita eueritur argumentum. Neque enim necesse est vt in conceptu absoluto res cognita sit absoluta; sed potest esse relatio, vt docuimus lib. 4. vel etiam aliquid commune relatiuo & absoluto, vt de conceptu entis affirmamus.

Ad sextum respondetur, primò diuersa conuenire posse in analogo, non tñ in vnioco, & id Aristotelem obseruabilis.

Ad septimum aliqui respondent, conceptum entis esse simpliciorum quam conceptum Dei; Deum enim esse simplicissimum in re ipsa, ita vt nihil simplicius cogitari possit, hoc est, magis re-

motum à reali compositione; sed in ea compositione rationis quam facimus cogitando; nihil prohibet conceptum entis esse magis simplicem; & ita videtur sentire Ioannes Scotus d. 8. q. 3. Hęc solutio nulla reprehensione digna est; nam nostro modo intelligendi componimus ea, quæ simplicia sunt; & diuina essentia continet in sua conceptu confuso plura attributa, cum tamen sit simplicissima. Sed tamen argumentum vaget Scotum; nam vniocum eò perfectius est, quò est simplicius: est enim id, quod significatur nomine vnioco, perfectio aliqua separata à differentijs vniocatorum; quare vniocata sunt quodammodo definita per suas differentias; & hæc compositio etiam si sit rationis, indicat tamen imperfectionem, vt lib. 4. diximus: ens ergo commune Deo non est vniocum; aliàs Deus erit compositus imperfecta compositione, & quodammodo definitus per differentiam. Respondetur igitur quòd conceptus entis est simplicior, & ratio ipsa simplicior duntaxat secundum conceptum obscurum; quia non exprimit distinctè idem quod conceptus substantiæ, aut Deitatis exprimit; nam, vt diximus, particularia entia non addunt aliquid enti diuisum etiam ratione ab ente; vt differentia addit nature generis: & ita conceptus Dei non est magis definitus, quàm conceptus entis; neque est compositus ex duobus entibus; sed est compositus conceptus per negationem, vt cum dicimus Deum esse ens increatum, infinitum, vbi enti sola additur negatio; aut per relationem rationis, vt cū dicimus esse ens primum; huic autè compositioni opposita simplicitas conceptus communis entis non ostendit perfectionem rei cognite; neque est simplicitas entis, sed conceptus. Nomina etiã attributorum non contrahuntur ad res diuinas significandas per aliquid quasi contrahens. Imò per hoc, quod est diuinum, est quasi totum, vt cap. antecedenti declarauimus: quare nulla ibi est rationis compositio; sed per explicitum & implicitum hæc declaranda sunt, quemadmodum de ente diximus.

Ad octauum similiter aliqui respondent, ens commune Deo esse prius naturæ, in eò sensu quo priora dicuntur, à quibus non conuertitur subsistendi consequentia; bona enim consequentia est,

ipfa: hoc est esse, maxime motu à compositione rationis. Deum à reali compositio. Scotus. Hęc responsio non est reprehendenda. Non enecat argumentum. Vniocata sunt quodammodo definita per suas differentias. Compositio rationis saltè per differentiam, indicat imperfectum, vt lib. 4. c. 48. p. 2. n. 10.

Ad octauum similiter aliqui respondent, ens commune Deo esse prius naturæ, in eò sensu quo priora dicuntur, à quibus non conuertitur subsistendi consequentia; bona enim consequentia est,

ipfa: hoc est esse, maxime motu à compositione rationis. Deum à reali compositio. Scotus. Hęc responsio non est reprehendenda.

Non enecat argumentum. Vniocata sunt quodammodo definita per suas differentias. Compositio rationis saltè per differentiam, indicat imperfectum, vt lib. 4. c. 48. p. 2. n. 10.

2. & vera responsio.

Si ens comparatur eū Deo, conceptus entis est simplicior & ratio ipsa simplicior secundum conceptum obscurum.

Ostenditur ex n. 29.

Conceptus Dei non est magis definitus quàm conceptus entis, & solus est compositus per negationem, aut per relationem rationis.

De contractione attributorum, vt de ente.

Ad 8. arg. V. Responsio quorundam. Probat.

Ad 8. arg. V. Responsio quorundam. Probat.

Refellitur. Ens comune Deo no est prius natura; sed cognitione tantum.

2. & vera responsi. Aristotel. loquitur de vniuocis.

Ostenditur Item de rebus creatis.

Ostenditur

Ad probatione 1. responsionis.

Ens non est prius subsistendi consequentia qua Deus, aut substantia.

Ostenditur

Valet, Est ens, ergo est Deus. Item, Est ens, ergo est substantia.

3. Responso etiam vera.

34.

Ad 9. arg. In quouis conceptu comuni res no est communis, sed ratio; hoc est, obiectu formale intellectus.

Vnde in analogia vnus conceptus sola est vnitas & communitas ana-

quod si est Deus, est ens: non autem bona est consequentia; si est ens quod sit Deus; potest enim ostendi ens creatum, quod quidem est ens, sed non est Deus. Nihilominus dicendum est, ens non esse prius naturam, non enim omnia quae sunt priora cognitione sunt priora natura. Aristotel. ergo loquitur de vniuocis, & in rebus creatis; de vniuocis quidem, quia ens simpliciter est sola substantia, quare ens non est prius natura quam substantia; sed bene sequitur, Est ens; ergo est substantia. De rebus autem creatis loquitur; quia inter eas res, quae sunt vniuersaliores, ea quoque priores sunt in intentione natura; magis enim intendit natura conseruare genus quam speciem; & speciem quam indiuiduum; & ideo haec dicuntur priora natura. Cu ergo ens non sit vniuocum, neque proprie vniuersale; Deus vero sit primum ens; nullo modo licuit philosopho asserere, quod ens Deo prius natura sit. Illa etiam probatio falsa est ostenso aliquo ente quod non sit Deus, de quo consequentia non conuertitur, Est ens; ergo est Deus: non, inquam, isto argumento probatur, quod ens sit prius subsistendi consequentia. Hoc enim intelligitur non vt ens predicetur, sed vt predicetur, est, quod est verbum subsistendi, siue existendi. Neque enim valet, animal aliquod est; ergo homo aliquis est: & ideo animal est prius subsistendi consequentia. Valet autem, Ens aliquod est; ergo Deus est: & iterum, Aliquod ens creatum est; ergo substantia creata est: ens ergo non est prius subsistendi consequentia, quam substantia, aut Deus. Adde his, quod Aristotel. vniuersalia non vocauit priora natura, sed solummodo dixit priora, scilicet cognitione; priora autem natura causas dixit post praedicamenta cap. 2.

Ad vltimum respondetur quod in quouis conceptu communi siue vniuoco, siue analogo, res non est communis; sed ratio; hoc est, obiectum formale intellectus: res enim singulares sunt & plures, vt supra docuimus. At vero licet sola ratio siue obiectum commune sit, res tamen ipsae sunt quae intelliguntur, & de quibus loquimur sub illo conceptu communi. Et idem accidit in analogia vnus conceptus; sola enim est vnitas & communitas analogiae; res autem

A cognita non est ipsa analogia, sed sunt res verae in se ipsis, quas dicimus obiectum materiale: & de illis disputamus, sub conceptu vno definiens, & distribuens, vt supra declaratum est.

Ad posteriora argumenta.

Ad posteriora argumenta vt respondemus, primus exponendus est locus qui ab Arist. auctoritate producit, & est duplex commentarius. Primus, quod analogia vnus conceptus propter vicinitatem cum vniuocis, vocantur vniuoca; vnde ens & verum vniuoca dicuntur in Graeco tex. 2. lib. Metaph. tex. 4. tametsi in latina versione non habeatur, neque; verum argumentum Arist. assumit quatuor terminos; nam propositio maior, quod causa vniuoca ceterorum, est maxime talis, explicanda est ampliori quadam significatione vniuoci, vt etiam analogia vnus conceptus complectatur; sicut hoc nomen aequiuocum, aliquando complectitur analogia plurium conceptuum: si tamen partite ac proprie loquendum sit; verum non est vniuocum, sicut neque ens. Respondetur secundo facilius & melius Aristotelem loqui de veritate assensus principiorum, quae est vniuoca cum veritate assensus conclusionis. Et ita sicut calidum in igne est maxime calidum, vt Aristotel. ait ibidem, quia est causa vniuoca; ita & principia vera, sunt maxime vera, quia sunt causa vniuoca aliorum verorum.

Ad primum argumentum respondetur, quod solum probat conceptum entis esse distinctum, vt ipse Ioannes Scotus confitetur, vel esse vnum & commune; sed non probat esse vniuocum, quia potest esse vnus & communis, & non vniuocus, vt c. precedenti docuimus: & ita respondet S. Th. in 1. distinct. 25. qu. 1. art. 2. ad 3.

Ad secundum iam diximus illud theorema Scoti falsum esse, quod vnum cognitum contineatur in alio vel formaliter, vel virtualiter, cum pluribus modis accidat vnum cognosci per aliud.

Ad tertium respondetur, argumento ostendi, id quod manet in conceptu reiectis imperfectionibus, esse commune rebus diuinis & creatis, ita vt definiiri possit; quod diximus in vltima notatione: quia tamen vnitas illius communis

logia, sed res materiales sunt de quibus loquimur sub illo conceptu communi.

35.

Ad 1. argum. Ad Arist. 1. Commentarius Analogia vnus conceptus propter vicinitatem cum vniuocis vocantur vniuoca.

Idem. Probatio

Si equiuocum aliquando complectitur analogia plurium conceptuum.

2. Commentarius Principia vera sunt maxime vera, quia sunt causa vniuoca aliorum verorum. Exempla ludi in igne.

36.

Ad rationem ex 4. aduert. Probat conceptum entis esse distinctum, vel esse vnus & commune: non probat esse vniuocum.

S. Thom. 17. 37.

Ad 2. arg. ex 5. aduert.

38.

Ad 3. argum. ex 5. aduert.

non

non est similitudinis, sed proportionis, vel attributionis, ideo non est uniuocatio, sed analogia.

Quartum argumentum probat quod entis conceptus sit vnus, & ratio significata vna; vnitas autem analogie in obiecto, sufficit ad vnitatem specificam potentie: nam & potentia est causa analogica; quamuis ergo intellectus verbi gratia, sit uniuocum, quia predicatur uniuocè de omni intellectu; quia tamen non est potentia uniuoca, sed analogica; quæ producit actiones specie distinctas; ita & obiectum eius satis est quod sit analogum, vt omnes illas actiones suæ analogiæ contineat. Quod autem ens sit subiectum contradictionis; & quod quædam ei conueniant, quædam repugnent cum reduplicatione: idem hoc ostendit, quod diximus, videlicet quod entis ratio concepta sit vna, licet sit analogica. Ad hoc etiam vt habeat passiones, sufficit analogia; maximè si sit analogia proportionis, quia analogata similiter se habent ad essentiam, & ad affectiones suæ passiones quasdam essentia; dummodò ipsæ passiones quoque eandem habeant analogiam, quod nos libenter concedimus. Præterea respondetur passionibus entis significare formaliter aliquid rationis, vel negationem, vel relationem rationis, vt supra diximus; quare non mirum est propter vnitatem entis, quæ vnitas in intellectu est, inuentas esse passiones, quæ ab intellectu pendunt.

Ad quintum respondetur verum esse, quod comparatio proprie non fit, nisi intra idem genus; imò in solo genere quantitatis inuenitur magis & minus propriissimè dictum: sed in analogatis fit comparatio vt cunque, quæ potius per negationem explicatur: est enim Deus sapientior, quia neque est æquè sapiens, neque minus; sed per infinitum intervallum sapientior; & ita est extra genus, vt diximus lib. 4. Secundò respondetur cum S. Thoma de potentia, q. 7. art. 2. ad 3. quod comparatio secundum eandem formam conuenit uniuocis; at verò comparatio accidit duobus alijs modis, aut cum forma est eminentius in causa; aut cum ipsa forma subsistens comparatur cum subiecto participante formam. Et hæc duæ comparationes conueniunt Deo secundum analogiam. Ad

confirmationem respondetur in analogis non esse perfectam similitudinem, & ideo non esse uniuoca; est enim inter res creatas & Deum ea similitudo quæ est inter res calidas, & ipsum calorem; Deus enim est ipsa sapientia, homines autem sunt sapientes, quia participant sapientiam; & hæc similitudo non sufficit ad uniuoca, sed illa quæ fundatur in forma eadem, vt notat S. Thomas ad 1.

Ad sextum respondetur, quod nomina significant vnum vel plura, prout sunt in intellectu; quare nomen uniuocum significat ea quæ sunt plura in re ipsa, sed significat illa vt sunt vnum vnitate rationis. Equiuocum verò significat re & ratione plura; in intellectu autem inter vnum & plura est medium in analogis vnus conceptus; quia est ratio communis vna, sed non perfecta vnitate similitudinis; quæ est in uniuocis; sed analogie vnitate imperfecta, vt diximus.

CAPVT III. Nominum diuinorum quadam proprie, quadam impropie dicuntur.

Tamet si plura alia sint in hoc libro elucidanda de Dialecticorum schola, quia tam oportet ea perstringi breuiter, consultum esse iudicauimus, non separare, sed mixtim tradere dialectica asserta, cum Theologicis scitis à dialectica hauriendis.

Accedentibus itaque ad diuina nomina prima disputatio in vestibulo est, vt rùm nomina quedam de Deo proprie dicantur; proprie autem dicuntur, quæ propria significatione usurpata, rei cuique conueniunt; absque vlla figurata nominis mutatione, quæ tropus dicitur. Certum est autem, vt absque conuersione liquet, quædam nomina dici de Deo per tropum; quædam enim dicuntur per metaphoram, quæ est tropi apud Rhetores species quædam. Est autem usus metaphore cum nomen transferimus à sua significatione ad aliud significandum propter similitudinem; teste Cicerone, cum proprium nomen rei desideratur, aut nomen translatum melius ponitur. Nomina ergo metaphorica rectè dicuntur de Deo, quia non nunquam ponuntur melius quàm propria nomina; vt cū Deus dicitur leo propter fortitudinem.

Ad confirm. Est inter res creatas & Deum ea similitudo, quæ est inter res calidas, & ipsum calorem.

Idem. Ad 6. arg.

In intellectu inter vnum & plura est medium in analogis vnus conceptus.

In hoc lib. dialectica asserta cum Theologicis mixtim tradenda.

Quædam nomina proprie dicantur.

Certum quedam nomina dicuntur de Deo per tropum.

Usus metaphore quis.

Nomina metaphorica rectè dicuntur de Deo.

Exemplum.

39. Ad 4. arg. Ad 1. partem. Vnitas analogiz in obiecto sufficit ad vnitatem specificam potentie. Nam & pot. est causa analogica. Ad 2. & 3. p. Faciunt cōtra Caiet. Ad 4. partem. Ad hoc vt ens habeat passiones, sufficit analogia. 2. Responf. ex lib. 3. cap. 5. n. 4. & 5. 40. Ad 5. arg. Comparatio proprie nō fit, nisi in eadem genere, imò in eodem genere quæ fit proprie. Ad 4. c. 3. n. 2. Responf. Thom.

1. Ratio, quia nostra intelligentia ori- tur a sensu.

S. August. eleganter.

2. Ratio, ut facilius sit doctrina exem- plis, seu parabolis.

3. Ratio, ut discamus ex metaphoris De- eam non esse qua- lem nos intel- ligimus.

Isaie 40. ex S. Diony. res maximè vi- les in his enig- matibus rectè usurpantur.

Tertull. 4. Ratio ex S. August. quia nostrae cog- nitio de Deo, etiam cum no- minibus pro- prijs cum nun- cupamus, est anigmatica.

Anigmatica est obscura meta- phora, siue alle- goria.

5. Ratio, Affectata ob- scuritas i. ut di- uina lateant in- dignos. S. Clem. Ale. Isaia. 45.

Inuenitur autem metaphora in no- minibus diuinis multas ob causas. Pri- ma quia nostra intelligentia oritur a sensu, nomina significantia res munda- nas sensui obiectas, transferantur ad diuina; quasi in manu ducantur ad notio- nem diuinorum, Vnde S. August. elegan- tè, *Deus (inquit) cum infantia nostra lu- dit in parabolis, & similitudinibus.* Se- cunda causa est ut facilius sit doctrina, quæ in metaphoris quasi exemplis pro- ponitur, iuxta illud Proverb. 14. *Doctri- na prudentum facilis.* Valet autem exem- plum maxime ad persuadendum, ut cum Deus dicitur agricola, aut pastor. Tertia ratio est, ut discamus ex meta- phoris, Deum non esse qualem nos in- telligimus: negando enim potius quam affirmando consequimur diuinorum in- telligentiam, ut postea dicemus: quare cum audimus Deum pastorem, aut leo- nem; statim percipimus neutrum esse dictum proprie, sed sollicitum esse Deum ut pastorem, ut leonem fortam; addisci- mus igitur de Deo negare ea quæ no- uimus, illo documento Isaia. 40. *Cui si- milem fecistis Deum.* Quapropter S. Dio- nys. cap. 1. de cœlesti Hierarch. docet, res maximè abiectas & viles in his enig- matibus, siue metaphoris, rectè usurpa- ri; quia manifestius indicatur non esse Deo tribuendas, nisi secundum remotam similitudinem. Nam ut ipse docet cap. 4. de diuinis nominibus, *Nihil diuinae bonitatis omnino participationis caret.* Et ideo etiam res minima suo mo- dulo referunt diuinam bonitatem: de qua re eleganter differit Tertull. lib. 11. cōtra Marcionem. At verò propter eam rem vilitatem, neque homo rusticus ig- norat, non eas ut sunt, in Deo inueniri. Quarta ratio potest deponi ex S. Au- gust. 89. de Trinit. cap. 8. & 9. Nostra enim cognitio rerum diuinarum etiam cum Deum nominibus proprijs nuncu- pamus, est anigmatica; anigma autem est obscura metaphora, siue allegoria. Consentaneum ergo est nostro modo intelligendi, ut per metaphoris signifi- cemus res diuinas. Quinta ratio est, ut non semper aperiantur nobis diuina; sed occulta quandoque tradantur recon- dita verborum inuolucris, ut interpre- tatur S. Clemens Alex. lib. 5. Stromatum illud Isaia cap. 45. *Dabo tibi thesauros absconditos, id est, thesauros inuisos, quia*

non omnes digni sunt communicatione diuinorum. Et in Stromatibus enariat longissimè, quomodo sapientia Ægyptiorum tota versaretur in ænigmatibus, licet signis, metaphoris, & hieroglyphicis. Et ad hoc etiam pertinet, ut in metaphoris sacrarum literarum, affectata sit obscuritas, non solum ut lateant in- dignos arcania, & porcis margaritæ non obijciantur; sed etiam ad excitandam, & exercendam proborum studiositatem, ut docet S. August. 10. de Civitate Dei, cap. 19. & 2. de doctrina Christiana, cap. 6. & S. Hieron. ad Eustochium de Virginitate, S. Gregor. homilia 10. in Ezech. & ideo S. Hieron. Isaia 8. a Deo postu- landam esse admonet coronam, quæ sic occlusa sunt, intelligentiam: quod etiam docet Origenes homil. 7. in Ezech. Sex- ta ratio ex ista consequitur, ut sine fastidio res diuinas percipiamus; quæ enim in conspectu sunt, quasi vulgaria contem- nuntur; quæ autem latent, solent maxi- mè æstimari. De quo argumento multa inuenies apud Clement. Alexand. libro illo 5. Stromatum. Septima ratio succe- dit, ut memorie commendentur, quæ in metaphoris excipiuntur quasi in signis, signa enim iuuant memoriam. Nam res quæ sunt in oculis, dum rebus diuinis coaptatae sunt per metaphoram, memo- riam illarum excitant. Octaua adhuc ratio superest, quæ est rhetoribus nobisq; communis, ut cum animi oblectamento excipiantur, quæ per metaphoram di- cuntur. Nam S. Thom. 1. p. q. 1. art. 9. ad 1. non negat doctrinam sacram meta- phoricam delectabilem esse; sed negat id oblectamentum esse finem doctrinæ; sicut in poetis accidit, aut in Rhetoricis; sed quatenus oblectatio, & animi deli- nimentum utile est ad persuadendum, vel ad allioiendum animum ad diuina, a Deo optime inferunt. Est enim sacra doctrina cœlestis manna, ut Patres aiunt. Quam autem suavis sit perpetua illa me- taphora, siue allegoria in canticis can- ticorum, quod Rhetorum lumina & tro- piceo in libro eniteant, nullus est qui du- bitet. Et hoc indicat S. Doctor, dum ait poetis desiderari ad delectationem, quæ est in representandis, siue referendis re- bus per metaphoram; sacram autem do- ctrinam causa utilitatis metaphoris vsurpare. Alia ratio colligitur ex S. Tho- ma d. 34. q. 3. art. 1. quæ est ibi secunda, hic

2. Ad excitandam, & exercendam proborum studiositatem. S. Aug. S. Hieron. S. Gregor. Origenes. 6. Ratio conse- quens ad 5. ut sine fastidio res diuinas percipiamus. S. Clem. Alex. 7. Ratio, ad excitandam memoriam signis. 8. Ratio, animi oblecta- mentum. S. Thom. explicatur. Huiusmodi oblectamentum non est finis scilicet doctrinæ, ut in poetis, & Rhetoricis. Utile est ad al- lioiendum ad di- uina. Idem. 9. Ratio es S. Thom.

Vt quæ suo mu- no- Sim- Ter- Vt. S. A. Vt phor- mu- orac- si e- nos- gam- Lege- S. A. Drie- San- nim. Tropu- Simpli- phora. Apo- 3. Alle- ga me- Max- nitur i- sum li- Exe- Aliq- diuini- mutac- ata. 13. A- 4.

Ut corporeus quoque sensus suo modo comunicet diuinorum notonem.

Simile de sacramentis.

Tertull.

Ut Ratio. S. Aug. st.

Ut per metaphoram eliciamus a sanctis oraculis, & quasi si a petra diuinos latices sugamus.

Legendus S. Aug.

Driedo. Sanctes Pagnin.

Tropus.

Simplex metaphoram.

Apo. c. 5. n.

Allegoria longa metaphoram. Maxime cernitur in Cantic. Pertinet ad sensum literalem. Exemplum.

Aliquando a diuinis fit transmutatio ad creatura.

Ad Rom.

hic autem ordine nona est; ut quia homo constat animo & corpore, non solum animus imbuatur rerum diuinarum intelligentiis; sed corporeus quoque sensus per similitudines, quae sunt in metaphoris, suo modo comunicet rerum diuinarum notionem, ut societas quaedam animi, & corporis. etiam hac in re cernatur; sicut & in sacramentis cernitur, quae corporis siue sensus contactu, animum gratiam exornant: de qua re disertissime, atque argutissime Tertull. lib. de resurrectione carn. Postrema ratio est ea de qua praecipua S. August. disertus lib. contra mendacium, cap. 10. ut per metaphoram eliciamus a sanctis oraculis, & quasi a petra diuinos latices sugamus: plurimum enim doctrinae subest in quavis similitudine, & metaphora. Sunt ergo multa nomina diuina improprie dicta, hoc est, impropria significatione: sed translata per metaphoram, vel etiam per alios tropos, & figuras, in quibus accidit significationis aliqua mutatio. Et circa hoc legendus est S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 9. & lib. contra mendacium, c. 10. & lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 5. usque ad 16. & lib. 10. de Ciuitate Dei, cap. 14. & de vera religione, cap. 50. & 1. super Genes. ad literam, cap. 1. & lib. de utilitate credendi, cap. 3. & Driedo lib. 2. de ecclesiasticis dogmatibus, cap. 2. Sanctes quoque Pagninus lib. 1. Isagogae ad sacras literas, a cap. 12. usque ad 29. fusissime.

Est autem apud Rhetores tropus quavis mutatio circa nominis significationem; sed metaphoram est quam in nominibus diuinis usitatissimam nouimus, quae etiam dicitur allegoria; est enim allegoria longa metaphoram. Et cum dicitur, *Vicit leo de tribu Iuda*, simplex est metaphoram: cum vero seruata eadem similitudine plura dicuntur, allegoria est; quae maximè cernitur in canticis; allegoria autem pertinet ad sensum quem dicimus literalem; exempli gratia, ubi legimus, *Vicit leo*, non intelligimus quod vicerit animal illud, sed quod vicerit Christus. Aliquando vero nomina diuina per metaphoram transferuntur ad significandas res creatas, ut cum homines dicuntur dii, quia dignitate imitantur Deum: & illud, *Induimini Dominum Iesum Christum*. Vbi Christus significat ornamentum animi, quo Chri-

A stum quasi in imagine gerimus.

Sed obseruandum est quod est allegoria sermonis, & allegoria facti, ut obseruat S. August. lib. 15. de Trinit. cap. 9. Allegoriam facti solemus dicere figuram, quasi imaginem, aut simulachrum, iuxta illud, *Hec omnia in figura contingebant eis*, quia res gestae, quae in veteri testamento narrantur, pleraeque depingebant mysteria Christi a Christo Domino peragenda. Quare scite dixit S. Basilus abolitas esse prioris testamenti caeremonias, quemadmodum artifex typum operis sui peracto opere abijcit & conterit.

B Est itaque allegoria facti, dum res gesta transfertur ad rem aliam gerendam significandam: sicut est allegoria sermonis, cum nomen transfertur ad rem aliam significandam. Et quoniam sacra pagina duplicem habet sensum, literalem, & mysticum, siue spiritualem, videtur quoque transferri nominis significatio ad aliud, scilicet ad sensum mysticum; ut, sicut in allegoria obseruamus, in qua nomen leo, verbi gratia, significat Christum in sensu literali: sic quoque idem nomen, leo, ubi significat in sensu literali leonem, transfertur in sensu mystico ad significandum Christum. Est tamen discrimen clarissimum; nam in metaphoram, siue allegoria Rhetorum quae cernitur in sensu literali, nomina quasi amissa significatione propria, significant res alias; ut in illo loco, *Vicit leo*, nomen, leo, non significat leonem, sed solum Christum significat. At vero in sacra pagina eadem nomina praeter id quod significant propria significatione ad literam (ut aiunt) significant ad sensum mysticum res alias: tamen sensus mysticus dicitur etiam a Patribus allegoricus, quia imitatur allegoriam Rhetorum, ut modo dicebamus; & ita inuenitur apud S. August. lib. de utilitate credendi, cap. 3. ubi tres sensus mysticos, allegoricos vocat.

D Obseruandum ergo est quod sensus mysticus, qui in eisdem eloquijs post literalem superest quasi reconditus, & idcirco mysticus dicitur, triplex est; scilicet allegoricus, anagogicus, & moralis, siue tropologicus: allegoricus res futuras, anagogicus caelestes: moralis siue tropologicus mores instituendos indicat. Allegoricus est quasi transmutatus, scilicet ultra tempus praesens ad futurum tractatus. Anagogicus, quasi sursum la-

6. Allegoria sermonis, & facti. S. August. Posterior dicitur figura.

S. Basil.

Posterior est dum res gesta transfertur ad rem aliam gerendam significandam.

Prior est cum nomen transfertur ad rem aliam significandam.

In sacra pagina transfertur quoque nominis significatio ad sensum mysticum.

Declaratur. Discrimen inter allegoriam Rhetorum quae cernitur in sensu literali, & sensum mysticum.

Sensus tamen mysticus dicitur etiam a Patribus allegoricus.

S. Aug.

7. Sensus mysticus triplex. Allegoricus indicat res futuras.

Anagogicus caelestes.

Moralis siue tropologicus mores instituendos.

tus

Horum nomi-
num etymolo-
gia.

Ob simile sig-
nificatiōe a-
pud Patres cō-
funduntur nō-
nunquam.

S. Aug. &
Driedo cit.
Orig.
S. Hieron.
S. Aug.

8.

Sensus mysti-
cus allegoricus
non est allego-
ria rhetorum.

Is latet sub li-
terali.

Vnde locus
Ad Galat. 4.
explicandus per
allegoriam fa-
cti, secundum
S. August.
contra quosdā
explicantes de
allegoria ser-
monis.

Item secundum
S. Chrysostr.

9.

Neque etiā pa-
rabola est alle-
goria.

Ostenditur.

tus ad cœlestia. Moralis, quia de mori-
bus instituendis; qui etiam dicitur tro-
pologicus, quia tropus est quævis muta-
tio significationis, dum ultra sensum li-
teralem, documenta erimus ad mores
informandos. Hæc autem nomina ob
similem significationem apud Patres cō-
funduntur nonnunquam, ut licet ex S.
August. & Driedone colligere locis re-
citatis, & apud Originem hom. 11. super
Numeros, & S. Hieronym. ad Hedibā
q. vltima, & super Ezechielem, cap. 16
& alios Patres, & S. August. lib. ad hon-
cap. 3. & lib. super Genesim imperfecto
cap. 2. aliter distribuit modos istos in-
terpretandi sacras literas, sensu literali,
& mystico.

Illud igitur est aduertendum, quod
sensus mysticus allegoricus non est al-
legoria, quam rhetores definiunt; illa
enim rethorum allegoria nullum habet
sensum alium literalem, nisi ipsum me-
taphoricum, verbi gratia, *Vicit leo*, vicit
Christus: sensus autem mysticus allego-
ricus sacrarum literarum, latet sub sen-
su literali. Quare cum Paulus dixit ad
Galatas 4. de Isaco, & Ismaele quod
significarent duo testamenta; & illa esse
dicta per allegoriam; intelligendum est
per allegoriam facti, ut loquitur S. Au-
gustin. & non per allegoriam sermonis,
ut quidam existimant: neque ibi est ali-
quis sensus mysticus allegoricus, aut mo-
ralis. Nam quod ait Apostolus esse per
allegoriam dictum; non significat in Ge-
nesi, dum narratur res illa gesta, vllam
esse allegoriam sermonis: sed est ibi siue
potius narratur allegoria facti; quia res
narrata erat figura siue simulachrum rei
futuræ; & hoc affirmat S. Paulus, dum
ait ea esse per allegoriam dicta, hoc est,
ibi historicè scriptum esse, quod per al-
legoriam significabant duo testamenta.
Et idem rectè S. Ioan. Chrysostr. ibidem
ait S. Apostolum loqui typicè, quia ex-
ponit typum, hoc est, figuram veteris te-
stamenti; & est perspicua interpretatio;
dum intelligimus allegoriam facti secū-
dum S. Augustin. vel secundum Chry-
sostrum. typum, quod idem est.

Neque etiam parabola est allegoria;
nam in parabola, nulla transferuntur;
sed explicatur similitudo inter res di-
uersas, ut, *Simile est regnum cœlorum
grano synapis*. Si quis verò granum sy-
napis usurparet pro regno cœlorum,

tunc per metaphoram loqueretur.

Ex istis colligimus quædam esse diui-
na nomina metaphorica, quæ in sensu
literali transferuntur ad res diuinas:
quædam verò esse quæ in sensu mystico
quodammodo transferuntur; non qui-
dem omissa propria significatione, ut
explicatum est, sed amplificata quodā-
modo ad significationem mysticam præ-
ter literalem; ut cum dicitur, *Exurge
psalterium, & cythara*. Vbi præter sen-
sum literalem aliqui in sensu mystico
intelligunt Christum Dominum. Et ita
in sensu mystico psalterium & cithara,
est nomen diuinum, significans per me-
taphoram Christum.

Doctrina igitur quæ per metaphoras
vel allegorias, siue parabolas de Deo
traditur, dicitur symbolica, quia sym-
bolum similitudinem significat, quod
penè diuinitus tractat; S. Dionys. cap. 1.
de cœlesti Hierarch. & confessor eius
S. Ioan. Damasc. lib. 1. fid. Orth. cap. 14.
& 15. vbi singulas corporis partes, quæ
Deo attribuntur, explanat; oculos enim
ait significare intelligentiam; aures, be-
nignitatem in audiendis precibus; os &
locutionem, indicare ipsam significatio-
nem voluntatis suæ; odoratum, quod
nostra acceptet quasi hausto odore; fa-
ciem, quod appareat & manifestè inno-
tescat; dextram, auxilium, & largitatē;
tactum, curiosum examen quasi contre-
ctando; pedes, celeritatem & præsentiam;
& alia ibidem prosequitur eo capite, &
sequenti. Hæc autem omnia & similia
per metaphorā de Deo dicuntur, trans-
lata à sua significatione, propter aliquā
saltem adumbratam similitudinem iux-
ta sententiam Arist. 6. Elenchorum, c. 7.
quod omnes transferentes secundum
similitudinem transferunt.

De sensu autem mystico, & literali
tractare, documentaq; tradere, non est
istius loci. Agit hoc præter Driedonem,
& alios, sapientissimus, & argutissimus
Melchior Cano lib. 7. de Locis; sed de-
clinandum est à duobus extremis; ab al-
tero ne ex omni parte scripturæ sacræ
velimus enucleare sensum mysticum;
propter quod S. Hieron. in epistola ad
Pamachium aduersus errores Ioannis
Hierosolymitani; non immeritò repre-
hendit Origenis super Genes. commē-
tarios ut nimium refertos mysticis in-
terpretationibus: ab altero verò etiam
cauen-

10.

Coroll.

- ob quom

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

- iudic

cauendum est, ne sensum mysticum reponamus in obliuione, qui apud Patres fuit semper laudatus, & frequentissimus.

13. Quod verò attinet ad sensum literalem, ubi verba non possunt explicari rectè sine metaphora, ipsa ratio commendandi persuadet, metaphoricè accipièda esse; aliàs incidemus in mille ineptias, & errores, vt faciunt Iudei, dum recusant per tropum, & figuram verba veteris testamenti exponere, siue per allegoriam, vt intelligantur de Christo Domino, quæ nomine Dauid enunciantur, & alia huiusmodi. Et eos obiurgat S. August. lib. 3. de doctrina Christiana, c. 10. 15. & 16. & S. Hieron. super Ezechiel. cap. 36. Cum verò possunt verba explicari sine metaphora quoad sensum literalem, non est recurrendum ad metaphoricam explanationem, vt docet S. August. lib. 8. super Genesim ad literam, cap. 7. aliàs, si liceret confugere ad sensum mysticum, Hæretici detrectarent sententias scripturæ apertissimas, explicantes illas ficta aliqua interpretatione mystica.

Sed est nobis adhuc quæstio cum S. Augustino, 15. de Trinit. cap. 9. vbi docet omnem hominis intelligentiã, iuxta verbum S. Pauli, versari in enigmate; ænigma autem esse obscuram allegoriã; ergo omnis intelligentia de rebus diuinis est allegoria, & non propria; quare & nomina quæ sunt notæ intelligentiarum, siue notionum, erunt allegorica, siue metaphorica.

15. Ad hanc rem explanandam aduertendum est quòd in allegoria siue metaphora, nominis est æquiuocatio; quia est duplex nominis allegorici intelligentia, siue conceptus. Nam hoc nomen, leo, vno conceptu significat leonem, altero conceptu significat Christum: at verò inter hæc duo significata necesse est intersit similitudo, propter quam nomen transfertur ab vno in aliud: in metaphora autem ænigmatica est similitudo obscurior; ænigma enim est obscura metaphora, siue allegoria. Nomina ergo quæ de Deo propriè dicuntur vt attributa, & aliã, absolutè & simpliciter nõ sunt metaphorica, aut ænigmatica; quoniam nõ sunt æquiuoca; sed vno & eodem conceptu coaptantur rebus diuinis & creatis: habent tamen aliquid allegoriæ, & ænigmatis; quia sunt analogæ secundum

A similitudinem, vt postea declarabimus.

Cum igitur Apostolus dixisset, *Videmus nunc per speculum*, quia scilicet intelligimus per similitudinem, ne putarem similitudinem ita esse expressam, vt eam quam in speculo, adiecit, *in enigmate*, vt indicaret obscuram similitudinem. Et ad hunc sensum omnia nomina diuina sunt ænigmatica, quia nullum nomen significat Deum, vt est; sed neque perfecta similitudine, quam scilicet de rebus diuinis non habemus, vt lib. 1. commòstratum est. Explicat rem istam S. Anselmus solerter quasi commentatus S. Augustinum monolog. cap. 62. & 63. *Quomodo, inquit, verum inuentum est aliquid de summa essentia, si quod inuentum est, longè diuersum est ab ea? & respondet. Sæpè multa dicimus quæ propriè sicut sunt non exprimimus, sed per aliud significamus, id quod propriè, aut nolumus, aut non possumus depromere, vt cum per ænigmata loquimur. Et iterum subiicit. Sic quippè vnã eandemq; rem dicimus, & non dicimus; videmus, & non videmus: dicimus, & videmus per aliud; non dicimus & non videmus per suam proprietatem. Quod videtur accepisse ab eodem S. Augustino cum proponit exemplum cogitationis nostræ, Hoc est, inquit, grandius ænigma, cum nõ videmus quod non videre non possumus. Ecquis enim nõ videt cogitationem suã? quis eam non videt? ecquis eam videt? sicut ergo video cogitationem meam, dum clarè cognosco me cogitare, sed quid sit ipsa cogitatio non video, & hoc est grande ænigma: ita video Deum esse sapientem, sed quid sit ipsa sapientiã non capio. Hac itaque ratione subdit S. Anselmus, Nihil prohibet & verum esse quod disputatum est hætenus de summa natura, & ipsam tamen nihilominus ineffabilem persistere, si nequaquam illa putetur per essentia sua proprietatem expressa; sed vt cunque per aliud designata.*

CAPVT III.

Nomina etiam affirmantia de Deo propriè dicuntur.

D E nominibus quæ de Deo propriè dicuntur ulterius disputaturis succedit quæstio illa, quam sibi fecit S. Dionys. cap. 1. de diuinis nominibus, *Cum Deus,*

allegoriæ, & ænigmatis.

Ratio. Hinc ad locum 1. Cor. 13. interpretatio.

In sensu 2. asserti, omnia nomina diuina sunt ænigmatica.

S. Anselm.

S. Aug.

Exemplum cogitationis nostræ notandum

S. Anselm.

Quæstio præuia ex S. Dion.

1. assertum: Vbi in eo non possunt verba explicari rectè sine metaphora, est illa vtendum.

S. Aug. S. Hieron.

2. assertum: Vbi possunt, non est illa vtendum. S. Aug. Ratio.

13. Difficultas ex S. August.

15. Prænot.

Duplex est nominis metaphoricæ exceptus.

Inter vtrumq; est similitudo.

Hæc in ænigmate obscurior.

Resolutionis assertum.

Nomina de Deo propriè dicta, simpliciter non sunt metaphorica, aut ænigmatica.

Ratio.

1. assertum: Habet aliquid

Deus, inquit, optimus maximus incomprehensibilis sit, cuius neque sensus, neque phantasia, neque opinio, neque nomen, neque sermo, neque tactus, neque scientia; quomodo de diuinis nominibus a nobis tractabitur sermo, inuocabili, & supernominabili, & supersubstantiali Deitate demonstrata? Deitatem dicit inuocabilem, quia nullo nomine dignè vocari potest; supernominabilem etiam & supersubstantialem, quia est super omnia nomina & super omnem substantiam intelligibilem; quod autem nomine caret, nominare velle, est in re impossibili agenda versari. Respondendum est tamen cum eodè S. Dionysio, quòd Deus Optimus, etsi incomprehensibilis sit, nõ est tamen incommunicabilis, quia scilicet se ipsum communicat, & benignè super apparet, & ad possibilem contemplationem extendit sanctas mentes. Qua admonitione permotus S. Hilar. libr. 12. de Trinit. Nõ præiudicabit, inquit, sensui meo nature nostre infirmitas imperfectusq; sermo, vt fidem intra silentium strangulet eloquendi inopia. De qua etiam re S. Cyrillus Hierosol. catecheli 6. si incomprehensibilis est diuina substantia, cur tu de his differis? Nã quid quia totum fluiuium ebibere nequeo, id quod mihi commodum est sub mensura non hauriam; nunquid cum solem oculis comprehendere nequeam, etiam lucis illius usum, quantum sufficit, non aspiciam? Et S. Iustinus de recta confessione ait, religionem sibi esse arcanos sermones lutea carne, & sordente lingua contrectare. Et super apparet, inquit S. Dionysius, quia ita apprehenditur a sanctis mentibus, vt intelligant infinitum esse quod superest intelligendum. Vnde admonet sanctissimus hic ac sapientissimus Pater; quòd vniuersaliter non est audendum dicere aliquid, nec etiã cogitare de supersubstantiali occulta Deitate; præter ea quæ diuinitus nobis in sacris eloquijs sunt expressa. Et idem persuadet S. Ioan. Damasc. Dionysij affecta libr. 1. fidei Orthodoxæ. At verò S. Thom. interpretatur, quòd ea quæ consentanea sunt sacris literis, possunt Deo ab Ecclesia, & a Doctoribus ascribi, etiam nouis nominibus institutis, cū expedit. Sed ex his sententijs consulat Theologus, quàm oporteat vt polita, castigataque sit loquutio de rebus diui-

Resolutio: Deus etsi incomprehensibilis sit, non est incommunicabilis.

S. Hilar.

S. Cyril. Hierosol.

S. Iustin.

S. Dionys.

Vnde monet Idem nihil cogitandum de Deo præter ea quæ in sacris eloquijs sunt expressa.

S. Damasc. S. Thomæ interpretatio.

2. Coroll.

A nis philosophanti. Colligimus igitur ex dictis, quòd etsi non valeamus de diuinis rebus pro dignitate eloqui; licet tamen vt cunq; loqui vera, prout Deus optimus se ipsum nobis præbuit intelligendum.

Veniamus igitur ad disputationem Theologicam: quorundam enim ea fuit opinio vt nomina affirmantia, quæ dicimus attributa, quæ absque metaphora de Deo dicuntur, ita expendent, quasi non propriè enunciata; Deum etiam dici sapientem, quia auctor est nostræ sapientiæ, quasi per metonimiã; vt vinum Bacchum dicebant Æthnici, quòd putarent Bacchum auctorem fuisse vini.

B Quæ in re cautè legendus est S. Ioannes Damasc. libr. 1. fidei Orthodoxæ. cap. 4. Et in eadem videtur fuisse sententia Rabbi Moyse apud S. Thomam de potent. q. 7. ar. 5. qui Deum sapientem esse interpretabatur, quia ea facit quæ faciunt sapientes; sicut dicitur iratus, quia punit vt irati puniunt, & se ipsos vleiscontur; quare per metaphorã hæc nomina, aut saltem per metonimiã declarabat. Tertiumq; commentarium Moyse hic adhibebat; quòd Deus dicatur sapiens quia non est insipiens, & iustus quia non est iniustus; quem loquendi tropum nullibi inuenio. At verò iuxta has opiniones

C omnia nomina dicuntur de Deo impropiè, & per tropum, nullumq; nomen de Deo absque tropo, vel metaphora dicitur, aut propriè. In hos autem errores ex veris principijs declinatum est, vt iam ostendimus; quia enim Deum vt est, nominare non possumus, crediderunt nulla esse nomina, quæ propriè Deo attribueremus.

Est igitur aduertendum tres esse vias quibus ascendimus ad rerum diuinarum intelligentiam, quas nobis aperit S. Th. super S. Dionysium de diuinis nominibus cap. 7. lect. 4. Prima per negationem rerum omnium, quas cernimus: quam viam diuine agnitionis pulcherrimè insequutus est. S. August. libr. 9. Confessionum, cap. 10. & libr. 10. cap. 6. in illa interrogatione, & responsione creaturarum; vnum hoc responsum accipientes, Ipse facit nos, & non ipsi nos. Et hanc quidè viam cognoscendi diuina indicat Dionys. cap. illo 7. & aliàs sæpius, & S. Ioan. Damasc. libr. 1. fidei Ortho. cap. 4. Secun-

D davia indagandi diuina, est negationum per

2. Coroll. con- sonum resolu- tioni.

Questio de tit.

Sent. tit. oppo- site explic. Ea nomina di- ci de Deo quasi per metonimiã.

Exemplum.

S. Damasc. cautè legēda.

Explicatio 2. Rabb. Moyse apud S. Thom. et dici de Deo per metaphorã aut saltem per metonimiã.

Eiusdem ex- plicatio 3. vt libr. 1. c. 29. p. 1. n. 9. & cap. 10. p. 1. n. 7. Iuxta has ex- plic. nullū nomen de Deo dicitur absq; tro- po.

Farum fund- est verum.

3. Prænot.

Tres viæ cog- noscēdi diuina ex S. Thom. vt libr. 1. c. 29. p. 1. n. 6. 1. Via est per negationem re- rum creaturã.

S. August.

psal. 99. 3.

S. Dionys.

S. Damasc. 2. Via est nega-

per

tionum per excessum.

S. August.

S. Dionys.

Idem.

S. Damasc.

Boetius.

S. Basilus.

3. Via per affirmationem causae.

Huiusmodi solam cognoscimus quod deitas non sit, aut quod aliorum causa sit.

S. Dionys.

S. Thom.

Eadem vias persequitur Idem non nihil immutans.

4.

Idem cum alia varietate tres vias demonstrat.

Simul collecte sunt 5. viæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

S. Damasc.

addit sextam.

per excessum, scilicet quod nihil horum Deus sit, sed supra hanc quod S. August. etiam eleganter ostendit eodem loco, scilicet lib. 10. Confess. c. 8. inducens creaturas hæc vocer respondentes, non sumus Deus tuus, quare super nos. Quæ voce monemur querere diuina nomina per excessum super res creatas. Et S. Dionys. cap. 1. 2. 5. & 7. de diuinis nominibus vitatur, quæ hunc excessum significat: super substantialem, & supernominabilem, & superintelligibilem Deum appellans. Et lib. de mystica Theologia, cap. 3. & 5. & S. Ioan. Damasc. lib. 1. fid. Orthod. cap. 4. & Boetius lib. de Trinit. Deum ait non esse substantiam, sed super substantiam. Idem usurpat S. Basil. lib. 5. contra Eunomium, de qua re egregie disputat Picus Mirand. opusc. de Ente & vno, cap. 3. & 4. quædam ex Platonicis commentarijs. Tertia via est vt cognoscamus Deum tanquam rerum omnium principium primum, & causam. Itaque illis duobus modis cognoscimus Deum per negationem, & hoc vltimo per affirmationem causæ; & nullo istorum modo cognoscimus naturam ipsam diuinam quid sit, sed quid non sit, aut quod aliorum causa sit: quod S. Dionys. eo loco vult, & probandum suscepit, vt S. Thom. commentatur. Tres adhuc vias cognoscendi diuina persequitur S. Thom. 1. p. q. 12. art. 12. & q. 13. art. 10. ad 5. non nihil immutans, scilicet per habitudinem causæ; per excellentiam, siue per excessum; & per remotiorem, siue negationem.

At verò q. 7. de potent. ar. 5. cum alia adhuc varietate tres vias demonstrat diuinæ notionis, scilicet primam affirmationis, Deus est sapiens: Secundam negationis, Deus non est sapiens, nempe non est, vt nos sumus: Tertiam affirmationis per excessum, Deus est super sapiens. Quibus collectis indicantur viæ quinque. Prima, qua negantur de Deo, quæ in rebus imperfecta sunt. Secunda, qua Deus consideratur vt principium rerum. Tertia, qua de Deo affirmantur, quæ sunt simpliciter perfectiones. Quarta, qua hæc negantur propter modum intelligendi, & significandi imperfectum. Vltima est, qua hæc iterum cum quodam excessu affirmantur, vt supersapiens, supervivus. S. Ioan. Damascen. lib. 1. Ortho. c. 4. obseruat adhuc genus

A quoddam affirmationis, quod significat super excellentem negationem, vt eum Deo tenbras circūponimus, indicantes negationem lucis, quia Deus est lux super excellentes. Merito igitur dubitatur quam ratione nomina aliqua possimus affirmare de Deo? Ad quam questionem explanandam doctissime obseruat S. Th. 1. p. no. strum modum intelligendi esse imperfectum, ita vt non solum non possimus completam notionem propriam cuiusque attributi, cum res sit incomprehensibilis; sed neque eam illo modo entis infiniti possimus conformare intelligentiæ. Nam quævis res diuina & est simplex, & est subsistens: nomina verò quibus res significamus, quædam sunt abstracta quæ simplici modo significandi indicant rem, vt sapientia, iustitia; quæ quidem significant rem vt simplicem, sed non vt subsistentem, imò potius quasi formam subsistentis. Nomina verò concreta significant rem vt subsistentem, sed modo quodam intelligendi composito, vt sapiens, iustus; sapiens enim est qui sapientiam habet; & ita intelligimus quasi duo, cum scilicet qui habet, & sapientiam quam habet; hæc autem duo intelligimus vno conceptu quasi concreto. Verba etiam nostra significant cum tempore, dicimus enim Deum gignere aut genuisse, cum tempus in Deo non sit.

C Et quia modus significandi conformatur modo intelligendi, duobus enunciatis S. Thomas questionem istam absoluit. Primum est, quod si attendatur modus significandi, nullum nomen significat proprie res diuinas; esset enim modus significandi proprius, si res simplices simplici modo significarentur, & subsistentes vt subsistentes. Sed res diuinæ simul sunt simplices, & subsistentes: nomina autem quædam, scilicet abstracta, significant ad modum rei simplicis, sed non subsistentis; quædam verò, scilicet concreta, ad modum rei subsistentis, sed non simplicis: ergo modus significandi non est proprius rebus diuinis; quod obseruatur lib. de causis prop. 6. Verba ite significant cum tempore, res diuinæ sunt extra tempus. Et ita interpretatur S. Thom. dictum illud S. Dionys. c. 2. de cælesti hierar. quod negationes sunt veræ, affirmationes autem incompatæ, scilicet quia affirmationes propter modum significandi diuersum, non coaptantur rebus diuinis. Quare solum per

2. Prænot. ex S. Thom.

Cum modo entis infiniti non possumus conformare intelligentiam. Ostenditur: Quævis res diuina sit autem est simplex, & subsistens, & est extra tempus. Nomina non abstracta significant rem, vt simplicem, sed non vt subsistentem. Concreta, vice versa.

Verba etiam nostra significant cum tempore.

6. S. Thomæ 1. Concl. Si attendatur modus intelligendi, & significandi, nullum nomen significat proprie res diuinæ. Ostenditur, vt in 2. prænot.

S. Dionys.

Illatum:

T c negatio-

Sole tres viae diuinae cognitionis sunt nostro intelligendi modo conformate, ac proprie, de quibus n. 3.

med. 1. 2.

7. 1. 10.

2. Concl. ut in tit. Si attendantur res significatae nomina propria attributorum de Deo dicuntur proprie, id est, sine metaphora, ac formaliter, id est, secundum ipsam formam significatam.

S. Thom.

8.

Ex 2. concl. Tres alie viae cognoscendi diuina nominibus proprijs diuinis.

1. Via, per negationes rerum communium. Declaratur.

2. Via, per affirmationes simplices perfectiorum simpliciter. Declaratur.

3. Via affirmationum per excessum, siue exuberantiam. Declaratur.

negationes intelligimus Dei naturam, aut per affirmationem quod sit causa & principium rerum. Nam haec affirmatio quae non significat naturam diuinam, sed solum quod Deus sit causa rerum, propria etiam est, nostro modo intelligendi conformata: & ita considerantes nostrum intelligendi modum tres vias diuinae cognitionis ostendimus, scilicet simplicium negationum, & negationum per excessum, & affirmationis causam rerum indicantis.

Secundum enunciatum est, quod si attendamus res ipsas significatas, diuina attributa, quae significant perfectiones simpliciter, proprie, & formaliter de Deo dicuntur, proprie, inquam, hoc est, absque vlla metaphora, sed proprio conceptu, iuxta primum nomen institutum; formaliter autem, ut ipsa forma significata per nomen sit in Deo, & non aliud loco illius. Ita enim dicimus Deum esse sapientem, quia sapientia in illo est. Verum enim compertum est quod S. Thom. docuit in 1. d. 22. q. 1. art. 2. ad 4. quod modus significandi imperfectus, non facit falsam, sed imperfectam loquutionem.

Ex quo secundo theoremate possumus indagare tres alias vias cognoscendi diuina nominibus proprijs diuinis. Prima est per negationes rerum communium, quae solius Dei sunt proprie, ut infinitum, immutabile, aeternum, simplex, & aliae: ea enim imperfectiones, quae omni creaturae communes sunt, ut finitum, mutabile, temporarium, & compositum, si remoueantur per negationes, erunt nomina illas negantia propria Deitati. Secunda via est affirmationum simplicium, in quibus non attendimus modum significandi, sed rem significatam: & haec etiam nomina quae significant perfectionem simpliciter, sunt Deitati attribuenda; non extracta nominis significatione, sed propria quadam usurpatione, ut quod Deus sit sapiens, & bonus. Tertia via est affirmationum per excessum, siue exuberantiam, ut affirmemus quidem haec nomina de Deo, sed cum quodam excessu; ut cum dicimus Deum solum esse bonum, scilicet per essentiam bonum: aut cum Deitatem appellamus supersubstantialem, affirmando quod sit substantia; sed superans ratione propria omnem intellectum substantiae creatae: & haec etiam nomina affirmationum,

A. sicut & prima negationum, solius Deitatis propria erunt.

Hoc igitur assertum quod nomina attributorum, ut sapiens, iustus, &c. dicantur proprie de Deo, est commune omnium Theologorum placitum, & Patrum; & contraria sententia est error contra fidem apertissimus; nihil enim esset definitum de rebus fidei; si ea quae definita sunt, nullo conceptu proprio intelligeremus. Quod ut clarius intueamur, permittamus contraria opinionibus, quod nullum nomen dicatur de Deo proprie, sed omnia per metaphoram, vel alium tropum. Cum igitur Deum intelligimus per philosophiam naturalem, ut testatur S. Paulus, & per fidei documenta; vel nullum habemus de Deo conceptum, sed profus ignoramus diuina; nec scimus quae fide & ratione de Deo constat, ut Deum esse, & sapientem esse, & esse tres personas in vna natura: vel planissime, ut concedendum est, habemus de Deo aliquos conceptus, quibus diuina nouimus. Quod si respondeas, habere nos quidem aliquas de diuinis notiones siue conceptus: sed eos significari per nomina metaphoricè. Quid ergo prohibet nomina instituire, quae non per metaphoram, sed propria significatione eodem conceptus significant: ea autem non opus est instituire, cum in usu iam sint: quare S. Thomas suam conclusionem probat ipso experimento intelligendi: cum enim audimus Deum esse sapientem, nulla translatione nominis facta, intelligimus sapientem. Praeterea, si omnia diuina nomina essent metaphorica, essent aequiuoca, ut dictum est, quia non eodem conceptu dicerentur de Deo, & nobis; nullum ergo esset argumentum a rebus creatis ad res diuinas; neque vlla esset definitio Ecclesiae de rebus diuinis; imò nulla fides, quia dum utimur aequiuocis nominibus, nihil de veritate constat; v.g. si dicam esse tres personas, non significo tres personas esse, sed aliud quid per metaphoram, quod est haereticum.

Ex istis colligimus quaedam consequentia, Primum est quod nomina diuina quae significant Deum ut causam, & ea quae significant negationes imperfectionum, maxime proprie de Deo dicuntur, non solum quoad res significatas, sed etiam quoad modum intelligendi: nam cum haec nomina nihil reale significet, sed vel relationem rationis, quae intelligitur in Deo,

9. 2. Conclusioni ac tit. opposita sent. est error contra fidem.

Probatio.

Elucidatur.

Deum intelligimus per philosophiam naturalem, ut testatur S. Paulus, & per fidei documenta; vel nullum habemus de Deo conceptum, sed profus ignoramus diuina; nec scimus quae fide & ratione de Deo constat, ut Deum esse, & sapientem esse, & esse tres personas in vna natura: vel planissime, ut concedendum est, habemus de Deo aliquos conceptus, quibus diuina nouimus.

Ad Rom. 1. Item per fide.

Unde habemus de diuinis conceptus, hoc est, sine metaphora.

Respon. Nomina significantia hoc conceptus esse metaphoricè. Refellitur.

S. Thomas probat 2. concl. experimento.

Refellitur 2. Omnia diuina nomina essent aequiuoca, & sic de diuinis nullum esset arg. nulla definitio Ecclesiae, imò nulla fides. Exemplum.

10. 1. Consect. Nomina diuina in inferiendis tribus vijs, quibus n. 2. & 6. maxime proprie de Deo dicuntur. Ostenditur.

Fragmentary text from the adjacent page, including words like 'Nomina', 'positiua', 'licant', 'est', 'rudine', 'priam', 'n. 15. in', 'S. Da', 'expli', '12.', 'Hoc inc', 'uentæ', 'S. Dion', 'negation', 'firmati', 'cominè', 'eruberat', 'e quibus', 'n. 4. &', 'Hic fami', 'S. D am', 'Hic so', 'Rab. M', 'quo n.', 'quo er', '13.', '3. Consi', 'mina', 'comu', 'magis pro', 'Deo dic', 'vt lib', 'n. 12.', 'Ratio', 'Thom.

ut est causa rerum, vel negationes, quæ nihil sunt, nisi accidentia rationis; sicut hæc nomina significant ea quæ sunt in nostro intellectu, ita nihil prohibet, ut significant nostro modo intelligendi: tributa vero, quæ significant ipse in Deitate, quia modus imperfectus significandi discordat modo perfectissimo existendi; nõ ita proprie significant. Unde dixit S. Dionys. affirmationes esse incompactas, quod de negationibus nõ dixit. Et S. Anastas. de rebus dogmat. lib. 1. ablationem, hoc est, negationem, ait proprius accedere ad veritatem de rebus diuinis. Et ibidem egregie disputat de affirmatione, & negatione circa diuina.

Aliud est quod consequitur, attributa diuina, hoc est, nomina ipsa attributorum, esto significant proprie res diuinas; hoc est sine metaphora, & proprio conceptu; non tamen significant proprie, hoc est, per similitudinem propriam, ut ex S. Augustino, & S. Anselmo obseruauimus. Et hoc uoluit significare S. Ioan. Damasc. dum ait Deum non esse sapientiam, nisi ut causam sapientie, scilicet quasi archetypa sapientia, ita ut non neget Deum formaliter & absque metaphora, imò proprio conceptu esse sapientiam; negat tamen perfecte indicari hoc nomine diuinam sapientiam.

Ad hoc idem indicandum inuenta sunt à S. Dionysio negationes cum affirmationibus coniunctæ, quæ dicuntur exuberantia, ut quod Deus non sit bonus sed super bonus, non sit sapiens sed super sapiens; quæ familiares etiam sunt S. Ioanni Damasceno. Et eadẽ significatione Deus non est sapiens, sed ipsa origo sapientie, quod fortasse S. Damascenus uoluit. Et huc pertinebat opinio Rabbi Moysis quod Deus sit sapiens, id est, nõ inspiens, ut per negationem contrarij, indicaret affirmationem incomprehensibilem. Sed perperam ait sapientiam non inueniri in Deo, ut S. Thomas refert: rectè autem diceret sapientiam simile nostræ non inueniri in Deo, Deus enim nobis non est similis.

Præterea illud cõsequitur ut quæ sunt magis communia, magis proprie de Deo dicantur; quia res particulares sunt magis concretæ, & imperfectionibus admixtæ, ut obseruat S. Tho. sapius: quam obrem r. contra gent. c. 3. doctè notauit nomina specierum non dici de Deo proprie,

quia species significant ultimam differentiam; quæ est ultimus terminus, & ultima circumscriptio, ut plurimum habet ad mixtã imperfectionem. Est ergo in Deo scientia; sed nõ est logica, aut philosophia. Consequens etiã est ut nomina attributorum simpliciter & absolute, ac proprie significant res diuinas: nam modus significandi hoc non prohibet; sicut enim modus intelligendi non est res cognita, sed dütaxat est modus operationis nostre, quo imperfectè intelligimus, ita & modus significandi, ut si nõ sit coaptatus diuinis rebus, non obstat quominus nomina dicantur de Deo proprie; v. g. sapiens significat sapientem, & significat quidem modo quoddam compositum; sed non significat, cum qui sapiens est, esse compositum; si enim id significaret, non posset accommodari proprie Deo; esset enim falsum Deum esse sapientem, si nomen, sapiens, significaret rem compositã; compositio autem in modo significandi, nõ est res cognita, sed modus dütaxat cognoscendi nobis ingenuus. Et ita nihil prohibet quia proprie ac simpliciter dicamus Deum sapientem: est autem modus significandi improprie rebus diuinis, non ita ut gignat falsitatem in mente; sed quia non est ipse modus in cognoscente; qui est in re cognita.

Adhuc eodem argumento conficitur, ut omnia nomina attributorum significant diuinam substantiam, siue essentiã; quia quicquid est in Deo, est ipsa essentia, & substantia; sed hæc nomina significant id quod formaliter & proprie est in Deo; ergo significant diuinam essentiam, siue substantiam; non tamen his notationibus essentiæ, aut substantiæ; sed significant id quod re ipsa est diuina essentia, & quod in conceptu confuso essentiæ diuinæ continetur, ut diximus lib. 1. Et hoc est quod ait Boetius de Trinit. omnia quæ de Deo predicantur præter relationem mutariã substantiam, quoniam non est ibi qualitas, aut quantitas, sed sola substantia, ut effusè probat S. Thom. de potent. q. 7. ar. 5.

Postremum est quod colligimus nomina attributorum non esse synonyma, sed homonyma; quia licet significant eadẽ essentiã diuinam, significant tamen diuersis intelligentijs; alia est enim intelligentia sapientie, alia iustitie, &c. ut primo libro probatum est. Ostendit

Est in Deo scientia, non logica, aut philosophia. Consequens est ut nomina attributorum simpliciter & absolute, ac proprie significant res diuinas. Nam modus significandi hoc non prohibet; sicut enim modus intelligendi non est res cognita, sed dütaxat est modus operationis nostre, quo imperfectè intelligimus, ita & modus significandi, ut si nõ sit coaptatus diuinis rebus, non obstat quominus nomina dicantur de Deo proprie; v. g. sapiens significat sapientem, & significat quidem modo quoddam compositum; sed non significat, cum qui sapiens est, esse compositum; si enim id significaret, non posset accommodari proprie Deo; esset enim falsum Deum esse sapientem, si nomen, sapiens, significaret rem compositã; compositio autem in modo significandi, nõ est res cognita, sed modus dütaxat cognoscendi nobis ingenuus. Et ita nihil prohibet quia proprie ac simpliciter dicamus Deum sapientem: est autem modus significandi improprie rebus diuinis, non ita ut gignat falsitatem in mente; sed quia non est ipse modus in cognoscente; qui est in re cognita.

Adhuc eodem argumento conficitur, ut omnia nomina attributorum significant diuinam substantiam, siue essentiã; quia quicquid est in Deo, est ipsa essentia, & substantia; sed hæc nomina significant id quod formaliter & proprie est in Deo; ergo significant diuinam essentiam, siue substantiam; non tamen his notationibus essentiæ, aut substantiæ; sed significant id quod re ipsa est diuina essentia, & quod in conceptu confuso essentiæ diuinæ continetur, ut diximus lib. 1. Et hoc est quod ait Boetius de Trinit. omnia quæ de Deo predicantur præter relationem mutariã substantiam, quoniam non est ibi qualitas, aut quantitas, sed sola substantia, ut effusè probat S. Thom. de potent. q. 7. ar. 5.

Postremum est quod colligimus nomina attributorum non esse synonyma, sed homonyma; quia licet significant eadẽ essentiã diuinam, significant tamen diuersis intelligentijs; alia est enim intelligentia sapientie, alia iustitie, &c. ut primo libro probatum est. Ostendit

11. Consect. Nomina etiã positiua attributa non significant res diuinas proprie, hoc est, per similitudinem propriam, ut c. 3. n. 15. in 2. asserit S. Damasc. explicandus.

12. Hoc indicant inuenta à S. Dionysio negationes cum affirmationibus coniunctæ, scilicet exuberantia, quibus in fine n. 4. & 8. hæc familiares S. Damasc. Huc spectat lib. Moys. quo n. 2. quo errauit.

13. Consect. Nomina magis communia, magis proprie de Deo dicantur, ut lib. 4. c. 12. Ratio Theop.

S. Thomas
1. Exemplum
de causa equi-
uoca plurium
effectuum ex
cedente singu-
los.

2. Exemplum
proponit
Idem
de vno con-
ceptu diuino
relato ad om-
nes & singulas
res.

S. Thomas
Apud eundem
Auer.
17.

1. Diuisio no-
minum diuin.
ex *S. Ambro.*
Personalia.
Nomina na-
turae.
Metaphorica.

2. Diuisio, qua
ex *S. Dionys.*
exceptis meta-
phoricis, Theo-
logia diuidi-
tur in discretam
& unitam.

3. Diuisio in
absoluta & re-
lata.

18.

3. Diuisio in
absoluta & re-
lata.
Absolutorum

autem hoc **S. Thom.** 1. p. eleganti ratio-
ne; sicut enim à causa æquiuoca, quæ no-
bilissima est, dimanant effectus specie
distincti, quorum singuli imitantur cau-
sam, sed non adæquant virtutem eius,
quia deficiunt à perfectione essentiali;
ita nos qui Deum cognoscimus per ip-
sos effectus, & singulis conceptibus siue
intelligētijs, singulas perfectiones, quas
in effectibus cernimus, complexi, nullo
istorum conceptu adæquamus diuinam
ipsam essentiam, quæ est illorum causa;
sed tamen per singulos conceptus imi-
tamur ipsam diuinam quidditatem, &
essentiam. Aliud exemplum argutissi-
mum proponit **S. Thom.** de potentia, q.
7. art. 6. ad 5. sicut enim dum Deus vno
conceptu intelligit omnia, ille vnus cō-
ceptus refertur ad singula singulis re-
lationibus rationis, nostro modo intel-
ligendi, ita vt infinita cognita in vna
cognitione copulentur: sic è contrario
dum infiniti conceptus creati, apprehē-
dunt vnā diuinam essentiam, omnibus
illis obiecta est res vna cognita, ita vt
sint cōceptus specie distincti, & res cog-
nita vna simplicissima. Probat hoc **S.**
Thomas in eo art. 6. longissimè. Et con-
firmat auctoritate etiam **Commentato-**
ris 11. *Metaph.* commento. 39.

Hoc loco explicanda est distributio
nominum diuinorum, quæ traditur à **S.**
Ambrosio lib. 2. de fide ad Gratianum,
Sunt (inquit) *quædam nomina quæ eui-*
denter proprætatem diuinitatis osten-
dunt; & quædam quæ perspicuam diui-
næ maiestatis exprimunt veritatem: alia
verò sunt quæ translatiuè per similitudi-
nem de Deo dicuntur. Quibus verbis
tertio loco recenset ea quæ improprie,
& per metaphoram siue per translatio-
nem dicuntur; primo autem loco nomi-
na personalia quæ significant proprie-
tates naturæ diuinæ, quibus fit propria
personarum: & secundo loco nomina
diuinæ naturæ. At verò **S. Dionys.** cap.
1. de diuinis nominibus, exceptis nomi-
nibus tertij generis, metaphoricis scili-
cèt, quæ improprie dicuntur, doctrinam
theologicam diuidit in discretam & vni-
tam Theologiam; discreta est, quæ de
personis distinctis disputat; unita quæ
de vna natura, in qua personæ cōueniūt.

Sed adhuc nomina diuina possumus
ultra diuidere; quædam enim absoluta
sunt; quædam relata: absoluta autē quæ-

Adam significant res; quædam negatio-
nes. Nomina absoluta quæ significant
res sunt essentialia, & dicuntur attributa,
vt sapientia, iustitia; est tamen nomen
personæ, siue hypostasis absolutū, quod
non significat essentiam; quia absoluto
conceptu significat relationem, vt lib.
4. docuimus. Quæ autem significant ne-
gationes non sunt essentialia, quasi es-
sentiam significant: sed nequæ omnia
pertinent ad essentiam; nam, ingenitū,
est nomen personale significans nega-
tionem. Post hæc licet secare nomina
diuina relata: quædam enim sunt æterna;
& ea, si sunt relata secundum esse, sunt
omniñò personalia, quia significant re-
lationes æternas, & personales; si verò
sunt relata secundum dici, vt prædesti-
natio, providentia, in quibus in obliquo
significatur relatio, & cum relatione di-
cuntur; ea omnia sunt ad essentiam per-
tinentia, quia sunt cōmunijs; Deus enim
nihil respicit extra se, nisi vt est prima
origo rerum, quod est nomen commune
tribus personis. Si verò significant rela-
tiones temporarias, quædam sunt nomi-
na communia, quædam propria; cōmu-
nia, vt creator, sanctificator, quæ signifi-
cant relationes tempore aduenientes;
personalia, vt missus, quod est nomē cō-
mune duabus personis, scilicèt Filio, &
C Spiritui Sancto, sed non est commune
Patri; Incarnatus, quod est nomen so-
lius Filij, de quo nomine tom. 4. dispu-
tabimus; donum missum, quod est nomē
solius Spiritus Sancti, de qua re agit **Ma-**
gister in 1. & **S. Thom.** ibidem.

CAPVT V.
Argumenta refelluntur.

His tamen assertis videtur repug-
nare **S. Ioan. Damasc.** lib. 1. fidei
Ortho. cap. 4. *Oportet* (inquit) *singulum*
eorum quæ de Deo dicuntur, non quid est
secundum substantiam significare existi-
mare, sed quod non est ostendere, aut h-
bitudinem quandam. Ergo nomina di-
uina vel significant causam, vel relatio-
nem, & non ipsam Deitatem, siue diuinā
substantiam. Et **S. Dionys.** de diuinis no-
minib. c. 3. & 11. ait hæc nomina signifi-
care processus diuinæ bonitatis in res;
processus autē in res creatas nō est diui-
na essentia; ergo hæc nomina nō signifi-
cāt essentia. Et 1. c. mysticæ Theologiæ
ait,

quædam posi-
tiua.
Hæc sunt esse-
tialia.
Excipe nomi-
psona, siue hy-
post. li. 2. 69.

Quædam ne-
gatiua.
Hæc sunt e-
ssentiam pe-
rinentia.
Excipe Inge-
nitum.

Relationum
quædam æte-
na.
Hæc sunt se-
cundum esse
personalia.
Si secundum
dici, sunt ad
essentiam per-
tinentia.

Quædam
propria.
Hæc vel
communia.

Vel sunt per-
sonalia.

Magist.
S. Thom.

1. Arg.
S. Damasc.

S. Dionys.
1. locus.

2. locut.

Auctor lib. de causis.

ait intellectum optimum Deo vniri, dū intelligit se nihil intelligere. Et lib. de causis dicitur quod prima causa non nominatur, nisi nomine causati primi, quod est intelligentia; ergo non nominatur nomine essentiali, sed nomine cause secundum accidens, siue relationem rationis.

2. Ratio.

Præterea arguitur ratione: Diuina attributa sunt inter se distincta, & non sunt formaliter distincta, vt lib. 1. diximus; ergo neq; formaliter sunt in Deo.

3. 2. Arg.

Secundo: Nomina quæ causam significant, dicuntur de Deo formaliter; & tamen non significant aliquid formaliter existens in Deo; ergo etiam si attributa formaliter dicantur de Deo, non tamen significant ipsam Dei essentiam, aut aliquid in Deo existens formaliter.

4. 3. Arg.

Tertio: In diuina essentia nulla est multitudo, sed diuina attributa significant plura, vt potè pluribus intelligentijs; vel ergo illa plura non sunt res, vel non sunt ipsa diuina essentia, quæ res vna est.

5. 4. Arg.

Quarto: Vnum consequitur ens, dū ergo dicimus attributa diuina plura, plura sunt entia; vel ergo sunt entia rationis, vel plura entia realia: & neutro modo sunt ipsa essentia; quæ est vna res & simplicissima.

6. 5. Arg.

Vltimo: Id quod est maximè vnum non potest esse radix multitudinis; sed Deitas est maximè vna; ergo ab illa non potest oriri multitudo attributorum; ergo nomina diuina non significant propriè aliquid quod in Deo sit.

Responsio.

7. Aduertenda ex lib. 1. c. 29. & 30.

QUæ notata sunt lib. 1. de attributis, hæc recolenda sunt, neque est opus plura obseruare: sed argumentis respondebitur. Primum autem explicabimus Patrum sententias. S. Damascenus igitur verbis recitatis duo genera commemorat nominum diuinorum: quædam significant negationes, vt infinitus, æternus; quædam relationem, non quod forma significata sit relatio, sed quia sunt analogæ relatione quadam, vt cap. sequenti explicabimus; & ita ait, quædam nomina significare habitudinē, siue relationem, qualia sunt attributa vt sapiens, iustus, & hæc significant propriè aliquid quod in Deo est; nullum verò

Ad 1. arg. Ad S. Dam.

Attributa dicuntur significare relationē, quia sunt analogæ relatione quadam.

A nomen significat quod quid est Deus, vt postea commōstrabimus S. Damasceno assenti. S. actus verò Dionysius obseruat nominibus attributorum prima institutione significari res creatas, quod est significari diuinæ bonitatis processus, hoc est, res procedentes à diuina bonitate, quæ eadem significatione traducuntur ad significandam ipsam diuinam essentiam absque vlla metaphora, vt postea dicemus. At verò de mystica Theologia non docet S. Dionysius, intellectum Deo vniri in hoc perfici quod intelligit se nihil intelligere: perfectio enim intellectus est intelligere; dū verò intelligit, intelligit se intelligere. Sed hoc vult S. Dionysius, quod intellectus Deo vnitus perfectiori intelligentia, clariùs percipit quod Deum intelligendo non comprehendat, & hoc significatur verbis illis S. Dionysij. At verò auctor libelli de causis videtur deduxisse nomen Græcū, Theos, vt significat intelligentem; & cum primum causatum diceret esse intelligentiam, hoc est, supremum angelum; insinuat secundum nominis notationem tributum esse primæ causæ nomen primi causati. At verò quoad rem significatam, intelligens est diuinum attributum, quod significat substantiam diuinam; sed non definitè, quia non explicat quod quid est: at verò nomen hoc, intelligentia, significat ipsum quod quid est Angeli, quia hoc est nomen illius naturæ; illud verò nomen, scilicet intelligens, est attributum diuinum, vt dicemus. Et hoc est quod docet S. Thomas de potentia, quæstione 7. artic. 5. ad 5.

B intellectus est intelligere; dū verò intelligit, intelligit se intelligere. Sed hoc vult S. Dionysius, quod intellectus Deo vnitus perfectiori intelligentia, clariùs percipit quod Deum intelligendo non comprehendat, & hoc significatur verbis illis S. Dionysij. At verò auctor libelli de causis videtur deduxisse nomen Græcū, Theos, vt significat intelligentem; & cum primum causatum diceret esse intelligentiam, hoc est, supremum angelum; insinuat secundum nominis notationem tributum esse primæ causæ nomen primi causati. At verò quoad rem significatam, intelligens est diuinum attributum, quod significat substantiam diuinam; sed non definitè, quia non explicat quod quid est: at verò nomen hoc, intelligentia, significat ipsum quod quid est Angeli, quia hoc est nomen illius naturæ; illud verò nomen, scilicet intelligens, est attributum diuinum, vt dicemus. Et hoc est quod docet S. Thomas de potentia, quæstione 7. artic. 5. ad 5.

C Ad primum ergo argumentum respondetur quod secundum Boetium de Trinitate, Deus est quædam forma, quam dicimus actum, ne quis suspicetur causam formalem; dicuntur autem attributa esse formaliter in Deo, quia res significata per nomen, est ipsa forma Deitatis. Cum ergo dicitur quod sunt inter se distincta, intelligitur quod sint ratione distincta; & quod non sint formaliter distincta, ostendit non esse formas plures; sed his non conficitur, vt non sint forma vna; vnde dicuntur esse formaliter in Deo. Clariùs respondetur distinctione occupando arguentem; non enim sunt in Deo formaliter vt sint formæ in subiecto, sed sunt in

D Ad primum ergo argumentum respondetur quod secundum Boetium de Trinitate, Deus est quædam forma, quam dicimus actum, ne quis suspicetur causam formalem; dicuntur autem attributa esse formaliter in Deo, quia res significata per nomen, est ipsa forma Deitatis. Cum ergo dicitur quod sunt inter se distincta, intelligitur quod sint ratione distincta; & quod non sint formaliter distincta, ostendit non esse formas plures; sed his non conficitur, vt non sint forma vna; vnde dicuntur esse formaliter in Deo. Clariùs respondetur distinctione occupando arguentem; non enim sunt in Deo formaliter vt sint formæ in subiecto, sed sunt in

Ad 1. locum S. Dionysij.

Ad 2. locum.

Intellectus Deo vnitus clariùs percipit se Deum non comprehendere.

Ad auctorem lib. de causis.

S. Thom.

8. Ad rationem Respond. 1.

Attributa sunt formaliter in Deo quia res significata per nomen est ipsa forma Deitatis.

Respond. 2. clariùs.

Deo formaliter, quatenus sunt ipsa forma Deitatis.

Ad secundum respondetur, quod tunc aliquid alicui conuenit formaliter, cum forma significata per nomen cum aliquo copulatur: nomina ergo quae significant relationes rationis conueniunt Deo formaliter, quia per intellectum ipsae relationes copulantur Deo; sunt enim relationes rationis, quae per intellectum conueniunt rei: sapiens uero, & iustus; significant res siue formas quasdam reals, quae re ipsa alicui copulari possunt; & ideo cum dicimus haec formaliter Deo conuenire, intelligimus Deum esse formam quandam, quae his nominibus significatur; licet excedat singula nomina, & non explicetur omnino per singula.

Ad tertium iam diximus lib. 1. quod diuina attributa sunt res una, & obiecta plura, utpote quae pluribus conceptibus apprehenduntur. Itaque id quod est obiectum est res; forma autem significata per hoc nomen, obiectum, est ratio rationis. Haec ergo nomina, Sapiens, & Iustus, significant unam rem, scilicet Deum; sed significant duobus conceptibus, & res eadem est plura obiecta pluribus relationibus intellectui obiecta.

Ad quartum respondetur similiter, quod id quod est attributum diuinum est res una & non plures; cum autem dicuntur attributa plura, non numeratur id quod est attributum, est enim Deus unus; sed numerantur obiecta scilicet relationes plures ad intellectum.

Ad ultimum respondetur, quod maxime unum non est radix multitudinis, quasi pars subiecta, ut in arbore radix: est tamen causa multitudinis, quae in alio cernitur. Et ideo sicut Deus est causa multarum rerum efficiens, ita est causa ut multis conceptibus a nobis intelligatur; & ad hunc sensum est radix multitudinis, ut Sanctus Thomas obseruat ex Aristotele, & iterum ex Commentatore libr. 5. Metaphys. commento 21. ubi Aristoteles ait perfectissimum esse, id quod habet perfectiones omnium rerum; quod ipse commentatur; Deum esse id quod perfectissimum dicitur, quia omnibus nominibus generum nominatur.

CAPITULUM VI.

Nomina diuina communia rebus creatis uno conceptu & ratione una sunt communia. Caput diuidimus in partes tres.

Prima pars: Quod nomina diuina communia rebus creatis sint analogia.

Secunda pars: De abstractione conceptus in analogis nominibus.

Tertia pars: Vnaque analogia proportionis, & attributionis est in nominibus diuinis.

PRIMA PARS.

Quod nomina diuina communia rebus creatis sint analogia.

VENIMUS tandem ad analogiam nominum diuinorum, & quidem quod nomina attributorum sint casu aequiuoca ut nullo consilio instituta sint ad res diuinas significandas, nullis Philosophorum, aut Doctorum cogitauerunt; nihil enim de Deo Optimo Maximo penitus intelligeremus (quod est impijssimum) si nomina quibus utimur neque similitudine aliqua imperfecta, aut metaphorica Deitatem significarent. Quod uero haec nomina attributorum magis accedant ad aequiuoca, uidetur sensisse Rabbi Moyses, eo quod opinetur ea non proprie significare res diuinas; quare non eodem conceptu significarent, ut postea disputabimus; sed tamen non negat esse consilio aequiuoca, quae analogia dicimus.

Ioannes Scotus in 1. d. 3. q. 1. & 3. & in 3. q. 2. a partibus aduersis opinatur nomina diuina esse uniuoca, sicut & nomen ens; eo quod sint unius conceptus, & significant unam rationem formalem: sed iam supra ostendimus unitatem conceptus & rationis formalis non inueniri in solis uniuocis; sed eam unitatem quae fundatur in similitudine perfecta, esse propriam uniuocorum: esseque ens analogum unius conceptus, qui est unus quidem unitate reali, sed non est in representando uniformis. Et ipsa ratio representata per conceptum est una unitate quidem praecisionis, sicut uniuoca; quae unitas est rationis non realis: est tamen imperfecta, quia non fundatur in similitudine.

Ad 1. arg.

Nomina quae significant relationes rationis conueniunt Deo formaliter.

At Sapiens, Iustus, &c. conueniunt Deo formaliter, hoc est Deus est forma quae his nominibus significatur, licet excedens.

Ad 2. arg. ex libro 1. c. 30. p. 3.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg. Res una est radix, id est, causa multitudinis, in alio re ipsa; in se per conceptus in adequatos.

S. Thom. ex Arist. & Averr.

Sic...

Nullius sent. est, nomina attribut. esse casu aequiuoca. Ratio.

1. Sent. magis excedere ad aequiuoca.

Rab. Moys. de quo c. 4. n. 3. Fund.

2. Set. extrema Scot. Ea esse uniuoca, sicut ens. Fund. Huius sent. de fundamenti refutatio.

In specie...

In analo...

In specie...

In analo...

In analo...

Sicut entis, ita
attributorum
conceptus est ali-
quo modo in
representando
vniuersum, & aliquo
modo non v-
niuersum, quia non
uniformis.

Prodeclaratio
ne aduert.

Vnitatis pre-
cisionis funda-
tur in simili-
tudine.

Similitudo
realis & physica
est inter duo
alba, vt lib. 3. c.

Inter albu &
nigru dissimi-
litudo realis;
similitudo ve-
ro rationis seu
intelligibilis
perfecta que
est ipse concep-
tus.

Hic intel-
lectus qui natu-
ra sua specula-
tur quicunq;
similitudine
etiam remotam,
in natura gene-
ris inuenit.

Et natura ab-
strahens contem-
platur ac si det
se. sc. vt for-
mam vna ab-
que dispari ac-
comodatione.

Hinc vniuersum
appellatur.

In specie est
similitudo
rationis, &
realis.

In analogis v-
tatis conceptus
defectus per-
fecte similitu-
dinis.

similitudine perfecta, vt statim declara-
bimus. Ergo nomina diuina communia
rebus diuinis, & creatis, etsi significant
vnam rationem & conceptum vnum de-
clarant, non tamen ideo vniuersa sunt;
sed sunt potius analogia, quia conceptus
est aliquo modo in representando vniuersum,
& aliquo modo non vniuersum, quia vniuersum
non est; & ratio significata est aliquo
modo vna, & aliquo modo diuersa, vt
dictum est de conceptu entis; & de ra-
tione formali obiecta. Eadem enim hic
recolenda sunt.

Ad intelligendum igitur perfectam
vnitatem precisionis, quae est vniuersi
propria, aduertendum est eam vnitatem
fundari in quadam similitudine: simili-
tudo enim est causa intelligendi, cum int-
telligere sit quoddam a se similiari. Est au-
tem similitudo quaedam realis relatio,
quae in specie eadem cernitur, vt duo al-
ba dicimus similia, quia est in vtroque
eadem species coloris, vt lib. 3. docui-
mus; album autem & nigrum dissimilia
sunt, quia licet in eis sit vnum genus sci-
licet color, est tamen species alia, & alia
coloris. At vero intellectus qui natura
sua speculatur quamcunque similitudi-
nem etiam remotam, in genere inuenit
similitudinem; quia abstrahens naturam
generis ab speciebus, contemplatur il-
lam ac si esset species, contemplatur e-
nim illam vt formam vnam; forma autem
est fundamentum similitudinis; quia er-
go in homine & leone deprehendit na-
turam animantis, nulla facta mutatione
conceptus, neque cum diuersa accom-
modatione secundum quid, aut simpli-
citer; percipit illam naturam perfectam si-
militudine intelligibili, quae est ipse con-
ceptus; & ad hoc aduertentes vniuersa
appellamus. Et hoc est quod dicimus in
vniuersi, rationem significatam esse om-
nino vnam; non vnitatem reali vt supra
ostendimus, sed solam vnitatem rationis,
ita vt haec vnitatis fundetur in similitudi-
ne vniuersi, quae non est realis similitudo
sed rationis, vt patet in natura generis.
In specie vero non est sola similitudo vni-
uersi, quae est rationis; sed est similitudo
physica fundata in forma specifica, vt in
albedine fundatur similitudo physica,
& realis.

Deficiente ergo perfecta similitudine
rationis, quae inuenitur in specie aut ge-
nere, necesse est nomen & conceptum desi-

A cere a ratione vniuersi; quod accidit
dupliciter in analogis vniuersi conceptus:
quibus enim analogis sunt conceptus
plures, sunt etiam similitudines plures,
non vna similitudo. In analogis ergo at-
tributionis conceptu vno, deficit simili-
tudo perfecta, quia forma in qua funda-
tur similitudo est in primo simpliciter, in
posterioribus secundum quid. Verbi gra-
tia, ratio entis in substantia inuenitur sim-
pliciter, & in accidente secundum quid; &
similiter in alijs analogis attributionis
quae sunt vniuersi conceptus. In analogis ve-
ro proportionis est quoque defectus perfe-
ctae similitudinis, quia non est inter illa
analogata similitudo rationis perfecta;
sed sola comparatio proportionum; quae ta-
men comparatio proportionum sufficit
vt conceptus rerum in quibus inueniun-
tur illae proportionum sit vniuersus: vniuersus au-
tem conceptus vna etiam est ratio forma-
lis obiecta in recto, & principaliter re-
presentata. Itaque vt rem istam ad pri-
mam causam referamus, natura ipsa in-
tellectiva facultatis, quae quavis similitu-
dine res etiam quantumvis distantes com-
plectitur, causa est adaequata, vt res plu-
res in quibus sunt proportionum plures
similes, propter similitudinem propor-
tionum represententur conceptu vno;
& ideo conceptus non representat simi-
litudinem, neque proportionum illas plu-
res, sed propter similitudinem propor-
tionum representat res ipsas plures per
modum vniuersi. Verbi gratia, quia sicut
se habet principium motus ad motum,
sic se habet principium temporis ad tem-
pus, vno conceptu intelligimus princi-
pium, vt commune quid omnibus prin-
cipijs. Istud autem commune est etiam
vniuersi vnitatis precisionis, quae fundatur
non in similitudine perfecta, neque in
similitudine formae, sed in similitudine
proportionum rerum, siue formarum
plurium. Dicimus autem analogiam at-
tributionis siue proportionis imperfe-
ctam similitudinem; non solum quia sit
alia similitudo vniuersorum perfectior,
ex hoc enim concludendum quoque es-
set, analogam esse vniuersam, perfectam e-
nim & imperfectam sunt in specie ea-
dem; sed quoniam similitudo analogo-
rum deficit a vera similitudine vniuerso-
rum, dicitur imperfecte similitudo. Nam
etsi physice loquendo conceptus qui est
similitudo, sit vniuersus, & ipse conceptus sit

C simile, propter similitudinem propor-
tionum represententur conceptu vno;
& ideo conceptus non representat simi-
litudinem, neque proportionum illas plu-
res, sed propter similitudinem propor-
tionum representat res ipsas plures per
modum vniuersi. Verbi gratia, quia sicut
se habet principium motus ad motum,
sic se habet principium temporis ad tem-
pus, vno conceptu intelligimus princi-
pium, vt commune quid omnibus prin-
cipijs. Istud autem commune est etiam
vniuersi vnitatis precisionis, quae fundatur
non in similitudine perfecta, neque in
similitudine formae, sed in similitudine
proportionum rerum, siue formarum
plurium. Dicimus autem analogiam at-
tributionis siue proportionis imperfe-
ctam similitudinem; non solum quia sit
alia similitudo vniuersorum perfectior,
ex hoc enim concludendum quoque es-
set, analogam esse vniuersam, perfectam e-
nim & imperfectam sunt in specie ea-
dem; sed quoniam similitudo analogo-
rum deficit a vera similitudine vniuerso-
rum, dicitur imperfecte similitudo. Nam
etsi physice loquendo conceptus qui est
similitudo, sit vniuersus, & ipse conceptus sit

D simile, propter similitudinem propor-
tionum represententur conceptu vno;
& ideo conceptus non representat simi-
litudinem, neque proportionum illas plu-
res, sed propter similitudinem propor-
tionum representat res ipsas plures per
modum vniuersi. Verbi gratia, quia sicut
se habet principium motus ad motum,
sic se habet principium temporis ad tem-
pus, vno conceptu intelligimus princi-
pium, vt commune quid omnibus prin-
cipijs. Istud autem commune est etiam
vniuersi vnitatis precisionis, quae fundatur
non in similitudine perfecta, neque in
similitudine formae, sed in similitudine
proportionum rerum, siue formarum
plurium. Dicimus autem analogiam at-
tributionis siue proportionis imperfe-
ctam similitudinem; non solum quia sit
alia similitudo vniuersorum perfectior,
ex hoc enim concludendum quoque es-
set, analogam esse vniuersam, perfectam e-
nim & imperfectam sunt in specie ea-
dem; sed quoniam similitudo analogo-
rum deficit a vera similitudine vniuerso-
rum, dicitur imperfecte similitudo. Nam
etsi physice loquendo conceptus qui est
similitudo, sit vniuersus, & ipse conceptus sit

In analogis at-
trib. quia for-
ma est in i. sim-
pliciter, in ali-
js. secundum quid.

In analogis
proport. quia
in his analogis
tis non est ratio-
nis similitudo
perfecta, aut
formae, sed sola
comparatio, siue
similitudo pro-
portionum tor-
marum plurium

Natura ipsa
intellectus cau-
sa est i. & adae-
quat vt res plu-
res vno concep-
tu representen-
tur per modum
vniuersi, propter
similitudinem
proportionum.
Exemplum
principij.

Principium est
vniuersi vnitatis
precisionis fun-
data in simili-
tudine propor-
tionum.

Analogia di-
citur simili-
tudo imperfe-
cta; non quia
sit alia perfe-
ctior, sed quia
simpliciter de-
ficit a vera si-
militudine v-
niuersorum.

vera similitudo naturalis analogorum, tamen ad uniuoca non satis hoc est: intellectus enim res etiam dissimillimas per modum similis copulat; nam & contraria & relata eò quòd opposita sunt simul intelligit per modum unius & similis; & ipsa dissimilia simul per modum similis; is enim est modus intelligendi. At verò nomen uniuocorum attribui-mus illis, quæ dicimus esse similia in aliqua forma cognita, quæ sit simpliciter communis pluribus; & hæc similitudo vel in specie, vel in genere cernitur, vel etiam in differentia, quæ est ut forma istorum; proprium verò & accidens, ipsa quoque genera & species sunt. Et ita verissima est communis opinio, quòd sola uniuersalia sint uniuoca, auctore etiam S. Thomæ in 1. sententiarum. Cætera deficiunt à similitudine simpliciter, declinantque in analogiam attributionis, aut proportionis, ut explicatum est: quia in analogia attributionis forma cognita non est simpliciter communis pluribus; & in analogia proportionis, id quod apprehenditur ut forma cognita, et si sit comune pluribus simpliciter, nõ fundatur in aliqua similitudine rerum, sed in similitudine proportionum quæ in rebus inueniuntur.

Per hæc autem non obscure deprehendes nomen personæ esse analogum, quòd alij sibi persuadere non possunt: quia nõ attendunt id quòd S. Thomas obseruat, personam esse quid singulare, quòd solà analogiã possit intelligi ut commune: quia scilicet personæ non conueniunt in aliqua similitudine rei, sed in sola proportionum multarum similitudine, quæ facit analogum. Quapropter etsi unaquæque persona sit ita perfecta, ut altera in diuinis, ut illi obijciunt, non ideo est nomen personæ uniuocum. Afferunt enim non causam ut causam. Nam perfectum & imperfectum non evertit rationem uniuoci, ut paulo antè docebamus; quare & personæ creatæ conueniunt in uniuoco, etsi una sit alia perfectior: sed cum dicimus imperfectam similitudinem excedere ab uniuoco, intelligimus imperfectam, quæ non est vera similitudo rationis, secundum formã eandem simpliciter communem sed vel est similitudo secundum quid in analogis attributionis: vel similitudo non rerum sed proportionum, in analogis pro-

portionis; & hæc sola similitudo proportionum inuenitur in nomine & conceptu personæ: ideo non est uniuocum, sed analogum etiam in diuinis.

Quibus constitutis luculentissimè demonstrabimus diuina nomina non esse uniuoca, sed analogica; quòd probat S. Thomas q. 7. de potent. art. 7. diuersus enim modus entis impedit uniuocum; & hoc probat duobus argumentis; primò, quia ens in anima & extra animam, uerbi gratia homo in conceptu cognitus, & extra conceptum, non differt ratione entis; nam ipse conceptus est ratio hominis, sed quia differt modo entis homo enim extra conceptum est existens, in conceptu verò est cognitus; idcirco hoc nomen, homo, non est uniuocum quòd uniuocè significat hominem prout est in anima, & hominem prout est extra animam; modus ergo entis diuersus impedit uniuocum. Idem probatur, quia accidens est verè ens, sicut substantia est ens; modus tamen est diuersus, quia accidens est ens in alio; & idcirco ens non est nomen uniuocum: sed omnia quæ sunt in Deo, sunt modo longè diuerso; Deus enim per essentiam est ens, & sapiens; cætera autem per accidens, & non per essentiam; ergo nulla nomina dicuntur de Deo & rebus creatis uniuocè.

Hoc idem probat S. Doctor 1. p. q. 13. art. 5. elegantissima ratione: quoniam nomina quibus significamur res diuinas, significant ipsam naturam Deitatis. Ita tamen ut nominis significationem excedat res significata; quia Deitas nõ est solàm sapientia, sed iustitia, & misericordia, & cætera perfectiones. Res ergo significata per hoc nomè, sapientia, est Deitas, quæ hoc eodem nomine, sapientia, non significatur ut est iustitia, & misericordia, & c. sapientia autem creata sola significatur hoc nomine sapientia; quia nihil est nisi sapientia; ergo in ipsa nominum significatione longissimè est discrimen; & sola proportionum comparatio potest fieri, quæ est quedam analogia. Clariùs hoc idem dicimus, quòd nomina diuina nõ significant in Deo quòd quid est, sed solùm in creaturis: quare solùm significant res diuinas cum quadam proportionem imperfectissimam, & ita probatur analogia horum nominum. Et confirmatur, quia essentia finita & infinita non possunt conuenire in eadè omnino

Similitudo uniuoca vel est in specie, vel in genere, vel etiam in differentia.

Sola uniuersalia sunt uniuoca. S. Thom.

Coroll. Nomen personæ est analogum, contra Soar. tract. 3. lib. 1. cap. 3. n. 8. Scot.

Probatur ex S. Thom. Persona est quid singulare.

Obiectioni occurratur ex num. 4. Afferit nõ causam ut causam Perfectum & imperfectum sunt in specie eadè: unde nõ evertit rationem uniuoci.

6. Coroll. est.

3. Sententia asserta.

S. Thom.

1. Ratio.

Diuersus modus entis impedit uniuocum. Probatur. Homo in conceptu & extra conceptum non differt ratione entis, sed modo entis, sicut cognitus & existens.

Probatur 2.

Accidens est verè ens, sicut substantia: modus tamen est diuersus, sicut in alio, & per se.

7.

2. Ratio. elegantissima. Nomen diuinum uel sapientia significat Deitatem, ita ut excedatur à Deitate, ut c. 5. n. 9. Declaratur.

Sapientia creata nihil est nisi sapientia.

3. Ratio.

Nomina diuina nõ significant in Deo quòd quid est, sed solùm in creaturis.

Confirmatur.

in abstracto...

ninò ratione; quod confirmant argumē-
ta illa commonstrantia infinitam essen-
tiam non esse in genere, à lib. 4. accipi-
enda.

Confirmatur hoc idem modo loquē-
di sacrarum literarum & Patrum, cū ne-
gant hominem verbi gratia, esse bonum
aut sapientem; sed solum Deum sapien-
tem esse, & bonum. His enim maximè
declarāt esse inter Deum & res creatas,
analogiam potius quàm perfectam si-
militudinem vniuoci. Compertum igitur
est diuina nomina quæ cōmunia sūt,
analogia esse: de genere autem analogiæ
statim disputandum.

P A R S II.

De abstractione cōceptus in analogis
nominibus.

1.

Sed antequam recenseamus diuina
nomina in vna, aut altera classe ana-
logorū; de abstractione & contractione
analogorū differamus. Operæ enim pre-
tium erit, rem difficilē, & ad intelligen-
tiam analogorū necessariā, breuissimè
perstringere. Et primū dicimus in ana-
logis attributionis non inueniri abstra-
ctionem propriā: quia id quod abstrahi-
tur, dicitur simpliciter de vno, de alio
verò secundum quid: quare illud cōmu-
ne non contrahitur propriè loquendo
ad principale analogatum; quia satis est
vt simpliciter & propriè consideretur,
vt inueniatur hoc ipso contractū. Verbi
gratia, ens est id quod est; atqui id quod
est simpliciter & propriè est completa
substantia: ens ergo hoc ipso quod sim-
pliciter & propriè consideratur, ad sub-
stantiam contractum est. Cum verò ad
accidens contrahitur, impropriè etiam
contrahitur, quia potius distrahitur & ex-
cidit à ratione perfecta entis: nam ens
diminutum, & secundum quid est acci-
dens. Sed quoniam vtrumque est verū
ens, etsi alterū sit simpliciter ens, alterū
secundum quid; ideo non considerando
hos modos dicendi simpliciter & secun-
dū quid, vno conceptu abstrahimus ens
ab vtroque ente, imperfecta tamen ab-
stractione. Itaque illa abstractio imper-
fecta entis, quia clauditur in ipsis modis
contrahentibus, est propria entis: sed
ista altera imperfectio abstractionis, se-
cudū quid & simpliciter, est communis

A omnibus analogatis attributionis: &
neutra imperfectio obstat, quo minùs
vno conceptu & vna aliqua ratione, fiat
abstractio.

B Secundo asserimus abstractionē ana-
logorum proportionis esse etiam im-
perfectam; quia etiam si ratio illa ab-
stracta, & cognita vno cōceptu, simpli-
citer dicatur de analogatis, vt docui-
mus i. parte cap. & quamuis rursus dif-
ferentiæ analogatorum sint extra con-
ceptum illius formæ obiectæ cōmunis:
tamen non sunt illius communis quasi
propriæ differentiæ; eò quod forma illa
obiecta communis, non est commu-
nis, neque abstracta, secundum similitu-
dinem aliquam rerum; sed secundum si-
militudinem proportionum, quæ in re-
bus cernuntur, vt explicauimus: & ita
nō intelliguntur quasi differentiæ addi-
tæ alicui naturæ, aut formæ cōmuni, quæ
in illo cōceptu representatur. Vbi autē
non sunt differentiæ contrahentes, non
est propria abstractio.

C Itaq; in vniuocis deprehēdim⁹ abstra-
ctionem naturæ communis à differen-
tijs particularibus: in analogis verò pro-
portionis, solū discernimus cogitando
conceptum communem, & conceptus
particulares; sed non proprias differen-
tias quibus res significata per concep-
tus communes, contrahatur ad res ip-
sas particulares, sed solam similitudinē
proportionum: quia sicut se habet cau-
sa efficiens ad suum effectum, ita se ha-
bet causa materialis ad effectū suum.
Vbi autem id quod est cōmune non cō-
trahitur propriè per differentias; neque
etiā abstrahitur propriè abstractione vni-
uersalis.

D Quod si obijcias hæc analogata defi-
niri per sua propria additis quasi diffe-
rentijs, quæ suo modo contrahunt illud
commune. Respondetur concedendo
hoc ipsum: neque enim id inficiati sum⁹,
sed si attentius rimemur horū analogato-
rum naturam, inueniemus nō esse has
proprietas differentias. Nam in vniuocis
differentiæ contrahunt naturam cōmu-
nem secundum quandam participatio-
nem illius, magis aut minùs perfectam:
in analogis verò etsi sit inæqualitas per-
fectionis, vt causa efficiens nobilitate
est prima, materialis postrema; tamen
nō sumuntur differentiæ horū analogato-
rum secundum participationem illius
communis,

2. Afferrio.
Abstractio
analogorum
proportionis
est etiam im-
perfecta.
Ratio dupli-
ci obiectioni
occurrent.

In his analogis
forma obiecta
non est cōmu-
nis, neque ab-
stracta secūdū
similitudinem
rerum, sed pro-
portionū rerū

3. Declaratur.
In ijs solū
discernimus cō-
mune, & parti-
cularia: at non
differētijs pro-
prijs cōtrahē-
tes, sed solā si-
militudinem
proportionū.

4. Obiectio
contra hoc vl-
timum.

Responsio.

Horū analogato-
rū, vt causæ
efficienti ma-
terialis, & cetera.
sunt quasi dif-
ferētiæ, sed nō
sumuntur secū-
dum participa-

Lib. 5. c. 34.
Confirmatur 2.
vt c. 4. n. 12.

De abstractione
conceptus in analogis
nominibus.

1. Afferrio.
In analogis
attrib. non in-
uenitur abstra-
ctio propria
Ratio.

Ens, seu id quod
est, simpliciter
& propriè con-
sideratū, est sub-
stantia.

Ens etiā ad
accidens impro-
priè contra-
hitur, quia po-
tius distrahi-
tur & excidit à
ratione perfe-
cta entis.

In abstractio-
ne entis vna est
imperfectio, p-
pria entis.
Alia commu-
nis omnibus
analogatis at-
trib.

tionē prædica-
ti communis,
sed secundum
diuerfas habi-
tudes.

Ab illis abstra-
hitur comune
quia intelligit
quasi extradi-
ferentias con-
traheutes.

Secus in ab-
stractione etis

1. Difficultas
de causa, &c.

Responso.

Nomē, cau-
sa, nō significat
aliquod genus
relationis rea-
lis vnitatis præ-
cisionis abstra-
ctū ab specie-
bus, sed i. fas
species plures
sola vnitatis p-
port. cōiunctas,
si tamen ones
sunt reales.

Si relatio cau-
se est naturæ
communis relatio-
nibus causarū
specificis, no-
men causæ est
vniuocum vt
quidam posuere.

communis, quod causam dicimus, sed
secundum diuerfas habitudines: quia si-
cut se habet causa efficiens ad suum effe-
ctum, ita quodammodo causa materia-
lis, aut formalis singulatim ad effectus
suos. Et ideo in sola similitudine harū
proportionum conueniunt; non verò in
aliqua natura simili, quod est proprium
vniuocorum. Quamobrem sicut in his
analogatis proportionis non sunt pro-
ptiæ differentia: ita neque id quod est
commune contrahitur ad particularia,
aut ab illis etiam abstrahitur, propriè &
simpliciter loquendo: sed nihilominus
aliquo modo abstrahitur commune ab
analogatis; quia illud commune intelli-
gitur quasi extra differentias contrahē-
tes. quod in abstractione entis non acci-
dit: quia ens clauditur in ipsis quasi dif-
ferentijs, quibus quoquo modo contra-
hitur.

Sed adhuc arguitur cōtra ea quæ mo-
dò disputabamus de abstractione quo-
rundam analogatorum: nam relationes
causarum conueniunt vniuocè in gene-
re relationis, siquidem sunt reales rela-
tiones in genere collocatæ: ergo nomē
ipsum, causa, vniuocū est, etiam vt signi-
ficat formaliter relationem. Responde-
tur negando consequentiam. Nam no-
mē n. causa, non significat aliquod genus
relationis realis vnitatis præcisionis ab-
stractum ab speciebus, sed significat re-
lationes plures sola vnitatis proportio-
nis. Itaque hæc relationes specificæ quæ
sunt causæ efficientis, formalis, & mate-
rialis, in cōceptu relationis nō sūt vniuo-
cata, quia conueniunt ibi in quadam si-
militudine naturæ, quæ est natura rela-
tionis: in cōceptu autem relativo cau-
sæ, non sunt vniuocata, quia non conue-
niunt ibi in aliqua similitudine naturæ,
sed in sola similitudine proportionum,
vt docuimus. Nam relatio causæ nō est
aliqua natura communis generica quæ
similiter inueniatur in pluribus, sed sūt
plures relationes sola proportione cō-
iuncta; quia sicut se habet causa efficiens
relata ad suum effectum, ita & formalis
& materialis ad effectus suos; si tamen
relationes causæ formalis & materialis
sunt reales. Quod si contendas relatio-
nem causæ esse naturam communem re-
lationibus causarum specificis: concede-
mus quoque nomen causæ esse vniuocū,
vt quidam posuere. Nam hæc analogata

A maximè accedant ad vniuocum, ¹²¹ ⁶
De persona verò specialis est difficul-
tas: nam cum persona sit vltimò singu-
lare; vltimo nihil vltius potest addi:
quomodo igitur singulare poterit per
singularia cōtrahi, vel etiam impropriè,
nisi in infinitum procedamus? quod si
non contrahitur per differentias singu-
lares, neque ab illis abstrahi poterit cō-
muni cōceptu analogo. Et accrescit
difficultas, quia ipsum singulare in sub-
stantijs, quod est suppositum, diuidimus
vt commune in alia communia, antequā
veniam' ad singularia; verbi gratia, sup-
positum diuidimus in suppositum ratio-
nale, quod est persona, & irrationale
quod non est persona: personam verò
diuidimus in personam increatā & crea-
tas: personam increatam alia Patet, alia Fi-
lius, alia Spiritus Sanctus; quæ sunt sin-
gularia personæ increatæ: personam ve-
rò creatam distribuimus in angelicā, &
humanam; & vtriusque naturæ innume-
ra sunt indiuidua. Ergo suppositū quod
est cōmunissimum singulare, & persona
etiā quæ etiam est quoddam commune,
videtur cōtrahiper differentias singula-
res: & ita erit vniuocum, vel etiam spe-
cies: quod si non contrahitur, neque ab-
strahitur.

B
C
Quidam, vt comemorauimus, cre-
diderunt personam esse vniuocum:
quare & species erit, cum omne vniuo-
cum sit vniuersale, vt admonuimus. Sed
minimè perspiciunt quod persona non
possit contrahi per vltiores differen-
tias, vt arguendo cōmonstrauimus: ali-
às esset processus in infinitum, quod lib.
4. circa definitionem personæ obieci-
mus.

In hoc igitur analogo istud est singu-
lare, quod nihil ibi est cōmune nisi simi-
litudo proportionum: non verò res ali-
qua distincta etiam ratione à contrahē-
tibus. Eleganter autē philosophabimur,
si in ordine resolutionum intelligibiliū
extrema comparemus. Nam in ente
quod est cōmunissimum, ostendimus
differentias contrahentes nihil addere,
quia id quod est commune intimè in se
ipsis includunt. In supposito verò siue
persona quod est vltimum singulare, hoc
quoque obseruamus, vt cum abstrahitur
cōceptu cōmuni, nihil illi cōmuni
addatur, quod nō intimè contineat ipsū
cōmune: vltimo enim addere impos-
sibile

D
8.
2. & vera reso-
In hoc analo-
go istud est sin-
gulare quod nō
abstrahit, nec
fit commune
nisi eo modo
quo ens, vt c.
1. & 2. mox ci-
tandis.
Sic in re-
solutione in-
telligibili ex-
trema elegan-
ter assimilatur

6
2. Difficultas
de persona eo
quod sit vlti-
mò singulare.

Confirm. eo
quod supposi-
tum quod est
ipsū singulare
in substantijs,
vt cōmunissi-
mū singulare
diuiditur in a-
lia minus cō-
munia.
Declaratur.

1. Respon-
sionem, vt
p. 1. n. 5.
Personam esse
vniuocum.
Refellit.
vt ibid. de lib.
4. cap. 45. & 46.

10.
Ad contr-
Suppositum
diuiditur
rationale, &
rationale q-
ternaturā
tam.
Diuiditur
singulare sola
reus im-
tatione co-
mune.

Sicut
entis nō
picipi
dō ete
22. n. 19
ita singu-
res defi-
nō possu-
prehend-
concep-
singular-
Duo
S. Thom-
concorda-
stenditū

sibile est. Itaque nos ipso modo intelligendi addimus substantiæ corporeum, corpori animatum, viventi sensibile, animanti rationale, homini differentiã individuum; naturæ individua addimus personalitatē, Ab ultimis verò, scilicet ab ipsis personis, abstrahimus cõmunẽ cõceptum personæ: cum ergo addimus, hæc persona & illa persona, nulla est additio alicuius differentiæ animo cõprehensæ, aut designatæ; singulari enim ultimo nihil additur: sed solum est discriminẽ conceptus explicati, & implicati. Nam in conceptu communi personæ, non explicatur hæc & illa: quæ explicantur nominibus & conceptibus singularibus. Illud tamen commune in illis differentijs additis non contrahitur vt commune sit extra differentias contrahentes: quare neque propriè abstrahitur, sed impropria abstractione, vt ens quod in particularibus intimè continetur. Et sicut modus entis non potest percipi nisi addito ente; ita neque singularitates designatæ possunt apprehendi cogitando, nisi conceptu ipso singularis. Ergo in resolutione intelligibili, extrema resolutionis scilicet cõmunissimum ens & suppositum singulare, a similem habet abstractionem. Quamobrem S. Thomas de personæ intelligentia disputans negat abstrahi ibi aliquid commune: & tamen affirmat inueniri aliquam formam siue rationem significatam per nomen quæ definitione explicatur: quæ optimè concordant; quia nihil ibi est commune quasi abstractum à differentijs, & tamen est ratio communis designata per nomẽ abstracta quidem abstractione vniuersalis, sed abstractione imperfecta vt ens. Nam & de ente similia dicta sunt, cap. 1. p. 5. n. 24. & seq. & cap. 2. n. 29. & 23. vt ibi licet consulere.

Cum autem suppositum diuiditur in rationale & irrationale; non diuiditur quasi per differentiã additas, sed per naturam additam, cuius est suppositum. Est enim persona suppositum naturæ rationalis: & persona increata est suppositum increatæ naturæ, vt S. Thom. ibidem notat & obseruat. Et nulla est diuisio quasi per differentias: cum nihil sit commune, quod diuidatur. Sed diuiditur singulare, sola conceptus implicatione cõmune.

De abstractione nominũ diuinorum

A breue est quod moneamus: omnia enim quæ rebus increatis & creatis cõmunia sunt, abstracta sunt imperfectã abstractione, cū in Deo nulla sit differentiã contrahens, aut per modũ cõtrahētis, vt lib. 4 docuimus: Imò vt diximus paulo antea in hoc distinguitur sapientia increata, quia increata complectitur totam rationem sapientiæ, & est potiùs totũ quã pars: differentiæ autem contrahentes hoc ipso quòd contrahunt, partem capiunt non totum. Est etiam hæc quædam attributio qua vnum definiatur per aliud, si vnum analogatum ab alio velimus fecerere, vt statim explicabimus: & in ea attributione, abstractio etiam imperfecta est, vt docuimus.

P A R S III.

Vtraque analogia proportionis, & attributionis est in nominibus diuinis.

D E genere analogiæ disputandũ iam est. Sunt qui negant analogiã proportionis in diuinis nominib⁹; cõ quòd diuina nomina simpliciter dicantur de Deo & creaturis: quæ autem dicuntur simpliciter, existimant non esse analogia proportionis: quod sibi persuadent satis leui argumento: quia, inquit, in vniuersis sunt etiam proportiones, vt in numeris. Sic enim se habent duo ad quatuor, sicut quatuor ad octo: & tamen numerus non est analogum proportionis sed vniuocum: necessarium ergo est in his analogis alterum illorum impropriè dici, vt risus de prato; sic enim excidunt ab vniuocis, & sunt proportionis analogæ: aliàs nisi impropriè dicantur, vniuoca sunt.

Considerandum tamen est quòd proportionibus quæ sunt in rebus, nõ certantur semper in nominum significatione: quare vanissimum argumētum est, proportionibus inesse numero, & ideo nomen hoc, numerus, analogum esse. Est ergo nomen analogum quod significat plura, quæ non sunt similia similitudine aliqua naturæ communis, sed sola similitudine proportionum: numeri autem in similitudine naturæ cõmunis cõueniunt, vt liquet: cum ergo in eis sit similitudo naturæ, quæ est fundamentum vnitatis vniuocorum; et si aliàs sunt etiã

In Deo nulla differentiã cõtrahēs, aut per modũ contrahētis, vt iib. 4. c. 34. Sententia in creata complectitur totã rationẽ sapiētĩe, & est potiùs totum quã pars seu differentiã, vt p. 1. n. 7.

I. Sent. negans I. p. tit. Ratio.

Fund. rationis.

2. Ad fundam. rationis.

Analogia sunt quæ non sunt similia similitudine naturæ cõmunis, sed sola similitudine proportionum.

Sicut modus entis nõ potest percipi nisi addito ente, vt c. 22. n. 19. singularitates designatæ nõ possunt apprehendi nisi conceptu ipso singularis. Duo dicta S. Thom. concordare ostenditur.

10. Ad confirm. Suppositum diuiditur in rationale, & irrationale, & irrationale quasi naturã aditã.

11. Diuiditur singulare sola cõceptus implicatione cõmune.

in ipsis numeris proportiones, nulla est analogia. Analoga enim sunt quę excidunt ab uniuocis ob defectum similitudinis, ut explicauimus.

3. Ad rationē. Analoga proportionis, salte aliqua, ut principiu persona, &c. dicuntur simpliciter de suis analogatis

Falsum etiam est nulla esse analogia proportionis, quę simpliciter dicantur de suis analogatis, principiam enim & persona, & alia huius generis analogia simpliciter dicuntur: imò hæc analogia ex insita vi significandi possunt simpliciter dici; siquidem non indicant attributionem unius pendentis ab alio. Analoga autem attributionis sunt quę istam ob causam non simpliciter dicuntur, ut antea docuimus, & ea est recepta sententia. Neq; potest negari in schola S. Thomę, analogia proportionis dici simpliciter de analogatis, cum personam analogum esse doceat: persona autem de singulis personis simpliciter prædicatur.

S. Thom.

4. 1. Concl. est 1. mebrũ tit. Probatur. Proportione quadã res diuinas per creatas intelligimus, quia hæc imitantur diuinas.

Confirm. Creatura habet eũ rebus diuinis solam similitudinem proportionis.

Consect. Omne analogũ unius conceptus, etsi sit attrib. est simul proport.

Arist.

Quę nõ cõre niũt in aliqua similitudine unius nature in unũ cõceptũ nõ cõeunt nisi propter similitudinẽ proportionum.

2. Cõclusionis

His ita explicatis, quòd nomina diuina sint analogia proportionis, minimè dubium est: proportione enim quadam, sicut res naturales inter se copulatę sũt, ita modo nostro intelligendi res diuinas contemplamur: estque in diuina philosophia perpetua quadam analogia, rerũq; humanarum cum diuinis comparatio. Et explicatur arguendo; creaturę enim habent cum rebus diuinis solam similitudinem proportionis; & res diuinę intelligũtur per creatas quatenus istę res imitantur diuinis; ergo nomina utriusq; communia significant plura porportione quadam; sunt ergo analogia proportionis. Vnde colligitur omne analogum unius conceptus etsi sit attributionis, esse simul proportionis analogum; quia deficiente perfecta similitudine uniuocorum propria, necesse est conceptum unum repræsentrare plura secundum similitudinem proportionis imperfectam in qua sita est proportionis analogia. Quod indicauit Arist. 5. Metaph. text. 7. & lib. 12. text. 22. & 27. quibus in locis docet genera rerum non eadem ratione dici, sed similitudine rationũ, hoc est similitudine proportionũ, quę cum non conueniant in aliqua similitudine unius nature, necesse est ut in unum cõceptum cõeant, propter similitudinẽ plurium proportionum, ut modò arguebamus, quia sicut se habet substãtia ad esse, ita & accidens ad suum esse.

Dubitatur igitur, utrũ sint simul hæc nomina attributione communia rebus

diuinis & creatis, & non sola proportione? Et videtur dicendum, esse quidem analogia attributionis; sed eam analogiã esse singularem in diuinis. Prima pars ex eo probatur, quia Deus est primum ens, primaque sapientia. Cetera entia sunt quædam primi entis imitationes, & participationes; quod enim per essentiam est sapiens, est primum, & causa ceterorum, ut notat S. Thom. in prologo sententiarum q. 1. art. 2. igitur analogia quę in his cernitur est cum habitudine ad primum, quę dicitur attributionis analogia: & hæc est cõmunis Doctorum sententia.

Secunda verò pars cõclusionis, quòd hæc analogia attributionis alterius sit generis, probatur singulatim. Nam nomina attributorum ex prima institutione significant primum res creatas; cum tamen res diuinę sint principalia significata, ut postea explicabimus. Et ita docet S. Thomas 1. p. & 1. contr. a gentes, & aliàs sapius. Deinde quoniam neque diuina definiuntur per creatas, neq; creatas per diuina, ut statim docebimus. Itẽ quia in his nominibus nulla indicatur habitudo unius ad alterum. Hæc autem sunt tres differentię posteriores, quas diximus proprias esse in analogis attributionis; ergo nomina diuinorum attributorum non sunt huius generis attributionis analogia. Primam autem differentiam analogorum attributionis dũtaxat retinẽt, quia aliquo modo dicuntur ad unum primum, ut capite quoque sequenti explicabimus.

Quòd autẽ non definiantur res creatę per increatas à Sancto Thoma didicimus q. 2. de veritate art. 1. ad 6. ubi docet quòd ea analogata quę non habent definitam inter se habitudinem, non est necesse ut definiantur per primum: quę enim per alia definiuntur, ita pendet ab illis, ut non simpliciter dicantur sine illis. Et elucidemus rem exemplo, si sapientiam creatam sic definias, quòd est habitus menti in hærens quo recte iudicamus de rebus altissimis; exacta est definitio, & non potest conuenire sapientię increatę: est ergo definitio unius analogati, & non alterius; & tamen sapientia creata non definitur per habitudinem ad Deum: quia tamen inter Deum & creaturas est quadam intrinseca habitudo, si recte attendas, ista definitio

1. pars, ut in 2. mebro tit. 2. Pars analogia attributionis diuinis est singularis seu alterius generis. 1. Pars probat Res creatę quãdã 1. eũ imitationes. S. Thom.

6. 2. Par. prob. Hęc analogia non habent 2. differentia de qua cap. 1. p. 5. n. 19.

Nõ 3. differentia

Non 4. differ.

1. Differentia retinẽt, ut cap. 7.

7. Quoad 3. differ. Probatur. S. Thom.

Quę per alia definiuntur ita pendet ab illis, ut nõ simpliciter dicantur sine illis.

Sapientia creata sine habitũ ad Deum quidditatur definitur, habitus menti in hærens quo recte iudicamus &c.

Non accomo-
date definitur
sic, prout est
pars diuidens:
sed per differē-
tiam oppositā
alteri analogo
to, atque adeo
per habitudi-
nem ad Deū.

Ob hoc sapiē-
tia est analog.
attributionis.

Ob illud ratio
sapiētię con-
uenit vtrique
analogato sim-
pliciter.

8.
Coroll.

Res creatę ma-
gis pendent re
ip̄a a Deo, quā
accidens a sub-
stantia: quoad
intelligentiā,
& significatio-
nem viceversa

9.
Pro tit. cap. 6.

S. Thom.
locus.

2. locus.

nitio nō propriē accommodatur vni ana-
logatorum, quatenus est pars diuidens,
alteri parti opposita; cū enim analogata
differant inter se vt particularia, quę di-
uidunt aliquid commune; in ista defini-
tione ea quę ponuntur loco generis di-
stinguunt sapientiam creatā ab increa-
ta; est enim sapientia creata habitus in-
hærens, quod non conuenit increata.
Differentia verò quę in definitione po-
nitur, scilicet, quę iudicamus de rebus
altissimis, conuenit vtrique sapientię:
quare si ponatur differentia, quę vnum
analogatum ab alio distinguitur, necesse
est vt sapientia creata definiatur per di-
uinam; est enim creata sapientia quę-
dam particula, & imitatio diuinę sapiē-
tię: quia ergo vnum potest defini per
aliud; imò si rectē per differentiam op-
positam alteri analogato definiatur, per
aliud quod est primum, definiendum est;
analogia est attributionis: & quia nō est
necesse, vt absolutē definiatur vnum ana-
logatū per aliud; sed rectē potest intelli-
gi, & defini quidditatis sua definitione
sine alio; idē ratio communis signi-
ficata per nomen conuenit vtrique ana-
logato simpliciter & non secundū quid.
Est itaque analogia vtriusque generis in
nominibus diuinis proportionis, & at-
tributionis: sed analogia hęc attributio-
nis non seruat eas leges, quas in rebus
creatis attributio prescribit.

Ex quibus colligimus quod etsi res
creata magis pendeant re ipsa a Deo,
quā accidens a substantia, est tamen
predicationis nominum, & intelligentię
rerum maior attributio in accidente ad
substantiam; quia sine illa intelligi, aut
defini accidens non potest: tamen abs-
que vlla mentione Dei substantiam, &
accidens creatum definimus quiddita-
tiua definitione.

Confirmatio.
Quod nomina diuinis creatisq; cō-
munia sint vnius conceptus, collig-
itur ex S. Thoma 1. p. q. 13. art. 5. quia
aliās per res creatas non possemus ali-
quid propriē cognoscere de diuinis, nisi
conceptu vtriusque communi: & de po-
tent. q. 2. ar. 5. ad 6. ait nomina hęc pos-
se distribui eō quod sint vnius rationis
analogicę: vt si dicamus, Omnis gene-
ratio; hoc nomine comprehendimus etiā
diuinam generationē: est ergo vna ratio
analogica, & vnus conceptus, quę vni-

A tate nomen potest distribui pro multis.
Quod autem hęc nomina sint analo-
ga proportionis, est sententia S. Thomę
expressa q. 2. de verit. ar. 11. neq; in hac
re Doctores dissentiunt. Quod verò sit
analogia quęq; attributionis docet ipse
auctor sa pius, scilicet in prologo sentē-
tiarum, q. 1. ar. 4. & de potent. q. 7. ar. 7.
& 1. lib. contra gent. cap. 34. & 1. p. q. 13.
art. 6. quibus in locis non solum docet
nomina attributorum dici de Deo, vt de
primo, ceteris autē rebus creatis attri-
bui vt posterioribus; sed id explanat ac-
curatē. Verum est, quod de veritate lo-
cō cōmemorato affirmat, inter res cre-
atas, & diuinis non esse simplicem pro-
portionem; sed proportionum duarum
comparationem: quia, vt ipse exponit,
simplex proportio est inter res duas de-
finitas, quę eadem proportione inter se
distant. At verò inter Deum, & res crea-
tas nulla est finita inter ea pedo, aut di-
stantia; cum ergo ibidē ait nomina hęc
non esse recensenda inter prima analo-
ga, interpretandum hoc est, quod non
sint analogica simplicis proportionis. Et
ita censet Thomas Caietanus de ente,
& essentia, cap. 2. & Ioan. Capreol. in 1.
d. 35. q. 2. Vel melius dicendum est hoc
genus attributionis esse diuersū ab alijs
attributionibus, quę in rebus creatis
reperiuntur; vt docuimus. Nam eodem
articulo ad 3. docet S. Thom. in ijs ana-
logis inter quę non est definita propor-
tio, non defini vnum per aliud, vt ac-
cidit in ceteris analogis attributionis.

CAPVT VII.

Nomina attributorum prius dicuntur
de Deo, quā de rebus creatis.

Caput diuidimus in partes duas.

Pars 1. Nomina attributorū prius di-
cuntur de Deo, quā de rebus creatis.

Pars 2. Nomina diuina originis, seu re-
lationis prius etiam dicuntur de Deo
quā de rebus creatis.

PRIMA PARS.

Nomina attributorū prius dicuntur de
Deo, quā de rebus creatis.

Quia in nominibus diuinis est quę-
dam analogia attributionis, in quę
aliquid est primum ad quod cetera re-
feruntur; ponderandum est, quid pri-

Vu mūm

10.
Pro titulo
3. partis quod
1. membrum
Idem
Quoad 2. me-
brum in quo
Idem
est. 2. 1. 1. 1.

Idem 1. loco
explicatur.

Simplex pro-
portio est in-
ter res duas de-
finitas quę eā-
dem inter se
distant.

Caiet.
Capreol.
Explicatur 2.
melius vt n. 5.
& 6. 2. concl.
p. 2.

S. Thom.

mum significant diuina nomina.

Illud autem præiaciendum est, quod nomina diuina metaphorica, cum sint analogia plurium conceptuum, absque dubio significant rem aliquam creatam principaliter proprio conceptu, Deo autem nomine tenus tribuantur alio conceptu distincto, ut leo significat animantem principaliter, at verò Christum per metaphoram distincto conceptu; ita ut leo & Christus solo nomine, non conceptu conueniant, sicut de alijs analogis plurium conceptuum philosophati sumus. Et ita docet S. Thom. 1. p. q. 19. art. 6.

Disputandum igitur nobis est de nominibus vnius conceptus, quæ sunt nomina attributorum; certum est autem ista nomina primò instituta fuisse ad significandas res creatas, à quibus scilicet nostra cognitio inchoatur: postea verò ab humanis ad diuinarum rerum contemplationem subuecti, eadem nomina Deo tribuimus. Neq; hoc factum est noua institutione hominum; nomina enim nouo instituto significant, cum præter primam significationem, alia illis inditur significatio. Hoc autem necesse non fuit in nominibus diuinis; sed dum contemplamur in Deo esse quoque sapientiam reiectis imperfectionibus, extendimus nomen sapientie ad significandam diuinam sapientiam; & ita cætera nomina dilatamus, ut statim declarabimus.

Deinde aduertendum est, quod hæc nomina modo quodam magis proprie significant res creatas, quam diuinas: nam creatas significant eo modo quo sunt; significant enim cum tempore quæ sunt in tempore, & ut inhærentes, quæ substantiæ inhærent: & licet modus significandi etiã in rebus creatis non semper coaptetur modo existendi rerum; quia accidentia verbi gratia, inhærentia significamus nominibus abstractis, & alia huiusmodi varietas accidit in modo significandi; tamen ut plurimum modus significandi accommodatus est magis rebus creatis, quam diuinis, quæ extratempus, & subiectum sunt, & modo ineffabili, & inexplicabili.

Præterea nomina ista communia significant res creatas proprio conceptu indicante quod quid est rei, & idè sunt nomina propria rerum: cum enim bene intelligamus quod quid sit scientia, hoc nomine, & conceptu quidditatè scientie in-

A telligendo exprimimus. Diuina autem non ita intelligimus, ut quid sit quod nomine attributi significatur, sciamus, aut cogitando suspicemur; sed solis conceptibus communibus, & non proprijs, res diuinas cõtēplamur, ut postea docebimus. Quibus fit ut res diuinas intelligamus per aliud, scilicet per res creatas; sicut in speculo contēplamur aliquid non in se ipso, sed per aliud, scilicet per similitudinem in speculo; ita quia creatæ res sunt quædã simulachra Deitatis, per illa cõtēplamus Deitatem abstrahendo conceptus communes vtrisque rebus, hoc est, cõtēplantes res vtrasque conceptu vno, scilicet Deum, & res creatas, quæ imitantur Deitatis naturam.

B Ex illis colligitur nomina attributorum his omnibus partibus ponderatis, dici prius de rebus creatis, quam de diuinis; tum quia prius instituta sunt ad illas significandas: tum quia modus significandi cum illis magis concordat: tum quia significant easdẽ proprijs conceptibus declarantibus quid res est: tum deniq; quia res diuinas intelligimus per creatas tanquam per causam cognitionis; causa autem est prior: ergo quoad hæc omnia primum significatum nominum istorum est res quæpiam creata. Et idè S. Dionys. c. 1. de diuinis nominibus ait Deum nominari ex rebus creatis. Et S. Thom. 1. p. q. 33. ar. 2. ad 4. affirmat hæc nomina quoad modum significandi dici de rebus creatis prius, siue principalius, quam de Deo.

C Nihilominus dicendum est, quod absolute ac simpliciter primum significatum istorum nominum est res aliqua diuina; nam hæc supra commemorata indicant nostrum modum intelligendi, ut quod prius nomina hæc sint instituta ad significandas res creatas; quod modus significandi, & conceptus proprius cum illis consentiat; quod per illas intelligamus diuina: At verò in attributione nominis nõ attenduntur ista, sed rerum ordo nominibus indicatus, ut quia nomine entis principalius significatur substantia quam accidens, substantia est primum significatum. Et idè attendentes ordinem rerum attribuimus hæc nomina prius Deo quam rebus creatis, quia ens creatum est ens participatione quadam entis increati. Sed occurrit aliquantula dubitatio, quoniam hic ordo rerum non indicatur in signifi-

Diuina intelligimus conceptibus communibus, nõ verò ita ut quid sit quod nomine attributi significatur sciamus, aut suspicemur. 4. Præmissa consequens. Diuina intelligimus per creatas tanquam per causam cogn. Quia res creatæ sunt simulachra diuinarum, vtrique res conceptu vno comuni intelligimus.

5. 1. Concl. ex his cõtēplatis. His spectatis nomina attributorum dicitur prius de creatis, quam de diuinis. Ostenditur percèdendo hæc præmissa. S. Dionys.

S. Thom. 6. 2. Concl. Simplicitas 1. significati eorum nominum est res diuina.

Probatur. Illa præmissa indicant nostrum modum intelligendi. At in attributione nominum rerum ordo illis indicatus est, qui attenditur v. c. 1. p. 1. n. 10. Exmpl.

1. Obiect. Hic ordinis indicari nominibus attributorum.

De metaphoricis certis, ea Deo nomine tenus tribui alio conceptu proprio. Exmplum nominis, leo.

S. Thom. 2. De analogis vnius conceptus, se. nominibus attribut. 1. Præmissum. Ea instituta sunt ad significandas res creatas, & eadẽ institutione extensa ad res diuinas. Noua institutio afferret aliam significationem.

2. Præmissum: Eadem modo quodã magis proprie significat res creatas quam diuinas saltem ut plurimum.

Etiã in creatis similis varietas, ut in accidentibus, modus significandi abstractè nõ coaptatur modo existendi cum inhærentia.

3. Præmissum: Eadem significant res creatas proprijs conceptibus declarantibus quid res est.

porum, sed ea simpliciter dici de suis analogatis.
 2. Obiectio. Hæc nomina traduci à rebus creatis.
 Prob. Nomen scientiæ, v. g. fuit institutum ad significandam qualitatem mentis, at alio conceptu communi abstracto significare diuinam scientiam.
 S. Thom. 7. Ad 1. obiect. Per id concluditur analogiam attributionis nominum esse in generali, vt c. 6. p. 1. n. 5. de conclusionibus.
 Et sic in illis attribuitur. Quidam dicitur. Cuius usus ratio est in assimilatione, similitudo rerum significatarum, in qua ordo est indicatus per nomen, per se ad nomen significatum, & conuenit analogiæ. Ostenditur 2. ex cap. 6. p. 3. n. 7. in 2. d. 1. q. 2. a. 2. d. 1. q. 2. a. 2. d. 1. q. 2. a. 2.

significatione nominum, quæ simpliciter dicuntur de suis analogatis. Nam scientia creata verbi gratia, est simpliciter scientia, sicut & increata. Præterea nomina ista videntur traducta à rebus creatis ad significanda diuina: priora autem significata sunt à quibus nomē traducitur. Quod autem nomina diuina traducantur à rebus creatis, communistratur, quia nomen scientia, verbi gratia, primum fuit institutum ad significandam qualitatem mentis; qua significatione & conceptu, non potest significari diuina scientia; sed conceptu alio communi abstracto: quod autem alio conceptu intelligitur, nominis significatione differt; significatio enim adæquatur conceptui. Et ideo nonnullis hæc pars opinionis placet, quod ista nomina prius dicantur de rebus creatis, quam de Deo: & quod primam significatum sit res creata. Et ita videtur sentire S. Thom. lib. 1. contra gentes, c. 34.
 Duobus his dubijs satisfaciendum est. Quoad primum aduertendum est, analogiam attributionis nominum diuinorum esse singularem, vt diximus; quia nominis significatione non indicatur ordo ille attributionis; sicut indicatur nomine entis, quod non eodem modo accommodatur substantiæ, & accidenti. Et ideo dicitur ens simpliciter de substantia, & de accidente secundum aliquid: scientia autem de creata, & increata simpliciter dicitur, nullo indicato ordine prioris, & posterioris. Nihilominus cernitur in istis rebus attributio: quia cum significatio sit secundum aliquam similitudinem; signum enim est instrumentum rationis, cuius est in assimilatione usus: id quod in assimilatione rerum significatarum cernitur, ad analogiam nominum pertinet. Evidentissimum autem est res creatas imitari diuinas. Quamobrem inspecta naturam nominis, res diuinae sunt prima significata, quarum imitationem quandam contemplamur in rebus creatis; quæ sunt posteriora significata simpliciter, & secundum naturam nominum. Et luculentiùs hoc declaratur, cum vnus analogatum cum alio comparamus, & vnus per aliud definimus, vt scientiam creatam per increatam, vt antea quoque docuimus. Itaque concedimus in his analogatis ordinem attributionis non indicari ipso nomine. Aimus

A tamen ordinem cerni in similitudine illa, qua conueniunt res significata: & illam similitudinem pertinere ad nominum significationem, & constituere analogiam attributionis; in qua sine dubio primum analogatum est Deus. Et hoc est palmarium arg. S. Thomæ cum de re ista disputat.
 Circa alterum dubium considerandum est, nomina ista communia, si logicè loquendum sit, non traduci vlllo modo ad res diuinas significandas; & hoc quidem perspicuum est. Nam essio nomina ista noua usurpentur ad res diuinas significandas: conceptu tamen vno & significatione vna declarant res vtrasque: ergo non sunt nomina traducta ad significandum diuina. Traducta enim nomina sunt, quæ secunda significatione traducuntur, siue transferuntur ad res alias designandas. Hæc autem nomina secunda illa significatione significant etiã res creatas; ergo non magis traducuntur ad diuinas res, quam ad creatas significandas; sicut ergo inscitè quis diceret nomen, scientia, traductum esse ad significandam scientiam creatam quodam conceptu communi complectente increatam; ita non minus inscitè dicitur traductum esse nomen hoc conceptu eodem ad scientiam increatam significandam. Nam in conceptu eodem nulla est traductio, sed usus idem nominis, & significationis. Cum autem à Doctoribus, aut Patribus dicuntur hæc nomina transferri ad diuina, intelligendum est non de significatione traducta, quod accidit per metaphoram; sed de quadam usurpatione ampliori, vt declaratum est.
 Præterea aduertendum est, quod nomina principaliter significant differentiam rei; qua consideratione possumus meditari rem quampiã remoto genere, vt scientiam sine qualitate, vt lib. 3. docuimus. Quam ob causam etiam Philosophus qui scientiam nouerat esse qualitatem, meditetur scientiam conceptu quodam includente qualitatem, quo non completitur diuinam scientiam extra genus qualitatis; & necesse sit alio conceptu communi illi vti ad intelligendum simul creatam & increatam scientiam: tamen ille conceptus distinctus scientiæ creatæ ita accommodatur nomini, vt non sit necessaria noua nominis institutio ad significandam simul increatam scientiam, sed quædam nominis amplificatio

8. Ad 2. obiect. Traducta nomina sunt, quæ 2. significatione transferuntur ad res alias designandas, non verò qua de nouo conceptu vno, & significatione vna communi usurpantur pro rebus iisdem, & alijs.
 9. Declaratur. Nomina principaliter significant differentiam rei. Secundum hanc potest res concipi remotogeneri, vt de scientia libr. 4. c. 60. Ille conceptus distinctus scientiæ creatæ, ita accommodatur nomini, scientia, vt non sit necessaria noua nominis institutio ad significandam simul scientiam increatam, sed dilatatio seu usurp. amplior.

Exemplum dilatationis in nomine, dispositio.

Licet vocetur noua institutio, non ideo dicenda sunt hae nomina traducta ad res diuinas, sicut nec ad creatas.

plificatio siue dilatatio accidit, quae ualde usitata est in scholis: sic enim dicimus dispositionem ampla significatione includere habitum, & alia huiusmodi multa. In his ergo etsi conceptus sint distincti, non uidentur dicenda institutio noua nominis, sed quaedam philosophica usurpatio. Quod si libet vocare nouam institutionem, non ideo dicenda sunt haec nomina traducta ad significandas res diuinas; sicut nouo illo conceptu ampliori quo significant etiam creatas res, non dicuntur traducta. Nullum ergo hinc argumentum depromitur ad infirmendam nostram sententiam, quod ista nomina principaliter significant diuina, quam creatas. Sententiam uero S. Thomae in confirmatione declarabimus.

10.

Per haec autem quae notata sunt facile erit refellere quaeque argumenta in oppositum occurrentia: probant enim ea argumenta, nomina haec prius conuenire rebus creatis secundum aliquid; sed simpliciter prius conuenire diuinis, quae sunt prima analogata.

SECUNDA PARS.

Nomina diuina originis, seu relationis prius etiam dicuntur de Deo, quam de rebus creatis.

1.

Post tractatum nominum diuinorum, quae dicuntur attributa, de nominibus notionalibus queritur. Sunt enim quaedam communia rebus creatis, & diuinis, ut relatio, processio, persona. In his enim non uidentur cerni ulla attributio, ut res ipsae diuinae sint prima analogata. Dicendum tamen est in his quae reperiri analogiam attributionis; quia res istae creatae imitantur diuinas, ut processio creata increatam processionem. Imò diuina processio est causa exemplaris processionis creatae, ut tom. 2. contra quosdam disputabimus. Et hoc indicat S. Thom. 1. p. q. 45. art. 6. ubi docet, processiones personarum esse rationes productionis creaturarum. Imitatur ergo processio creata increatam, & de relatione, personaque idem est dicendum. Et ideo in his nominibus attributio quaedam cernitur, qua referuntur creatae ad diuina: diuina autem sunt prima nominum significata.

Resolutio, ut in 10.

Prob. Res istae creatae imitantur diuinas.

Imò diuina processio est causa exemplaris processionis creatae.

S. Thom.

A Deinde, si essentiali conferamus notionale; emergit alia quaestio, utrum potentia creandi, quae est quid essentialis; & potentia generandi, quae est essentialis addito notionali, ut continetur nomine communi potentiae, sint analogata attributionis, ita ut alterum illorum sit primum significatum?

Primum dicendum est nomen illud commune utriusque potentiae non esse uniuocum, sed analogum: tum quia in diuinis nihil est uniuocum, sicut neque uniuersale, ut hoc libro disputabimus: tum maxime, quia potentia generandi, est potentia quasi traducto nomine, ut statim declarabimus. Potentiam enim in rebus creatis dicimus a qua emanat operatio, aut operatum: operatio autem emanans est res distincta a potentia, sicut & operatum. Potentia autem generandi in Deo est essentia, quae non distinguitur, re ipsa a sua operatione, ut lib. 2. docuimus, neque res procedens, scilicet filius distinguitur a potentia: quare etsi ab utraque potentia possit abstrahi conceptus communis; tamen ille conceptus abstractus, est quoddammodo distractus, sicut diximus de abstractione entis: quia de altero analogato dicitur simpliciter, de altero secundum quid: potentia enim creandi simpliciter dicitur potentia, potentia autem generandi dicitur potentia cum aliqua explicatione. Cum enim querimus utrum generandi potentia sit realis potentia, dicimus esse realem potentiam sumpta appellatione a reali processione; & haec perspicua fecimus libro illo secundo. Quare mirum est quod illi qui haec ipsa considerauerunt, crediderint nomen istud uniuocum posse dici, quod non proprie dicitur de altero analogato. Dicitur igitur potentia notionalis per attributionem ad potentiam creandi, non quod ista pendeat ab illa ut accidens a substantia, & creatura a Deo: sed quia nomen, potentia, traductum est ad significandam istam potentiam notionalem, quasi distractum a magis propria significatione.

Quod si obijcias potentiam notionalem esse priorem cognitione quam potentiam creandi; & ideo esse primum significatum nominis. Respondendum est primo negando antecedens, ut infra. Deinde negando consequentiam: nam nomen, potentia, iam usitatum pro rebus

1. Dub. De potentia ad potentiam creandi, & et generandi, an sit analogum attributi?

3. 1. Assertio: Est analogum. 1. Ratio.

2. Ratio praecipua. Pot. generandi est potentia si traductio nomine, non uero proprie. In creatis operatio emanans, & operatum re distinguuntur a potentia.

Non sic in diuinis, ut lib. 2. c. 26. p. 1. Conceptus potentia abstractus est quodammodo distractus, ut de conceptu entis c. 6. p. 2. n. 1.

Pot. creandi dicitur pot. simpliciter, sed pot. generandi dicitur realis pot. cum explicatione, scilicet a reali processione, ut lib. 2. c. 25. n. 17.

2. Assertio contra sectaria. Potentia notionalis dicitur per attributi ad potentiam creandi non ob deperditum sed ob traductam signific. magis propria.

4. Obiectio.

1. Respons. et dicendis. 2. Respons.

rebus creatis, cum dilatamus ad significandas res diuinas, deprehendimus conceptu illo communi, magis proprie significare potentiam creatricem. Primum autem significatum dicimus, non quod primum intelligimus de rebus; sed cui nomen attribuimus, ut primo aut magis proprio significato.

Succedit similis questio de nomine principij, ut significat principium creationis, aut diuinae processiois. Ioan. Capreol. dist. 29. q. 1. ar. 2. refert ex Aureolo Henricum Anglicum dicentem nomen principij ut complectitur principium essentialia, & notionale, hoc est, principium creationis, & processiois diuinae, esse uniuocum. Gabriel vero q. 1. art. 2. ait esse xquivocum. Sed ex dictis liquet esse analogum, qua in opinione consentiant S. Thom. dist. eadem, q. 1. S. Bonauent. q. 2. Durand. & Scot. q. 1. & Marsil. q. 3. art. 3. dub. 4. Comparata igitur nominis huius analogia disputandum est, verum principalius significet principium essentialia creationis, an vero principium notionale diuinae processiois. Durand. in 1. d. 29. q. 1. affirmat nomen principij dici principalius de Deo, ut est auctor creaturarum, quam ut persona vna diuina alterius auctor est. Quia, inquit, a principio creationis procedit hypostasis, & natura, a principio autem diuinae processiois sola persona procedit non natura.

Nihilominus dicendum est, nomen istud, principium, dici principalius de principio diuinae processiois, quam de principio creationis: licet de utroque dicatur simpliciter. Et quidem si sermo esset de principio formali, quo, vera esset Durandi sententia: principium enim formale quo aliquis operatur, est potentia potentiam autem de creatrice dici principalius decreuimus. Sed principium quod operatur, simpliciter & proprie conuenit Patri generanti, & simul Filio cum Patre spiranti. Quamuis ergo nomen hoc, principium, sit analogum; de utroque tamen analogato est simpliciter predicabile, tam de principio diuinae processiois, quam de principio creationis; sed primum analogatum propter nonnullam attributionem est principium diuinae processiois. Distingendum tamen est questum istud: nam si in principio mediteris aliquid abso-

lutum, siue per modum absoluti significatum, ut libro 2. excogitauimus; sicut diuina processio antecedit naturae creationem, ita principium processiois habet locum priorem. Sed hoc non satis est ad attributionem, ut quidam existimant; quia non est consequens, ut sicut creatio imitatur processioem; ita principium creationis quod est Deus, imitetur principium diuinae processiois quod est diuina persona. Hac enim ratione nullam hinc attributionem percipimus, ut vnum analogatum sit prius altero; sed est sola analogia proportiois: sicut nomen, res, dicitur de natura, & de persona, sine vlla attributione.

Si vero in principio cogitemus id quod est principium, & omnibus notum, scilicet relationem, manifeste est attributio: quia principium processiois diuinae significat relationem realem: principium autem creationis, relationem rationis. Relatio autem rationis dicitur, quatenus imitatur realem: & relatio realis est praeceptum analogatum. Principium ergo prius & principalius significat diuinae processiois principium, in quo est realis relatio. Et haec est sententia Sancti Thomae in 1. d. 29. q. 1. ar. 2. Consentuntque Albertus Magnus, Ioan. Scotus, Richardus Ioan. Capreol. & alij.

Recitant etiam auctores istius sententiae eundem Sanctum Thomam 1. p. q. 33. artic. 1. & 3. Sed ijs locis disputat S. Thom. de nomine Patris, quo Deus dicitur, & Pater unigeniti, & Pater creaturarum: certe xquivocè, & duobus conceptibus, quia Pater unigeniti dicitur proprie, & per naturam; Pater autem creaturarum traducta significatione, quia Filij referunt similitudine Patrem, res autem creatae sunt similes Deo, velut vestigium: Job. 38. Quis est pluuia Pater? vel ut imago deficiens a natura sui exemplaris, quo pacto homo factus ad imaginem Dei dicitur filius, Deuter. 32. Nonne ipse est Pater tuus, qui posedit, & fecit, & creauit te? Quae imago perficitur, per gratiam adoptionis, & gloriae secundum excellentiorem similitudinem: sed his omnibus modis non est Deus Pater per naturam, sed per metaphoram, propter remotam similitudinem. Ergo prius dicitur nomen istud de

dum absoluti significatum, principium processiois est prius. Tunc est sola analogia proportiois. Ratio.

Res dicitur de natura, & persona sine attributione.

7. Si consideretur in principio relatio, datur tunc attributio.

Ratio. Principium processiois diuinae significat relationem realem: creationis vero relationem rationis.

Relatio rationis imitatur realem.

S. Thom. Alb. Magn. Scot. Richard. Capreol.

8. De nomine, Pater, S. Thom.

Deus dicitur xquivocè, & duobus conceptibus Pater unigeniti, & creaturarum.

Ratio. Creatae sunt Deo similia, velut vestigium.

Job. 38. Item ut imago deficiens a natura sui exemplaris. Deuter. 32.

His modis non est Deus Pater nisi per metaphoram.

1. Significatum dicitur non quod primum intelligitur de rebus, sed cui nomen principaliter attribuitur.

5. 2. Dub. De principio ad principium creationis, & processiois diuinae. Apud Capr. & Aureol.

1. Sent. Henr. Angl. esse uniuocum. 2. Sent. Gabr. esse xquivocum. 3. & vera sent. esse analogum.

S. Thom. S. Bonauent. Dur. & Scot. Marsil. Difficultas de quo dicatur principalius?

1. Sententia Durand. De principio creationis. Ratio.

16. De vera sent. e contra, et si de utroque dicatur simpliciter.

Explicatur 1. De principio formali, quo, vera est 1. sent. ut n. 3. Principium, quod de quo hic est Pater generans, & simul Filio spirans.

Explicatur 2. Si consideretur in principio aliquid per mo-

Pater prius dicitur de creaturis, quam de Deo respectu creaturarum: quarum dicitur pater per metaphoram.

Patre in ordine ad filium naturalem, quam in ordine ad res creatas. Nec de hac re est vllum dubium. Hoc enim modo nomen, Pater, prius dicitur de creatura quam de Deo; scilicet de vero Patre, qui filium genuit, qui proprie nominatur Pater dicitur prius nomen istud, quam de Deo quatenus hominem creauit, aut adoptauit per gratiam, quo nomine dicitur per metaphoram Pater.

9. Contra 2. sent. Obiectio.

Respon. S. Thom. Nomina absoluta communia in diuinis sunt priora personalibus: quae vero respiciunt creaturas, sunt posteriora.

Ratio. Essentialia quae respiciunt creaturas, utpotè absoluta, & solum relata secundum dici, antecedunt personalia.

Ex S. Tho. relatiua quae sequuntur liberam Dei actionem, sunt posteriora personalibus: quae vero naturalè, priora sunt.

Lib. 2. cap. 49. p. 1.

10. Confirm. 1. ex Ephes. 3.

v. interpretatio.

Quod si contra id quod statuimus de nomine principij, quod prius dicitur de principio processionis diuinæ quam de principio creationis, obijcias, Communia esse priora personalibus, quae sunt propria; relationem verò principij ad creaturas numerari inter communia. Respondendum est cum S. Thoma ad 1. quod nomina absoluta communia, sunt priora personalibus, & proprijs; nomina autem comunia, quae respiciunt creaturas esse posteriora: nam propria personalia sumuntur à prima origine, quae est in ipso Deo; relatiua autem quae ad creaturas referuntur, sumuntur ab actione diuina, quae extra Deum dimanat, & est posterior. Numero verò absolutorum, intellige illa etiam quae respiciunt quiddam creaturas, ut aiunt; sunt tamen essentialia, & absoluta, & solum relata secundum dici, ut potentia, misericordia, iustitia. Nam & haec antecedunt personalia, prioritate rationis, de qua modò agimus. Eadem est doctrina S. Thom. 1. p. q. 34. ar. 3. ad 2. vbi docet ea relatiua, quae consequuntur actionem Dei liberam circa creaturas, esse posteriora personalibus: relationes autem quae consequuntur actionem non liberam, sed naturalem manentem in Deo, ut scientiam naturalem, antecedunt personalia. Quare cognitio creaturarum anteit processionem Verbi, quae ducitur ab ipsa cognitione, ut diximus lib. 2.

Confirmatio.

Videtur autem hęc sententia confirmari ex verbis Pauli Ephes. 3, *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, à quo omnis paternitas in caelo, & in terra nominatur.* Vbi dicitur ab Apostolo nomen paternitatis ductum à Deo Patre, scilicet tanquam à primo, quod est exemplar ceterorum. Vbi sanè nominum allusio quaedam est

A siue attributio, ut à Patre Deo ducatur paternitas omnis, imò nominetur; prima enim analogata sunt à quibus cetera nominantur. Hoc affirmat conceptis verbis S. Ioannes Damascen. lib. 1. fidei Ortho. cap. 9. *Et hoc (inquit) scire oportet nomen paternitatis, filiationis, & processionis, non esse ex nobis ad beatam illam diuinitatē, sed è cōtra (ut ait Apostolus) inde nobis traductum.* Propter ead, *inquit, flecto genua mea, &c.* Idem indicat S. Dionys. cap. 1. de diuinis nominibus alludens ad locum Pauli, *Ex qua (inquit) scilicet Triade, hoc est, Trinitate, de qua loquebatur, trias omnis in caelo est, ac nominatur.* Et S. Hieron. tom. 9. super Ephes. 3. *Ex quo omnis Paternitas nomen accipit.* Et ita commentatur Latini Patres. Verum est quod Graeci paternitatem pro familia usurpant: sed nos ab alijs Patribus, qui paternitatem legunt, & interpretantur, atque à lectione ipsa vulgari, & correctā argumentum petimus, quod à rebus diuinis res creatae nominentur; à quo scilicet Patre diuino omnis paternitas nominatur, hoc est, nomen accipit. Quod et si Paulus dicat nominari paternitatem in caelestibus, quod non potest intelligi de vera paternitate, quae est genitoris: tamen non infirmatur argumentum, quod à Deo Patre deribetur nomen paternitatis, siue proprie dicatur, siue improprie.

C Confirmatur ista opinio vsitato loquendi modo sacrarum literarum, & Patrum. Negantur enim haec nomina de creaturis quasi imperfectè participantibus; & Deo principaliter attribuuntur, iuxta illud Marc. 10. *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Et Isai. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.* Quod pronunciatum Plato vsurpauit, fortè ab isto oraculo acceptum, ut refert S. August. lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 11. de qua re S. Hieron. Ephes. 3. S. Aug. lib. 1. de Trinitate, cap. 1. & lib. 5. cap. 2. & libr. 12. de Ciuit. Dei, cap. 2. & 7. & S. Hilar. Confess. lib. 7. cap. 11.

D Deindè probatur auctoritate S. Thomae, qui sapè docet inter res diuinas, & creatas esse analogiā attributionis, quatenus omnia referuntur ad vnum, scilicet ad Deum; sed id ad quod cetera referuntur, est primum analogatum; ergo Deus est quem primum haec nomina significant.

Prima analogata sunt à quibus cetera nominantur.

S. Damasc.

S. Dionys.

S. Hieron.

2. interpret. Graecorum, paternitatem pro familia usurpantium.

Prior interpret. ab alijs Patribus praesertim Latinis petita, probat res creatas à diuinis nominari.

Obiect. occurritur.

11. Confirm. 2. ex vsitata locutione scripturae & Patrum.

Marc. 10. Isai. 40.

Plato apud S. August. S. Hieron. S. August. S. Hilar.

12. S. Thom. 1. locus.

ificant. Idem docet non obscure 1. p. q. 13. ar. 6. vt ibidem Thom. Caiet. commentatur; ait enim loqui auctorem formaliter vt Deus sit primum quod nomen significat, non solum re ipsa primu, sed prout nomine analogo significatur. Et idem docet art. 3. q. eadem. Et hæc eadem est sententia Alb. Magn. Ioan. Scoti, Richardi, & aliorum in 1. d. 19.

Vnum est dubium in verbis S. Thomæ 1. contra gentes, cap. 34. vbi docet quod sicut sanatiuum est prius sanitate, quia est causa eius; & tamen sanum significat prius animal in quo est sanitas, quam pomum quod est causa sanitatis, quia in his non est idem ordo causandi, & cognitionis; ita nomina dicuntur prius de rebus creatis, quam de diuinis, licet illæ perfectiones prius Deo insint: quia propria ratio nominum est in Deo posterior nostro modo intelligendi. At verò 1. p. in argumento 3. hoc sibi argumentum obijcit, quod nomen non attribuitur prius causæ, sed effectui, vt ostenditur in exemplo ipso sanatiui. Et respondet id esse intelligendum, si hæc nomina dicerentur de Deo solum causaliter vt sanum, & non etiam essentialiter. Vnde videtur se ipsum explauisse. Nam lib. contra gent. loquebatur de analogis plurium conceptuum, non verò vnius quæ essentialiter dicuntur de Deo. Si enim nomen significat solum effectum propriè, causam autem alio conceptu, prius dicitur de effectui; vt sanum prius de habente sanitatem, quam de causa illius: cum verò nomen dicitur propriè, & conceptu eodem de causa, & effectui, prius dicitur de causa, vt sapientia prius de increata sapientia, quæ est causa creaturæ.

CAPVT VIII.

Qui est, nomen est Dei maximè proprium.

Questio ista parum facit difficultatis, plurimum autem affert mysterij. Aduertendum est igitur nomen dici proprium triplici sensu. Aliud enim est nomen proprium, id est, quidditatum: nullum autem nomen diuinum quidditatum est, vt cap. sequenti dicemus, quoniam quid Deus sit omnino ignoramus. Aliud est nomen proprium, quod vni rei conuenit, vt leo, homo, & maxi-

A me dicitur proprium nomen personæ, quia nulli alteri est commune. Tertium est nomē proprium quod maximè quadrat rei significatæ, vt Paulus dicitur Apostolus, & Arist. dicitur philosophus; quæ nomina istis personis adeo sunt accommodata, vt per antonomasiam vsurpētur, quasi essent uomina propria personarum. Secundo igitur & tertio modo inuestigandum est an sit nomen propriū Dei, Ens, siue *Qui est*. Primo enim modo statuimus non esse proprium, hoc est, quidditatum.

Verum vt decernamus sitnè nomen proprium secundo modo, hoc est, soli Deo attribuendum, nomē, Ens, siue *Qui est*; primò declarandus est locus Exod. *Ego sum, qui sum, & iterū, Qui est, misit me ad vos.* Hoc enim ex loco Patres vsurpant nomen diuinum, *Qui est*. Post hæc differendū est vtrum nomē, *Iehoua*, & nomē, *Qui est*, sit idem nomen. Demū, disputabimus vtrum nomen, *qui est*, sit nomen propriū Dei secundo modo; hoc est solius Dei nomen. Lyranus, & Burgens. legunt, *Ero qui ero*: quod verbum futuri temporis nonnulli aiunt significare Deum veracem, scilicet qui sibi cōstet, & non sit varius, sed is futurus perpetuò qui semel est, *Ero, qui ero*; qui nō mutabor, vel qui ero vobiscum, vt vult Burgensis, iuxta illud Pauli Hebr. 15. *Iesus Christus heri & hodie ipse & in secula.* Quibus verbis videtur significare Apostolus Christum Dominum non esse mutabilis ingenij, & variij, sed animi stabilis, & semper nobis affuturum. Vatablus docet significari illis verbis, omnem temporis differentiam, qui fui, sum, & ero. Et propterea hoc nomine declarari æternitatem, vt verbis alijs Apoc. 1. *Qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Nostra tamen versio etiā, quæ modo castigata edita est, *sum qui sum*, traducit; & S. Hieronymus epistol. ad Marcellam, & cōmentarijs in Ieremiā, cap. 7. & 32. & S. August. lib. 8. de Ciuit. Dei. Septuaginta legunt, *Ego sum ipsum ens*: quod idem est ac *sum qui sum*.

Quod si velis his verbis Exodi significari etiam æternitatem, vt nonnulli Patres indicant, & ipsam veritatē promissa soluendi, verbum quoque presentis temporis aptissimè ista quoque cōmōstrat. Nam sicut futuri temporis verbum indicat æternitatē, quia nullus erit

illius

3. quod quadrat maximè rei significatæ per accommodationem, & antonomasiam.

Quest. est de nomine proprio 2. & 3. modo solum.

2. Pro 2. modo, 1. Difficultas de loco Exod. 3.

2. Diffic. 3. Diffic. de tit.

Quoad 1. diff. illi loci Exod. 1. versio Lyranus, & Burg. Explicatur 1. de Deo verace, & constante, & semper nobis affuturo Aa Hebr. 13

Explicatur 2. à Vatablo de omni temporis differ. & æternitate.

Apoc. 1. 2. Versio vulgaris. S. Hieron. S. Aug. 70. Interpr.

Huius 2. versio ni vtraque explicatio apta. Ostenditur 1. de 2. explic.

2. locus cum Comment. Caiet.

Alb. Magn. Scot. Richard.

13. Ob. ex verbis S. Thomæ.

Explicatio ex eodem.

Nomen prius dicitur de effectu, quam de causa, quando pluribus conceptibus vtrūque significat, & solum effectum propriè: & contra verò quando vno conceptu vtrūque significat.

Exempl.

Aduert. Nomen proprium tripliciter 1. Modo est quidditatum: 2. quod vni rei conuenit soli, maximè nomen personæ.

illius finis; ita præsens tempus eandem
 commonstrat, quia tota æternitas præ-
 sens est: & ratione eadem incommuta-
 bilem animum, & propositum, quod ve-
 rax dicimus; & ita quidam interpretan-
 tur illud, *Propter nomen tuum Domine
 vivificabis me*, scilicet propter nomē Moy-
 si indicatū, *Sum qui sum*, scilicet verax;
 Vivifica ergo me, siquidem verax est no-
 men tuum; promissisti autem affuturum
 te miseris, dum te invocent.

Quòd loco isto significetur æternitas,
 sententia fuit Patrum antiquissima: il-
 lius enim auctorem Novitium refert
 Tertull. lib. de Trinit. c. 4. Eodem mo-
 do interpretatur S. Hilar. lib. 1. de Tri-
 nit. S. August. de vera & falsa religione,
 cap. 49. & lib. 83. quæst. q. 10. & S. Cyrill.
 lib. 1. Theaur. cap. 6. Sanctus quoque
 Gregor. lib. 18. Moral. cap. 33. & supet
 Ezech. homil. 2. Beda autem 4. tomo in
 Exod. cap. 3. & Hugo de S. Victore in
 Exod. cap. 1. existimant significari ibi
 promissum diuinum, & præsens auxiliū.
 Beda enim interpretatur, *Ego sum qui
 fui cum Patribus vestris, & qui ero vo-
 biscum*, & Hugo, *Ego sum, qui tecū ero*,
 scilicet cum Moyse.

Sed quicquid sentiendum sit de pro-
 prietate verbi Hebraici, indicet nē tem-
 pus præsens, aut futurum: Nihilominus
 dicendum est, eo verbo maximè signifi-
 cari diuinum esse; nam quòd Deus sit
 æternus, aut verax, inter attributa eius
 numeratur: quare cum hæc non sint ma-
 ximè propria Deo; nomen autem, *Qui
 est*, sit summum Deitatis encomium ab
 ipso Deo excogitatum, ut postea decla-
 rabimus; hoc certè nomine non tam sig-
 nificatur Deus, ut æternus, aut verax,
 quàm vò is qui est, qui est ipsum esse sub-
 sistens, & ceteris pelagus infinitum. Et ita
 interpretantur Patres hunc locum; quos
 postea commemorabimus. Et hæc qui-
 dem usurpatione est nomen proprium
 Deitatis tertio modo per quādā an-
 tonomasiā, ut dicemus.

Pro quæstione altera sciendum est,
 quòd nomen, *Iehouā*, dicitur tetragra-
 maton, quia est nomen quatuor litera-
 rum; id enim significat vox Græca tetra-
 gramaton; & apud nos, quoque & Græ-
 cos nomen Deus, aut Theos est quatuor
 literarum, ut obseruat Clem. Alexand.
 lib. 5. Strom. Dicitur etiā ineffabile; vel
 quia erat nomen compositum ex literis

A insonis, quæ pronuciari non possunt,
 nisi adiectis alijs: vel potius, quia non
 erat nomen vulgare; sed quod fas non
 esset edere, & vulgare; vnde loco eius no-
 minis, vel Adonai, vel Domini nomina
 vsitabant; Deum verò proprio nomine
 compellandum non esse discribit Clem.
 Alex. adhortat. ad gentes etiam ex Pla-
 tonis sententia; & eleganter subijcit ad-
 iurans, *O per ipsum, nequaquam enim est
 dicendus*: vel etiam dicitur ineffabile no-
 men, quia est proprium nomen incom-
 prehensibilis naturæ; de quo plura dis-
 putat Theodoretus q. 15. in Exodum.
 Legendus est S. Iustinus in Parænctica
 ad gentes. Clemens Alex. lib. 5. Strom.
 Origen. homilia in lib. Regum in illud
 sacræ scripturæ. *Nullus est alius præter*

B te. S. Ioan. Chrysol. homil. 4. in Iob. S.
 Gregor. Nazianzen. orat. 4. Theolog. S.
 Ioan. Damasc. lib. 1. fid. Orthod. cap. 12.
 S. Hieron. Psalm. 8. in commento, & ad
 Ephe. in illud, *Ex quo omnis paternitas*.
 S. August. lib. 12. de Ciuit. Dei. S. Bernar-
 dus lib. 5. de Consideratione ad Euge-
 nium, cap. 6. Albin. etiam Alcuin. lib. 1.
 de Trinit. cap. 16. ait soli Deo hoc no-
 men optimè cōgruere; iuxta illud Apo-
 stoli, *Non fuit est & non, sed est in il-
 lo fuit*. Et hoc nomen inscriptum erat in
 lamina aurea, quæ vittā capitis tiaræ al-
 ligata pendeat ad frontem Pontificis,

C ut ait Sixtus Senensis lib. 2. suæ Biblio-
 thecæ, & insinuat Clem. Alex. illo loco
 lib. 5. *Nomen*, inquit, *illud tetragrama-
 ton quod illis solis imponebatur qui po-
 terant ingredi adytum*. Nomen autem
 imponi, est inscribi tiaræ, quæ capiti im-
 ponebatur sacerdotis. Aliqui existimāt
 hoc ipsum nomen inscriptum esse in illo
 viro insidente equo albo Apocal. 19. qui
 dicitur habere nomen inscriptum quod
 nemo nouit, nisi ipse; eò quòd nomen
 hoc, *Iehouā*, sit incomprehensibile. Sed
 illud nomen Ioannes statim subiunxit,
 dum ait, *Et nomen eius est Verbum*. Hoc
 enim nomen incomprehensibile est quo-
 que; & est nomen personæ insidentis
 equo, qui erat Christus Dominus in illo
 enigmate depictus.

D Significat autem nomen hoc, *Iehouā*,
Sum, qui sum, vel Ero, qui ero. Nam &
 Moyses à Deo nomen istud auditum
 retulit ad populum. *Iehouā misit me ad
 vos, hoc est, Qui est, sine Quis sum, aut Qui
 ero, misit me ad vos*: sed varietas est in-
 terpre.

1. Ratio, quia
 ex insonis.
 2. Ratio potior
 quia non cui
 gandum.

Clem. Alex.
 ex Platone.

3. Ratio, quia
 est naturæ in-
 comprehensibilis.

Theodoret.
 S. Iustinus.
 Clem. Alex.
 Origen.

S. Chrysost.
 S. Naz.
 S. Damasc.
 S. Hieron.
 S. August.
 S. Bernard.

4. Ratio
 Alcuin.
 ex significati-
 one Iehouā,
 vt n. seq.

2. Cor. 1.
 Vide lib. 4. c. 13.
 p. 1. n. 10.

Sixtus Sen.
 Clem. Alex.

Pro 3. ratione
 aliquotam co-
 mment. ad locū
 Apoc. 19.

Reprobat.

Verus comēt.
 de Verba.

de significatio-
 ne Iehouā,
 ex etymol.

Ostenditur 2.
 de 1. explic.

Pf. 142. n. 1

4.
 Pro 1. explic.
 Nouitiam.
 auctor apud
 Tertull.
 S. Hilar.
 S. August.
 S. Cyrill.
 S. Gregor.

Pro 2. explic.
 Beda.
 Hugo de S.
 Victore.

3. & vera expli-
 cat. de diuino
 esse.
 Probatur im-
 pugnacione 1.
 & 2. explicati-
 onis.

Æternitas, aut
 veracitas attri-
 buta Dei tan-
 tum.
 Patres, vt infr.

Qui est, in hoc
 sensu est nomē
 Deo proprium
 3. modo.

6.
 Pro 2. & 3. dif.
 1. Pre not.

Iehouā, dicitur
 tetragra-
 maton.

Sic apud nos,
 & Græcos, De-
 us, aut Theos.
 Clem. Alex.
 Dicitur etiam
 ineffabile.

De institutione huius nominis.

1. Opin e Te à Moyse institutum.

Burgens.

Lypom.

Bida.

Hugo de S. Victor.

1. Opin. probabilior esse à Deo sibi inditum.

S. Naz.

8.

Certū Iebouā esse nonē proprium Dei.

Patres cit. n. 4.

9.

Nomē Iebouā ex eymologia significat esse.

Ex instituto iam non significat esse, sed naturam Deitatis

Est proprium Dei modo, & magis propriam nomen, Deus.

10.

Quoad 2. diff. et affirm.

Valg. arguentis S. Thom. Resolut. neg. Redarguens Valquie

Apud Latinos solum, Deus, est nomen diuinæ naturæ.

Nomen, qui est non ita.

terpretum parui ponderis: existimant enim quidam Deum non instituisse nomen illud ad significandum se cum loqueretur cum Moyse, sed postea Moysem usurpasse illud, ut nomen Deitatis singulare, eò quòd adhuc Deus nomen nullum haberet proprium, & singulare. Ita opinatur Burgens. & Lypom. in Catena testatur esse eam sententiam Hebræorum, quam sequitur Beda, & Hugo de S. Victore. Sed magis probabile est Deum sibi nomen indidisse, quod datū Moyses ad populum pronunciauerit: ut S. Gregor. Nazianz. orat. 4. docet; sibi enim affirmat Deum sibi hoc non en imposuisse.

Illud quidē constat, Iebouā, nomen quod significat, Sum qu sum, esse nomē proprium Dei, de qua re commentantur Patres, quos antea commemorauimus in explicando nomine, Iebouā.

Cum ergo nomen illud exodi Iebouā, quod vertitur, Ego sum, qui sum, prolatum fuerit à Deo, siue à Moyse, ut nomē proprium Deitatis; etsi hoc ipsum nomen notatione, & eymologia significet cum qui est; tamen instituto diuino, aut saltem Moylis instituto, qui habuit auctoritatem institueodi nomina, iam non significat esse, sed ipsam naturam Deitatis: & est nomen proprium secundo modo, hoc est, solius Dei nomen. Imò nomen est singulare impositum ad significandum solum Deum verum; quo pacto est nomen magis proprium quam Deus, ut cap. sequenti exponemus. Nomen enim, Deus etiam Deos falsos saltem æquiuocè significat; Iebouā autem solum Deum verum, ad quem singulariter significandum, est institutum.

Quidam igitur S. Thomam arguunt quòd 1. p. q. 13. ar. 1. t. ad 1. distinxerit quasi duò nomina diuina, qui est, siue qui sum, & Iebouā, cum nomen utrūq; idem significet, & sit utrumque proprium nomen Deitatis. Sed mirum est quam facile, dum arguimus, arguamur: neque enim attenderunt idioma esse diuersū Latinum, & Hebræum. Et non eadem nomina nobis, & illis data. Verumenim verò apud Latinos nullum nomen hactenus diuinæ naturæ agnitum est, nisi Deus; & ipsum nomen Hebræum usurpamus, Iebouā, quod nobis Latinis significat Deum. Sed nomen, qui est, nunquam Latinis est datum ad significan-

A dum Deum. Nam etsi periti intelligant ubi legimus, qui est, Hebræum sibi nomen Deum imposuisse; tamen hæc peritia non dat nomini Latino significationem; quia oportet ut sit omnibus communis, & vsitata. Et S. Damasc. nomen qui est, ait esse principalius inter diuina: singulare autem nomen non dicitur principale, sed vnicum. Et S. Gregor. Nazianz. cum alijs ad significationem entis respicit, quòd nomen illud significet pelagus quoddam entis. Itaque etiā Patribus nomē illud non significat Deitatem, sed esse quod est maximè proprium Deitatis. Solum est nomen Hebræū, Iebouā, quod etsi antea esset appellatiuum, siue commune, significans, qui est, vel, qui sum: factum est singulare diuino instituto. Ergo rectè docet S. Thom. nomen, qui est, usu Latino: um apud quos non est institutum ad significandū Deū, non esse nomen proprium, hoc est, singulare, ut nomen, Deus, apud Latinos; & apud Hebræos, Iebouā. Quod etsi Philo Iudæus nomen, qui est, insigniat littera maiuscula, ut nomen singulare; ea cōsuetudo scribendi non est recepta, sed literis communibus scribitur, ut nomen commune in libris Patrum, & Biblijs.

B Dicendam igitur est nomen quidē, Iebouā, esse Deitatis maximè singulare; sed nomen, qui est, neque esse singulare; neque proprium secundo modo, hoc est, solius Dei, cum alijs conueniat nomen: neque esse appellatiuum nomen, ut est nomen homo, aut leo, aut Deus. Hæc enim nomina dicuntur propria, quia sūt nomina naturæ illius, aut illius. Nomen autem, qui est, nullius naturæ est nomē. Quare falsum est quod Galat. docet lib. 2. de arcanis Catholicæ veritatis, cap. 10. ex Rabbi Moyse, nomen, qui est, non significare aliquid commune Deo, & nobis, quibus esse est commune. Est tamen nomen proprium Dei solius usurpatione quadam antonomastica, de qua statim dicemus; sed non est proprium, secundo modo, ut nomen naturæ, aut personæ.

C Quòd illud nomen tertio modo sit proprium Dei, non solum quia proprio loquēdi modo Deo tribuatur; sed quòd maximè quadret in diuinam naturam, perspicuum est, quoniam ens completur quicquid perfectionis excogitari potest, & omnes simul perfectiones; singula

D

Lidēt hoc nomen intelligatur, eritis Deitas, non idē hæc significat cōmunis.

Imò nec in Patribus semper significat Deitatem, sed esse. S. Damasc. S. Naz.

Solum nomē, Hebræum, Iebouā, etsi antea et cōmune, factum est singulare diuino instituto

Phil. Iud. reijcitur.

11. Pro 3. differ. 1. Assertio.

Iebouā, est nomen maximè singulare. Qui est, nec est singulare, nec proprium ei. 2. modo. Nec est appellatiuum, ut homo, &c.

Ratio. Cōtra Gal. ex Rab. Mo. significat quid commune Deo, & nobis, nempe esse.

2. Assertio. Qui est, solum usurpatione antonomastica est propriū Dei 3. modo.

12. 2. Assertionis 1. ratio.

Ens completur quicquid perfectionis excogitari potest

gula

Singula attributa non ita. S. Thom.

S. Naz.

S. Damasc.

S. Hilar.

S. Dionys.

2. Ratio ex S. Thom.

Esse est summa perfectio omnium perfectorum. Esse summa perfectio omnium perfectorum.

3. Ratio ex S. Anselm. Deus est maximè. Lib. 1. c. 29. p. 1. n. 9 & p. 2. n. 7. S. Hieron.

gula autem attributa, quæ sunt communia Deo, & creaturis, significant singulas perfectiones. Quare egregiè dixit Sanctus Thom. 1. p. q. 28. ar. 2. ad 3. si Deus id solummodò esset quod nomine sapientis, aut iusti indicatur, imperfectum foreturum esse, cui scilicèt deessent innumeræ aliz perfectiones. At verò quidquid perfectionis Deo tribuamus hoc nomine entis clauditur; enti enim nihil deest; quòd verò ens non est, perfectio non est; quare infinitus est significationis istius ambitus. Quod S. Greg. Naz. disertissimè enarrat oration. illa 4. suæ Theol. Ille (inquit) semper est, atque hoc modo se ipsum nominat, cum Moysi in monte oraculum edit; vniversum enim id quod est complectitur, nec principium habens, neque finem habiturus, quasi pelagus quoddam essentia immensum, & interminatum. Et S. Ioan. Damasc. lib. 1. fid. Orth. cap. 12. Principalius omnibus, quæ de Deo dicuntur nominibus est, qui est; totum enim in se ipso comprehendens habet ipsum esse, velut quoddam pelagus substantia infinitum, & interminatum. Quæ verba Gregorianis persimilia sunt, & fortè à Gregorio depropta. Nomen ergo, ens, significatione quadam infinita, maximè conuenit Deo, vt testatur S. Hilar. lib. 1. de Trinit. Admiratus sum (inquit) tam absolutam de Deo significationem, & alia persequitur. Et iterum: Ad hanc quidem infinitatem significationis satisfacisse sermo dicentis videbatur, Ego sum qui sum. Quod expressit etiam S. Dionys. cap. 1. de diuinis nomin. nominans Deum, totum; qui scilicèt non partem capiat entis, sed sit totum ens, omnia immensitate complexum. Secunda ratio non minus elegans petitur à S. Thomà 1. p. q. 7. art. 1. commentatur enim Deum esse ipsum esse subsistens; omnia autem perfecta hoc ipso perfecta sunt, quia habent esse; est igitur esse summa perfectio omnium perfectorum. id autem quod subsistit per se, & in nullo subiecto est, non est determinatum, sed infinitum; quare cum esse sit omnium perfectorum perfectio, ipsum esse subsistens infinite perfectum est. Tertia ratio potest accipi à S. Anselm. Monolog. c. 3. vb. ostendit Deum esse maximè, quia non potest cogitari non esse, & idcirco Deus est ipse qui est, de qua re egimus lib. 1. Cui sententiæ anauit S. Hierony-

A mus epistol. ad Damas. vbi ait, Deus tantum est qui non nouit fuisse, vel futurum esse. Et S. Bernard. venustè commentatur in illum locum Canticorum lib. 5. de Considerat. ad Eugenium, cap. 6. Inueni quem diligit anima mea, percontatus quis ille est? ille scilicèt quem animam suam diligere sponsa dicebat, Non sanè, inquit S. Bernardus, melius occurrit, quàm qui est: declarans hoc nomen maximè indicare quis Deus sit, vel quid sit; & subdit, Quicquid de Deo dixeris in hoc verbo instauratur, quod est est; nempè hoc est ei esse, quod hæc omnia esse. Et iterum, Ipse sibi, ipse omnibus est. At per hoc quodammodò solus est ipse, qui suum ipsius est, & omnium esse. Quibus significat hoc nomen quodammodò esse proprium Deo, scilicèt quia ita est, vt sit ipsum esse suum, & omnium rerum. Idem docet S. Hilar. initio librorum de Trinitate, vbi ait admiratum se fuisse tam absolutam, hoc est, perfectam de Deo significationem, quæ incomprehensibilem naturam aptissimo sermone loqueretur. Et ibidem ait ad significationem infinitatis satis fuisse illud verbum, Ego sum qui sum, & hæc est communis interpretatio Patrum.

Refert etiam Eusebius lib. 11. de preparatione euangelica, Ægyptios templis suis verba inscripsisse Deum verum significantia, Ego sum quod fuit, quod est, quod futurum est: velum meum nemo vnquam reuelauit. Quæ sanè à sacris eloquijs videntur surripuisse; & velum dicere nomen illud non resectum; quia nomen erat ineffabile, significans incomprehensibilem naturam.

Similiter affirmat Plato in sophista illud simpliciter esse, quod omnibus proportionibus exornatum est, scilicèt Deum optimum: res alias æstimauit quasi non entia. Plutarchus verò opusc. quodam disputat de dictione, Ei; quæ Delphis Apollinis templo inscripta erat, eadèq; celeberrima; & post longam commentationem decernit, nomen istud significare, es, quasi Deo tribuerent quod est Deitatis proprium, ipsum esse: & Apollinem quidem inducit dicentem ad eos, qui ingrediebantur templum, Nosce te ipsum, & pulchra antithesi respondetes, Ei, hoc est, es, quasi nos nouerimus quòd non sumus, Deum autem quòd sit. Eam antithesim Plutarchus non indicat. Subijcit

S. Bernard. in locu Cant.

S. Hilar. vbi sup.

13. Eusebius. Verba inscripta Ægyptiorum templis.

14. Plato.

Plutarch. Dicitur, Ei Delphis Apollinis templo inscripta.

Declaratur hæc dicitio.

ib. n. 10. n. 11.

Obiect. S. Dion.

ijcit tamen præclaram sententiam, Nos (inquit) vicissim Deo respondentes, et, id est, es, dicimus. Quod dictum ut verum, et solidum, et solum ad solum illud pertinens vocabulum quod sit, et, tribuimus. Nobis nihil suppetit ut simus. Ibidem eleganter disputat illa non esse quæ fluunt. Et depromit præclaram sententiã. Meretur (inquit) sensus ignorantiã eius quod est, esse quod apparet. Quod igitur illud est quod re vera est? aternũ. Quia, inquit, ignoramus quid sit esse, putamus esse quod apparet, quod est sensus mēdaciũ, quod autē non potest non esse, illud verè est.

Ex quibus colligimus nomē, ens, per antonomasiam esse proprium Deo, ut nomen Philosophi Aristoteli, & nomen Apolloli Paulo. Quod ergo ait S. Dionysius de diuinis nominibus, cap. 1. vnum esse nomen diuinum, & nomina multa; vel intelligendum est de vno nomine quod propriissimè, & per antonomasiam est vnicum, scilicet de nomine *qui est*, vel de nomine ipso *lehoua*, quod est nomen singulare Deitatis ad illam solam significandam institutum, S. etiam Augustinus hoc nomen, *qui sum*, prolatum ad Moysen Exod. 3. accipit ut proprium solius Dei, lib. 1. de Trinitate, cap. 1. scilicet quod ita propriè dicatur de Deo, ut in nulla creatura inueniatur. Cum enim, inquit, esse aliquo modo dicatur et corpus, et animus, nisi proprio quodam modo id vellet intelligi, non id utique diceret. Et affert simile in verbis S. Pauli 1. ad Timoth. 6. *Qui solus habet immortalitatē*, videlicet eam immortalitatem, quæ est incommutabilitas. Similiter ergo cum Dominus se nuncupat hoc nomine, *Ego sum, qui sum*, indicat eum se esse qui est ipsum esse, omne ens infinitate complexum. Sed hæc nominis interpretationes non mutant significationem, sed usum, ut per antonomasiam dicatur de solo Deo. Et ita nomen, *qui est*, maximè est proprium Deo tertio modo, scilicet maximè accommodatum. Quamobrè non inueniuntè obseruauit Rupertus in Ioannem Christum Dominum prostrasse Iudæos interrogantes de se ipso, illa diuina voce testante Deitatem, *Ego sum*.

Quod si quis contra hanc Patrum sanctionem quod nomen, *qui est*, sit præcipuum inter attributa, obijciat S. Dionysium cap. 5. de diuinis nominibus, vbi ait nomen, bonum, maximè manifestare

diuinam excellentiam: interpretatur S. Thom. bonum maximè declarare naturam Deitatis in ratione principij, est enim diuina bonitas primum principium finale, & S. Ioan. Damasc. lib. 1. fidei Orthodox. cap. 12. ait primum nomen Dei, hoc est, præcipuum esse bonum. Plato verò vnum & bonum Deo tribuebat, vnum, quia solus Deus simplex est essentia; bonum, quia hoc maximè elucet in Dei operibus. Quæ sententiæ referendæ sunt ad eundem sensum.

CAPVT IX.

Nullum nomen declarat quid Deus est.

TRACTAUIMUS nomina diuina, quæ propriè dicantur de Deo, & de nomine, *qui est*, quod propriissimè dicitur. Nunc autem inuestigandum est, nomen quod sit proprium, hoc est, singulare diuinæ naturæ; & ponderandum est vtrum illud nomen declarat quid est Deus? Habet caput partes duas.

Pars prima: De notatione, & significatione nominis Dei.

Pars secunda: Nullum nomen declarat quid est Deus?

PARS PRIMA.

De notatione, & significatione nominis Dei.

Nomen, Deum, Græci dedere Latinis, Theon, quippè mutata prima litera more Latinorum, Deum dicimus. At verò ut auctor est S. Gregorius Naz. orat. 16. Theos à verbo thein ducitur, vel à verbo ethin; quorum alterum significat currere, alterum vrere. Nam & Deus ignis consumens est, & in operando quasi cursu celerrimus, iuxta illud, *Ecce iste venit saliens in montibus, trāsiliens colles*. Sed magis vsitata nominis notatio est quam præcedentibus addit S. Ioan. Damasc. lib. fidei Orth. cap. 12. quod ducatur nomē hoc à verbo Theaste, quod est intueri, quia Deus rebus omnibus prouidet. Eam autem videtur accepisse à S. Dionysio, cap. 12. de diuinis nominibus. Et eandem tradiderat Clemens Alex. lib. 1. Strom. ad finem. Sed vnde cūque istud nomen deriuetur, institutum sanè est ad significandum diuinam

Respons. ex S. Thom. Diuina bonitas est 1. principium finale. S. Damasc.

Plato.

Communis

B

Explicatio

Confirmatio.

S. August.

C

De notatione, & significatione nominis Dei.

1. Notatio. Deus à Theos Ex S. Naz. Theos à verbo thein, vel à verbo, ethin.

Cant. 2. n. 8. Magis vsitata notatio S. Damasc. à verbo Theaste.

S. Dionys.

Clem. Alex. Significatio.

illa non esse que fluunt.

Colligitur assertio.

S. Dionysius explicatur.

Explicationis confirmatio.

S. August.

ad Tim. 6.

Diversa nominis interpretationes, non mutant significationem, sed usum.

Rupert.

16. Obiectio ex S. Dionys.

Deus est nomen diuinæ naturæ.
S. Iustin.
S. Athan.

S. Hilar.

Communis sent. Patrum.

2.
Explicatur ex S. Naz.
Idem nomen coniunctum cum habitudine significat potestatem.

Exod. 7.
S. Ambr.

Vnde vel est æquiuocum nomen, sc. naturæ, & potestatis, vel est nomen naturæ intellectum cum habitudine.

S. Thom.

S. Gregor.
Nomen Iehoua est distinctum ab habitudine quare aptum nomen est naturæ.
Ratio 1.

Ratio 2.

3.
Aduert.

Omnipotens est nomen proprium solius Dei propter additam relationem ad omnia.

Non est nomen naturæ, sed potentia.

vinam naturam, & est nomen naturæ, ut explicabimus. Quod confirmatur auctoritate S. Iustini in expositione fidei, Si naturam (inquit) diuinam intelligere velis, Dei nomine expresseris. Et S. Athanas. epist. de decretis Nycenæ synodi in qua ait, nomen hoc non significare, quæ circa Deum sunt, scilicet attributa, sed ipsam substantiam diuinam. Et S. Hilar. lib. 11. de Trinit. ad finem, Deum aut esse plena, & perfectæ diuinitatis nomen. Et hæc est communis Patrum sententia.

Verum est quod ut notat S. Gregor. Nazianz. hoc nomen videtur significare quandam habitudinem, quia coniungitur cum illis, quorum Deus dicitur, esse autem aliquorum, significat habitudinem. Vnde illud Exodi 7. Constitui te Deum Pharaonis, & S. Ambros. lib. 1. de fide, cap. 1. docet nomen esse naturæ, & nomen potestatis. Vel ergo dicendum est nomen esse æquiuocum, quod sine adiecto significet naturam; cum habitudine verò coniunctum significet potestatem: vel dicendum nomen ipsum naturæ posse cum habitudine quadam intelligi; ut propheta dicuntur homines Dei, cum homo sit nomen naturæ absque vlla habitudine, sed homo Dei dicitur, scilicet homo qui est Dei. Ita dicitur Deus noster, Deus qui est noster, nobis scilicet prouidens, & nos gubernans. Et ita S. Thom. ar. 7. docet nomen Dei secundum etymologiam cum habitudine dici, quia dicitur à prouidendo; sed in significando non esse illi habitudinem. Nomen autem, Iehoua, ut S. Gregor. scitè obseruat distinctum est ab omni habitudine. Quare hæc etiam causa congruentius nomen est naturæ: tum quia institutum est ad significandum solum Deum verum; nomen autem, Deus, significat etiam deos falsos, ut dicemus: tum quia est deductum etymologiam ab esse, non autem à prouidendo, ut nomen Deus.

Adhuc aduertendum est quod omnipotens est nomen proprium Dei quod est solius Dei, non quod explicet quod quid est Deus, quod nullam nomen explicare potest, ut dicemus p. capituli 2: sed propter relationem additam, quia est potentia ad omnia; posse autem omnia proprium est Dei, sed non est nomen naturæ, quia non est impositum ad significandam Deitatem, sed potentiam Dei.

tatis. Non dissimiliter dicendum est de nominibus decem, quæ S. Hieron. enumerat epist. 136. ad Marcellum, videlicet Eloim, Sadaim, Adonai, & alijs. Næ hæc nomina non videntur esse propria naturæ, cum iustitiam aut fortitudinem, aut simile aliquid significant, sicut nomen Dominus quod 70. solent substituere loco nominis, Iehoua, quod est nomen naturæ ineffabile: Dominus autem nomen est commune. Videntur ergo nomina ista per antonomasticam usurpationem Deo tribui; sed non esse naturæ diuinæ nomina, ut Iehoua.

PARS SECVNDA.

Nullum nomen declarat quid est Deus.

Circa ordinem doctrinæ aduertendum est quod S. Thom. q. 13. initiu disputandi facit ab ista questione, vtrum aliquod nomen significet, aut declaret quid est Deus: fecit enim & S. Dionys. eam questionem primam, quod incassu videamur differere de diuinis nominibus, siquidem nullum est nomen quod significet, quid est Deus. Quod autem S. Dionys. quasi fundamentum posuit à nonnullis Theologis labefactatur, & vocatur res certa in periculū. Idcirco præmissimus differendo ea, quæ disputationi huic necessaria visa sunt.

Ioan. Scot. in 1. d. 22. q. vnica arbitratur posse institui nomen ad significandum quid est Deus; sicut Hebræi aiunt nomen tetragramaton ad hoc esse iouentum, quibus auctor est Paulus Burg. d. 9. sentent. cap. 13. Quidam verò sic moderantur Scoti sententiã, ut affirmant hæc nomina nobis non posse significare quid est Deus; sed id bene significare beatis intuentibus, quid Deus est. Aiunt enim significationis vim non esse ponderandam instituto nominis, sed visu: hoc est, non esse attendendum, quo conceptu quis imposuerit nomen, sed quem conceptum quis habeat audito nomine. Et cum beatis audito nomine Deus, aut Iehoua, significamus Deum ab illis clarè visum, significamus illis quid est Deus: & nomen istud significat quid est Deus, non ex instituto hominum ignorantium quid est, sed secundum usum beatorum hoc ipsum quid est intuentium.

Idè de nominibus 10. apud S. Hieron.

Idè non illi Dominus, nomen est commune, sed apud substituitur loco Iehoua.

Hæc nomina Deo tribuuntur 3. modis. v. c. 8 n. 1.

Pro tit. ut profund.

S. Thom.

S. Dionys.

Contra Scot.

Hebræi de Iehoua.

Burg. Moderatio quoad beatorum Vasquez.

Fund. Non esse attendendum ad quem ponentis, sed ad audientis conceptu, & visum.

Idem

At ve-

3. Pro titulo
1. praxilla.
1. Eius pars.
Deus in hac vi
ta non potest
cognosci clarè
prout est.
Lib. 1. cap. 12.
2. Pars.
Imò nec obscu
rè, quid est.

4.
Declaratio.
Duplex cog
nitio quiddita
tiua, alia sim
plex, quæ est
per species pro
prias, alia com
plexa, de qua
n. 7.

5.
De i. cognitio
ne.
Aduert. 1.
Intellectus no
ster vel vitur
specie intelli
bili vna ad plu
ra, vel ex vna
deducit aliam
speciem.
Exemplum
reductionis in
sentatione mô
tis aurei.

S. Thom.
Vlex concep
tus creatura
rū deducit cō
ceptus propri
os Deitatis.
Idem.

At verò vt totam istam sententiam A
confutemus, verum pronunciatum sta
tuamus, quod Scotus quidem nō negat
meritò, & plerique Theologi compro
bant, sc. Deum in vita mortali non posse
clarè intelligi prout est, quod tractavi
mus lib. 1. Aliàs si Deitatis naturā per
picuè intelligeremus, nihil vetaret no
minibus sic cognitam declarare. Post
modum discernendam quoque est, neq;
obscurè nos perspicere posse quid est
Deus: nam clarè quidem perspicere, li
cet beatis: obscurè verò percipere quid
est Deus, impossibile est, vt statim eluci
dabimus.

Dicitur autem cognitio quidditativa,
aliter simplex, & aliter complexa; sim
plex cognitio quidditativa est per spe
cies proprias: species enim, quæ est simi
litudo naturalis rei, si sit propria non
accepta ex alia, manifestè exprimit id
ipsum quod res est.

Aduertendum enim est intellectum
nostrum solitum vti specie intelligibili
impressa duobus modis, vel enim per
ipsam est in actu primo ad intelligen
dum ea omnia, quæ in specie intelli
bili continentur; est enim vna & eadem
species intelligibilis principiū ad mul
ta; vel etiam deducit intellectus ab vna
specie aliam speciem qua possit ad ea,
quæ magis distant, extendi. Nam & in
potentia sensitua, quæ imaginaria di
citur, ab speciebus sensuum ducitur no
ua species, vt à montis specie, & ab spe
cie auri depromitur vna species simplex
montis aurei; quod S. Thom. docet r. p.
q. 2. ar. 9. ad 2. Cum ergo Deū intelli
gamus per similitudinē rerū creatarū,
eos conceptus quibus mentē informa
mus, aut ducimus ab speciebus rerum
creatarum, aut certè ab ipsis speciebus
impressis creaturarum vi intellectus a
gētis depromimus species alias impres
sas cōmuniore a quibus ducamus con
ceptus Deitatis, qui sunt expressæ simi
litudines. Vel etiam potest accidere, vt
absque speciebus communioribus im
pressis, ex ipsis conceptibus creatura
rum, conceptus Deitatis proprios deri
uemus. Nam & S. Thom. non loquitur
apertè de speciebus impressis, sed de
rerum similitudinibus, quo nomine, &
species impressas significamus, & non
nunquam ipsos conceptus expressos. Et
affirmat idē Doctor Sanctus Paulum ex

visione diuinæ essentia qua videbat res
aliquas creatas, potuisse formare cōcep
tum earūdem rerum: quòd si ex visione
rei alicuius potest duci cōceptus aliquis
posterior; ita & à cōceptu vno, alius po
terit oriri; siue ergo hoc fiat deducendo
vnū conceptū ab alio, quod videtur pro
babilius, siquidē conceptus est perfecta
similitudo, à qua alia similitudo rei alte
rius deducatur; siue ab vna specie impres
sa depromatur alia, à qua tandē deduca
mus conceptū rei, sanè hoc modo acci
dit rem vnam intelligere per aliam.

Præterea aduertendū est, quòd cū cō
ceptum ducimus ab alio conceptu, vel
vnam speciem impressam ab alia; neque
conceptus, neque species ducta ab alia
priori specie, explicat quid res est. Et ra
tio est, quoniā id quod cognoscitur per
aliud, non cognoscitur prout in se est;
quare conceptus simplex non est quid
ditatiuus, nisi eius rei cuius propria spe
cies in intellectu est, vt antea propone
bamus. Quare iste cōceptus ab alio du
ctus si explicetur, necesse est quòd per
id explicetur à quo ductus est. Et idcirco

res sensibilis dicitur obiectū adæquatū
intellectus; quia per speciē propriā intel
ligitur, & potest nobis innotescere quid
res est; non per cōceptus aliorū, sed per
cōceptus proprios ab speciebus rerum
sensibiliū primò statim ductis. Substātia
verò sensibilis etsi medijs accidentibus
sensu notis intellectū nostrū informet,
tamē quia species intelligibiles derivā
tur ab ipsa substātia sensibili, nō cognos
citur per nouas species, sed per easdem.
Et idcirco potest cognosci quid quid est ea
substātia, scil. quidditatiuo cōceptu sim
plici; & ita cognoscimus res sēsu notissi
mas; Angelos autē nequaquā, neq; Deū.

Alia est cognitio quidditativa non
simplex, sed complexa, quæ pertinet ad
iudicium intellectus, & per enunciatio
nem verā declaratur, vt quòd homo sit
animal rationale; nam etsi rationalis a
nima, & ipsa differentia rationalis, non
sit per se intelligibilis à nobis; scilicet
per cōceptus ductos immediatè ab spe
ciebus rerum sensibiliū impressis; ita
vt iste conceptus simplex animæ ratio
nalis non sit quidditatiuus, vt explicatū
est; tamen per quemcunque conceptum
res explicetur, ipsa quidditas hominis
innotescit, dum dico esse animal ratio
nale; & hæ dicuntur definitiones quid
ditatiuæ.

Hoc 3. modo
probabilius est
Deū per simi
litudines rerū
creatarū à no
bis intelligi.
Ratio.

6.
Aduert. 2. pro
bans i. p. artē.
Nec concep
tus, nec species
ab aliaducta ex
plicat quid res
est.
Ratio.
Quod cognos
citur per aliud
non cognosci
tur prout in se
est.
Res sensibilis
dicitur obiect.
adæquatū in
tellectus.
Ratio.

Species intel
ligibiles sub
stantia sensibi
lis ab ipsa de
riuantur.

7.
De 2. cognitio
ne, quæ perti
net ad iudiciū,
& declaratur p̄
enunciationē.
Anima, & ipsa
differentia ra
tionalis nō est
per se intelli
bilis à nobis,
nec eius cōcep
tus simplex est
quidditatiuus:
tamen quiddi
tas hominis in
notescit defini
tione quiddit.

Angeli nō sūt
definibiles a no-
bis secundum
speciem: secun-
dū genus ma-
ximē.

Deus nullo
modo defini-
tur.

Hoc, sc. 1. pars
probat.

Definitio est
terminus rei
cognita.

8.
2. partis pro-
batio.

Sola commu-
nia de Deo no-
uimus, & nega-
tiones, aut re-
lationes ratio-
nis Deo pro-
prias.

Nulla nobis
est de Deo no-
titia quiddita-
tiua simplex,
vel complexa.

9.
Colligitur
2. pars.
Ratio.

ditatiua. His tamen non possumus defi-
nere speciē angelicā, quia vltimē diffe-
rentiē nos latent; genus autē ipsum de-
finimus quod sit substantia incorporea
intellectualis, quæ definitio quidditati-
ua est. Deum autem nullo modo defini-
mus, quia est extra omne genus, & extra
omnem conceptum, ita vt id quod Deus
est prorsus ignoremus. Quod autē Deum
nō possumus definire omnes cōsentiri-
t; cum definitio sit quidam terminus rei
cognita; natura autem Deitatis incom-
prehensibilis.

Sed aliquid amplius medicandum est,
scilicet quod nihil de Deo cogitemus
propriū, cuius quod quid est vel obscu-
rē percipiamus. Nam angelicam naturā
reponimus in genere substantiæ, cui de-
bitum est esse, quæ est accidentibus sub-
iecta. Intellectum angelicum in genere
qualitatis, & in specie subalterna potē-
tiz. De Deo autem quod quid sit, nihil
p̄sentimus, nam etsi hoc nomē, Deus,
significat diuinam naturam, quod sta-
tim explicabimus: ea tamen natura si a
nobis declaratur, vel declarabitur per
cōmunia vt quod sit sapiens, iustus, &c.
vel per excessum, vt quod sit supersapi-
ens, & superbonus, in quibus indicatur
relatio excessus; vel per negationes, vt
quod sit infinitus, immutabilis; vel per
relationes causæ, vt quod sit creator, &
omnipotens; sed quid sit in Deo potē-
tia ad omnia, quæ dicitur omnipotentia,
aut quid sit voluntas creandi, non inno-
tescit. Sola enim communia de Deo no-
uimus, aut negationes, aut relationes:
addimus enim potētiæ relationem ad
omnia, & intelligimus omnipotentiam.
Proprio autem nomine quid sit Deus,
nullo indicamus. Nulla ergo nobis est
Dei notitia quidditatiua, neque simplex
neque complexa. Itaque solæ negatio-
nes quædam, & relationes rationis sunt
propriæ soli Deo, vt nomine potētiæ
creatricis, relatio ad creandum est pro-
pria soli Deo. Et in omnipotentia, rela-
tio ad omnia est propria soli Deo; sed
potentia est quid commune: & similiter
superbonus addit relationē excessus ad
bonum; bonum autem est commune.
Sed nihil vsquam significatur proprium
Deitatis, quod sit ipsa Deitas.

Ex quibus colligimus nullam esse vel
obscuram notitiam Deitatis, explican-
tem quid est Deus. Nam simplex cog-

A nitio quidditatiua Deitatis, quæ est per
propriam similitudinem, si qua est, cla-
rissima est, vt in beatis visio. Cognitio
autem complexa nulla est etiam obs-
cura, quæ sit propria Deitatis definitio;
neque enim Deus potest defini per
aliquid quod sit Dei proprium; sed per
communia, vel negationes, vel relatio-
nes, vt diximus. Ergo neque vel obscure
possumus intelligere quid sit Deus, sed
sola intuitionē aperta quid sit innotescit.
Et hoc idē probat S. Th. q. 12. ar. 12.

B Propter hoc existimant nonnulli om-
nia nomina diuina esse connotatiua,
quia non significant Deum vt est in se,
sed per creaturas. Neque verò conno-
tatiua nomina intelligunt qualia Diale-
ctici, quæ significant formam, & conno-
tant subiectum in quo est forma: neque
enim hoc modo diuina omnia nomina
connotatiua sunt Dialecticis, cum ab-
stracta non sint connotatiua, sed abso-
luta; & nomen Deus, absolutum etiam
fit ea ratione, quæ a Dialecticis obser-
uatur. Sed vocant connotatiua nomina
diuina, & connotatiuos conceptus, eō
quod connotent, siue indicent habitu-
dinem ad creaturas, sine qua inquirunt
non posse intelligi diuina. Hoc autem
est etiam falsum. Nam diuina nomina
quæ sunt nobis communia, quædam
attribuuntur Deo sine habitudine ad
res creatas, vt ens, substantia, sapientia,
quod Sanctus Thomas obseruauit art.
11. ad 3. Nomen etiam, Deus, licet se-
cundum etymologiam respiciat crea-
turas, tamen significando non indicat
illum respectum, siue habitudinem, vt
cum eodem Doctore Sancto docuimus.
Explicamus autem conceptus quos de
Deo habemus, non per solam habitudi-
nem, sed quosdam etiam per negatio-
nes infiniti, immutabilis, & alias, vt di-
ctum est. Quamobrem non solum ipsi
conceptus simplices Dei non connotat
creaturas, sed neque per ordinem ad
creaturas explicantur; negatio enim
remouet creaturas, non connotat: per
negationes autem explicantur diuina
nomina, vt supra, infinita, increata sub-
stantia.

C Hinc ortum habuit alius error quo-
rundam opinantium, quidditatem Dei
non posse intelligi vno conceptu, sed
multis. Et existimant hac in re cōstitutā
esse quætionis difficultatem; quia nullū
nomen

Cognitio quid
ditatiua sim-
plex, quæ est
per propriam
speciē, est cla-
rissima.
Definitio nul-
la est p̄ aliquid
Dei proprium,
vt n. 8.

S. Thom.
10.
1. Illatio quo-
rundam.
Omnia no-
mina diuina
esse connotati-
ua, id est, indi-
cantia habitu-
dinem ad crea-
turas.

Improbatur.
Ens, substantia
sapientia, &c.
non indicant
eam habitu-
dinem.
S. Thom.
Nomen, Deus,
respicit crea-
turas secundum
etymologiam,
non secundum
significationē.

Negatio remo-
uet creaturas,
non cōnotat.

11.
2. Illationis
1. dictum:
Quiddit. Dei
a nobis nō pos-
se intelligi vno
conceptu, scilicet
id hætenus nul-
lū nomē infi-

Declaratur.

2. Dictum: Posse ad id institui nomen, etsi is conceptus vnus obtineri nequeat.

Ratio dicti.

12. 1. dicti improbatio, vt n. 14. &c.

1. Dictum totum improbat.

Sequitur nomen, Deus, esse equiuocum, & supponi pluribus conceptibus complexis

nomen hactenus institutum sit, quod significet quidditatem diuinam simplici conceptu. Et quidem nomina communia, nisi aliquid illis adijciatur, non sunt propria Deitatis; nam sapientia, & bonitas, non significant Deitatem, nisi addamus increatam sapientiam, infinitam bonitatem, & similia: nomen verò, Deus, significat quidditatem diuinam, vt aiunt, duobus conceptibus, aut pluribus; significat enim, vel primum ens, vel increatam substantiam, vel aliquid huiusmodi, prout audientibus intelligendo occurrit. Quòd si nomen datam operam, & ex consilio instituat ad significandum ipsam quidditatem, quæ est infinita, non significando infinitam, illud affirmant futurum esse nomen, quod ex Ioannis Scoti placito amplius significet, quam quod conceptu indicatur, vt postea dicemus. Ratio autem opinandi est, quòd cum de Deo non habeamus proprium conceptum, credunt necesse esse illum intelligamus duobus conceptibus copulatis, vt in exemplis proponunt. Nomen autem (inquiunt) posse institui ad significandum ipsam Deitatem vno conceptu, etsi is conceptus vnus nequeat à nobis obtineri.

Hæc sententia continet plura, quæ apertissimè falsa sunt. Primum quòd nomen possit significare id cuius apud nos non est conceptus: de qua re iam disputaturi sumus. Illud etiã falsum est quòd Deitatis non possimus habere vnũ conceptum simplicem; neque est verosimile audito nomine Dei, quosdam formare conceptum substantiæ increatæ, quosdam entis primi, vel alios aliter, ita vt idem nomen pertineat ad plures conceptus quasi incidentes casu quodam; consequitur enim vt nullus istorum conceptuum sit proprius conceptus nominis Dei; & ita nomen, Deus, nullum apud nos habebit conceptum certum; sed vagum & fortuitum; quare neque quippiam determinatè significabit; sed supponetur pluribus conceptibus coniunctis, siue complexis, vt exemplis ostenditur, scilicet substantiæ increatæ, entis primi, & alijs: quare nomen erit æquiuocum non vnus conceptus, sed pluriũ: quid autè prohibet illud ipsum ens siue rem illam, quæ tot conceptibus explicatur, quæ est Deus beatissimus, vno simplici conceptu Deitatis intelligi? Dicendum igitur est non solùm posse institui nomen

A ad significandam illam naturam simplicem, cui hæc omnia conveniunt; sed id factum ab initio fuisse, vt nomen, Deus, simplici conceptu significet naturam ipsam diuinam, quam postea multis conceptibus explicamus. Imò singula nomina attributorum, quæ significant aliquid commune, possunt conceptu proprio ad significandum Deum coarctari, si ita expediret; sicut verbum quod est commune verbo creato, & diuino, multoties accipitur pro diuino Verbo vno conceptu simplici; Pater similiter, & processio simplicibus conceptibus accipitur pro rebus diuinis; & possumus indere nomen quod significet non communem sapientiam, sed solam diuinam conceptu simplici; & sic de alijs si ita opus esset. Et probatur ratione, nam hæc analogia vnus conceptus prædicatur essentialiter de suis analogatis, scilicet quibus est quedam ratio communis. At verò in ijs quibus est prædicatum essentialiter, vno conceptu simplici intelligimus id quod est commune, & alio conceptu simplici id quod est proprium.

C Quod etiam maximè persuademus nobis, siquidem etiã in parte sensibili imaginante, ex monte, & auro conficitur vna imago montis aurei; ergo id quoque euenire necesse est in quibuscunque analogatis vnus conceptus, vt vno conceptu intelligatur vnumquodque analogatum, sicut vno conceptu intelligitur id quod est illis commune. Itaque familiare est nostræ facultati intelligendi, vt aduertens plura convenire eidem rei, de re eadem determinatè formemus conceptum vnum confusum, ita vt etiam rudes homines postquam Dei notionem animo hauserunt pluribus conceptibus elucidatam, audito nomine Dei, vnum conceptum simplicem Deitatis producant. Et hoc est vniuersim verum, quòd nomen & conceptus nominis sunt significatione adæquata quasi synonyma; sicut enim gladius, & ensis idem significant formaliter, ita nomen & conceptus idem significant, & eodem modo; quauis aliud sit sensibile signum, aliud quasi intelligibile, quod est forma expressa intelligendi.

Decidimus igitur primam istam particulam quæstionis, afferentes nomen Dei non declarare etiam obscuro conceptu quod quid est Deus. Nam etsi vno conceptu significet nomen istud quidditatem

Defacto nomen, Deus, simplici conceptu significat Deitatem.

Imò communia nomina attributorum possunt singulari conceptu proprio coarctari ad significandum Deum. Exempl. Verbi, Patris, processions, &c.

Ratio. In analogatis vnus conceptus, sicut vno conceptu intelligimus id quod est commune, ita & id quod est proprium, seu vnũquodque analogatum. Exemplum de vna imagine montis aurei in imagine tua.

Mos est nostri intellectus de pluribus, quæ aduertit convenire, determinatè formare conceptum vnũ confusum.

Nomen & conceptus nominis idem significant adæquatè, quasi synonyma, & eodem modo: quauis aliud sit sensibile signum, aliud quasi intelligibile.

13. L. Premissa decisio. Ratio. Etsi nomen, Deus, vno conceptu

tu significet quidditatem diuinam, non tamen significat quid est Deus etiam obscuro conceptu, aliàs per conceptus distinctos exponi posset.

14.

Aequiuocatio tollitur.

Per nomen quidditatis explicatur in actu signato quid dicitur quidditas, sed non in actu exercito, quid sit illa quidditas.

Nomē rei cuiusque, propriam differ. rei indicat, saltem obscuro cōceptu: nomē Deus non ita.

Ita Scot.

15.

De 2. p̄missa.

Scotus ait posse institui nomen ad significandum id cuius non sit conceptus.

2. *P̄missa* id negat cum *S. Thom.*

Probatio. Nomina significant res significando conceptus earum.

Respons.

Vas 7. Refellitur 1. ex *Arist.*

Refellitur 2. Res per nomē significata est obiecta conceptui.

Rei, cuius non est cognitio, a

tatem diuinam; tamen quia nullo conceptu explicare possumus quasi definiendo quid sit illa quidditas, ideo nomē istud non declarat quid est Deus etiam obscuro. Illud enim obscuro conceptu dicitur per nomen aliquid significari, quod per conceptus distinctos potest exponi: sed quid sit Deus nullo conceptu explicato declaramus: ergo etiā neq; obscuro conceptu percipimus quid sit Deus.

Est autem æquiuocatio quædam in his verbis, quæ delusit istos Doctores. Nam quidditas est quod quid est res: nomen ergo quidditatis explicat quid res est. Hic, inquam, delitet ambiguitas, siue amphibologia: explicatur enim per nomen hoc, quidditas, quasi in actu signato; scilicet res quædā quæ dicitur quidditas: sed non explicatur in actu exercito, quid sit illa diuina quidditas. Et ut dicam elarius nomen rei cuiusque indicat rei differentiam propriam, saltem obscuro conceptu; nomen autem Deus, nihil proprium solius Dei indicat, quia nihil proprium solius Dei nouimus. Et ita quidem existimauit Scotus cum cæteris, scilicet nobis non declarari isto nomine quid est Deus.

Credit tamen Scotus posse institui nomen ad significandum id quod nobis nō declaratur, ita ut illud propriū quod res est, quod intelligere non licet, liceat nominare; & quod intellectu amplior sermo sit, & significatio nominis excedat intelligentiam. Hoc fieri verò non posse commonstrauerat S. Thom. 1. p. q. 13. ar. 1. 2. & 3. quia nomina significant res significando, hoc est, declarando, ipsos conceptus, quorum sunt notæ; ergo impossibile est esse nomē rei, cuius non est conceptus: quia nomē per ipsum cōceptum significat rem. Occurrunt quidā Scoto patrocinantes: explicant enim nomina esse signa conceptuum, hoc est, rerū quæ dicuntur conceptus obiectiui. Aristot. autem apertissimè pronunciauit initio lib. periherm. nomina esse notas earum passionum, siue affectionum, quæ sunt in anima: quæ autem sunt in anima nō sunt res cognitæ, sed similitudines, quibus res cognoscimus. Sed neq; ea interpretatio discordans ab omniū sensu, opinionem quid iuuat, aut tuetur: nam ipsa res significata est obiecta conceptui, & intelligentiæ; signum enim ali-

A cui significat: si ergo alicuius rei nulla nobis est cognitio, aut conceptus, nullū etiam signum est, neque nomen.

B Declarant igitur opinionem istā alij duobus assertis. Alterum est, nullum nomen à nobis institutum ita posse significare aliquid ignotum, ut audito nomine id quod est ignotum intelligamus; nam si ignotum est, non intelligitur; non ergo ita significatur nomine, ut nomine illo audito intelligatur id quod est ignotū, hoc enim impossibile est. Assertum alterum est, posse à nobis institui nomina ad significandum id ipsum quod ignoramus, quia scimus illud esse, sed quid sit nescimus: & ita nomen aliquod posse significare Deum, ut est, & quid est Deus, licet id significatū à nobis nō possit percipi.

C Hæc tamen omnia falsa sunt, & cōmentitia. Primum, quia nomen non potest significare, nisi id quod nominis cōceptu indicatur; est enim nomen subiectū conceptui, & conceptus nomini respondet. Præterea, quia ipsa institutio nominis per conceptum aliquem fit; est enim signum rationis quod à ratione instituitur; quare hoc ipsū significat quod erat in mente instituentis: nam etsi hæc institutio sit ad libitum, & pendeat à voluntate humana, id tamen quod voluntas vult significare, prius in intellectu est apprehensum, & illud est significatum nominis: & idem conceptus instituentis est communis apud omnes, nomine iam instituto; quia usurpatur nomen institutum in eadem significatione, aliàs si mutat significationem, alia iam institutio nominis est. Quid ergo magis potuit dici fictitium, quam ut nomen significet id quod intellectu non deprehenditur; nam & hoc nomen, inuestigabile, ut significat id quod vestigari non potest, significat tamen hoc ipsum aliquo conceptu, & ille est proprius conceptus nominis, cui nomen ipsum in significando subest; necesse est ergo ut cuicumque nomini succedat cōceptus in mente; nullum ergo nomen significat id quod conceptu non deprehendimus.

D Illa verò interpretatio valdè inutilis est, & nullius momenti, ut imponamus nomen ad significandum id quod scimus esse, & ignoramus quid sit. Hoc enim non solum possibile esse, sed factum & vsitatum aimus: quia nomen, Deus, significat

est signū, nec nomen.

16.

Pro Scoto

1. *interpret.*

Molin.

1. *Assertum.*

Nullum à nobis nomen institui ad significandum ignotū, ita ut audito nomine intelligamus ignotū.

2. *Assertum.*

Posse à nobis institui nomē ad significandum id quod ignotum est, nō quod sit, sed quid sit.

17.

1. *Asserti* improbatio 1.

Improbatio 2. Institutio nominis fit per conceptum.

Idem conceptus instituentis est communis apud omnes.

Etiā hoc nomen, inuestigabile, in significando subest alicui conceptui.

18.

2. *Asserti* confutatio 1.

De facto nomen, Deus, id significat, sed non explicat quid est, imò explicat id quod sit non explicatur, ut nec intelligitur.

19. Confutatio 2. ex n. 13.

Nomen Deus, significat quid dicitur Dei. S. Thom. Non exprimit quid est Deus.

20. Confutatio 3.

Si quod nomen diceretur rei non intellecte, nec intelligenda, illam tantum significaret.

21. Effugiunt.

Dilatatur.

Vera institutio est prudens, non stultum placitum, &c.

Nomen sine usu neque esset nomen, neque signum.

nificat id quod scimus esse, & ignoramus quid sit. Sed nomen impositum ad significandam hoc occultum, non explicat quid res est. Imò explicat id quod sit, non explicatur; sicut neque quod sit, intelligitur.

Profectò ne verum diffitear hi Doctores in re clarissima patiuntur cecitatem: verum enim est quod sicut lapis significat naturam lapideam, siue illam definire nouerimus, siue quid est lapis ignoremus: ita nomen, Deus, significat naturam diuinam, & quidditatem quæ est ipsa natura diuina, ut explanauimus, & hoc palàm docet S. Thomas artic. 8. scilicet quod Deus sit nomen proprium naturæ; sed non exprimit hoc nomen quid est Deus, quia non habemus Deitatis conceptum indicantem quid res est, ut Ioannes Scotus, & alij confitentur; quare falsum est quod vllum nomen significet id quod non intelligimus; sed ita potius significat prout intelligimus: quæ est ratio Sancti Thomæ firmissima.

Quod si intelligant nomen significare aliquid occultum, ita ut illius nominis nullum habeamus conceptum, & audito nomine nihil cogitemus: neminem eredo ita fuisse otiosam, ut rei non intelligendæ nomen inderet, imò rei à se non intellectæ, neque ab alijs intelligendæ. Quod si institutio illa sit authentica, quæ constet apud omnes, nihil significabit nomen illud, nisi hoc ipsum, quod etiam tum omnes intelligent, scilicet rem non intellectam, neque intelligendam. Impossibile enim est quod nomen significet, nisi id ipsum, quod homines intelligunt, audito nomine.

Quod si contendas nomen non fuisse impositum ad significandam rem illam isto conceptu, sed alio distincto, quem auctor nominis non habet. Respondemus, eam non esse veram institutionem nominis, quæ est moralis, ciuilis, & prudens: sed est quoddam stultum placitum, ut nullus vteretur nomine illo, nisi quodam conceptu, quem non possumus habere: & esset nomen sine usu; imò neque esset nomen, neque signum; quia non esset aptum significare aliquid; cum significatio ipsa esset occulta; significatio enim cum conceptu coniuncta est. Impossibile igitur est institui nomen publica & ciuili institutione, & quod sit

A aptum significare, nisi per conceptum instituentis nomen, & usurpantium illud, explicat rem significatam. Cum ergo non intelligamus quid sit Deus, neque nomen potest imponi quod significet quid est Deus.

Alteram viam alij quæsierunt defendendi, vel potius variandi opinionem Scoti, scilicet quod nomen, Deus, declarat quid est Deus non nobis, sed beatis; nos enim cum eis colloqui, & eos percipere orationes nostras, & cum Deum nominamus, habere eos notionem propriam Deitatis, quam intuemur; sed hæc quoque sententia falsa est. Primum, quia nomina sunt instituta ad humanum conuictum, non ut beatis rem aliquam significemus, sed ut nos aperiamus conceptus. Præterea beati non vtuntur nostris nominibus, quia illa non audiunt, ut ijs auditis ducantur in cognitionem rerum significatarum, sed duntaxat norunt quid ab eis petamus, Deo reuelate. Nomina autem hoc modo significant dum prolata audiuntur, aut scripta leguntur: ergo beatis nihil significant: quod est palmarium argumentum. Præterea conceptus nominis est idem apud omnes, aliàs erit nomen duorum conceptuum: sed apud nos nomen, Deus, non significat quid est Deus: ergo neque beatis id significat. Explicatur argumentum: nam conceptus sapientiæ, & conceptus Dei apud nos sunt diuersi: & propter conceptus diuersos sunt quoque nomina discreta: sed multò longius distat cognitio clara Dei à conceptu Dei obscuro, quem nos habemus, quam conceptus sapientiæ, & Deitatis apud nos: ergo sicut isti conceptus discernunt nomina, ita & illi nomina variant. Quare si beatis volumus significare Deum, non ut nos intelligimus, sed ut illi intuentur, alio nomine vtendum nobis erit, quod instituiamus ad colloquendum cum beatis: sicut Plato dicebat suam esse Diæticam Dijs, quam mortales non intelligerent, ut refert Clemens Alexandr. Stromat. libro primo. Et confirmatur, quoniam institutio nominum est authentica, scilicet auctoritate publica, vel reipub. cōsuetudine: quare significatio, quæ ipsa reipub. institutione cōstat, nota est apud omnes. Ergo nomen significat id quod usurpātibus nomen aptum est.

C

D

Interpret. titulo opposita. Vasq. ut n. 2. Nomen, Deus, declarare quid est Deus, non nobis, sed Beatis.

2. Interpret. titulo opposita.

Vasq. ut n. 2. Nomen, Deus, declarare quid est Deus, non nobis, sed Beatis.

Improbatur 1.

Nomina instituta sunt ad conuictum humanum.

Improbatur 2.

Beati non vtuntur nostris nominibus. nec eis aliquid significant.

Improbatur 3.

Conceptus nominis est idem apud omnes.

Explicatur.

Nomina sunt diuersa propter conceptus diuersos.

Si Beatis Deum significarem, ut illi intuentur, alio nomine vtendum esset.

Plato apud Clem. Alex.

Confirm.

Institutio nominum est authentica.

Improbatur 2.

Improbatur 3.

Improbatur 3.

4 Improbatio
fud. de quo n. 2
In signifi-
catione nomi-
nis potius ad
conceptum lo-
quentis quam
audientis attē-
dendum est.

Confirm.
Sequitur no-
men, Deus, de-
clarare Deo se
ipsum cōpre-
hensiuē.

Respons.
Nam & Christo Domino per species in-
ditas scientiæ infusæ nota erant corda
sermocinantium cum illo, & tamen no-
mina significabant illi conceptus homi-
num notos. Hoc enim est per accidens
quod conceptus alicui sit notus, ut con-
ceptum declarem nostro modo per
nomina sensibilia. Confutatur autem
adhuc opinio cōtraria, quia neque bea-
ti inter se nominibus vtuntur, quibus
significent quid est Deus, quod iam com-
probauimus.

Infirmatur.
Ultima disputatio est vtrum post fi-
nem mundi hominibus beatis inter se
colloquentibus hoc nomen, Deus, signi-
ficabit quid est Deus? Franc. Ferrariens.
lib. 1. contra gent. cap. 31. affirmantem
partem sequitur; sed addit hoc nomen
tum significaturum esse quid est Deus
non medio conceptu humano, sed per
Verbum in quo beati Deum intuentur.
eiusque sententiæ testatur auctorem. S.
Thom. in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. questiuncula 4.
Hoc tamen est falsum; neque verò id
docuit, aut indicauit S. Doctor: falsum
quidem est, quia significatio exercetur
in ipso intelligente, cui nomen aliquid
significat; Verbum autem diuinum non
est medium intelligendi ipsis beatis; sed
est duntaxat obiectum intellectum, vt
lib. 2. differuimus; nec S. Tho. hoc som-
niavit eo loco, quē postea enarrabimus.
Sed nonnulla est quæstio vtrum nomen
Deus significet beatis quod quid est Deus
per mediam visionem beatam?
Probatur tamen quod nomen Deus
etiam beatis nō declarat quid est Deus
per mediam visionem beatam. Nam sig-
nificatio nominis accidit per quandam
intellectus excitationem, vt ab vno du-
catur in aliud: est enim nomen signum
instrumentale quod est proprium ven-
tis ratione, & loquentis sermone sensi-
bili: vnde angelis nomen non significat
aliquid, quia non transeunt cogitando
à signo ad signatum, sed simul intelligūt
vtrumque. Sed beati qui propter lumen
gloriæ naturaliter vident Deum, non
excitantur ad videndum illud per ali-
quod signum memoratiuum: ergo no-
men, Deus, etiam in beatis, non signifi-
cat Deum per mediam visionem beatā,
sed per alium conceptum, ad quem ex-
citat ipsum nomen auditum: & hoc li-
quet ex definitione signi Augustiana,
quod prater speciem, quam ingerit sensi-
bus, &c. Præterea nomen suapte natu-
ra est propositionis pars: quare & con-
ceptus, cui nomen subijcitur, est pars
propositionis: necesse est igitur ipsos
conceptus esse partitos more nostro in-
telligendi, vt ex illis in mente conficia-
mus propositiones: quales conceptus
neq; Angelus habet; quia simplici qua-
dam intelligentia multa percipit: ergo
visio beata qua illi percipiunt quid est
Deus, multo minus est apta pars pro-
positionis: ergo neque nomen est, aut
loco nominis, quam scilicet visionē no-
men significet & declarat: nomen enim
conceptum mētis declarat, vt diximus.
Hoc ipsum probatur, quia hoc nomen,
Deus, non est impositum ad significan-
dum Deum, nisi humano quodam con-
ceptu; neque multos habere potest con-
ceptus, nisi æquiuocè, & nouata signifi-
catione: ergo saltem ea significatione,
quam nunc habet, non potest significare
quid est Deus.
Hanc verò nostram sententiā quod
nec beati vtātur nomine Deitatis quid-
ditatiuo, firmamus doctrinā S. Thom.
eo ipso loco sententiarum, qui nobis
enarrandus est, scilicet in 1. d. 2. q. 1.
ar. 3. questiuncula 4. docet enim ibi esse
oportere diuina nomina plura, si nomē
imponitur ad significandam rem medio
concep-

Improbatur 5.
ex sequentib.
23.
Dub. An no-
mē, Deus, ho-
minibus bea-
tis colloquen-
tibus significet
quid est Deus?

Resp. Ferr.
affirmat, sed
medio verbo
tantum.

S. Thom.
Improbatur.
Verbum non
est mediū in-
telligendi bea-
tis, &c. vt lib. 2
c. 14. p. 3. n. 2.
& 3.

S. Thom.
Verbum non
est mediū in-
telligendi bea-
tis, &c. vt lib. 2
c. 14. p. 3. n. 2.
& 3.

S. Thom.
Verbum non
est mediū in-
telligendi bea-
tis, &c. vt lib. 2
c. 14. p. 3. n. 2.
& 3.

S. Thom.
Verbum non
est mediū in-
telligendi bea-
tis, &c. vt lib. 2
c. 14. p. 3. n. 2.
& 3.

Postremò illud falsum esse commōstra-
mus quod in significatione nominis at-
tendendum sit potius ad conceptū au-
diētis, quam loquētis. Nominibus enim
vtimur, ad explicandos conceptus, &
propalandos illos: & ipsa institutio est
quædam concors voluntas multorum
saltem interpretatiua vt aimus, qua vo-
lunt homines declarare suos conceptus
illo nomine: ergo etsi cum beatis loqua-
mur, non volumus nominibus nostris
significare Deum vt illi intuentur, sed
vt nos nouimus nostros aperientes cō-
ceptus. Illud quoque consequitur ex ista
nōua opinione, vt cum Deo loquentes
significemus Deum non solum quiddi-
tatiuē, sed comprehensiuē: siquidem sig-
nificatio vocis æstimāda est ex concep-
tu audientis: Deus autem qui nos audit,
se ipsum comprehendit; ergo hoc nomē,
Deus, declarat Deo se ipsum compre-
hensiuē: est autem non firma responsio,
quod nomina nostra nihil Deo signifi-
cant, eò quod nomina aperiuunt concep-
tus occultos, qui Deo non sunt occulti.
Nam & Christo Domino per species in-
ditas scientiæ infusæ nota erant corda
sermocinantium cum illo, & tamen no-
mina significabant illi conceptus homi-
num notos. Hoc enim est per accidens
quod conceptus alicui sit notus, vt con-
ceptum declarem nostro modo per
nomina sensibilia. Confutatur autem
adhuc opinio cōtraria, quia neque bea-
ti inter se nominibus vtuntur, quibus
significent quid est Deus, quod iam com-
probauimus.

A niavit eo loco, quē postea enarrabimus.
Sed nonnulla est quæstio vtrum nomen
Deus significet beatis quod quid est Deus
per mediam visionem beatam?
Probatur tamen quod nomen Deus
etiam beatis nō declarat quid est Deus
per mediam visionem beatam. Nam sig-
nificatio nominis accidit per quandam
intellectus excitationem, vt ab vno du-
catur in aliud: est enim nomen signum
instrumentale quod est proprium ven-
tis ratione, & loquentis sermone sensi-
bili: vnde angelis nomen non significat
aliquid, quia non transeunt cogitando
à signo ad signatum, sed simul intelligūt
vtrumque. Sed beati qui propter lumen
gloriæ naturaliter vident Deum, non
excitantur ad videndum illud per ali-
quod signum memoratiuum: ergo no-
men, Deus, etiam in beatis, non signifi-
cat Deum per mediam visionem beatā,
sed per alium conceptum, ad quem ex-
citat ipsum nomen auditum: & hoc li-
quet ex definitione signi Augustiana,
quod prater speciem, quam ingerit sensi-
bus, &c. Præterea nomen suapte natu-
ra est propositionis pars: quare & con-
ceptus, cui nomen subijcitur, est pars
propositionis: necesse est igitur ipsos
conceptus esse partitos more nostro in-
telligendi, vt ex illis in mente conficia-
mus propositiones: quales conceptus
neq; Angelus habet; quia simplici qua-
dam intelligentia multa percipit: ergo
visio beata qua illi percipiunt quid est
Deus, multo minus est apta pars pro-
positionis: ergo neque nomen est, aut
loco nominis, quam scilicet visionē no-
men significet & declarat: nomen enim
conceptum mētis declarat, vt diximus.
Hoc ipsum probatur, quia hoc nomen,
Deus, non est impositum ad significan-
dum Deum, nisi humano quodam con-
ceptu; neque multos habere potest con-
ceptus, nisi æquiuocè, & nouata signifi-
catione: ergo saltem ea significatione,
quam nunc habet, non potest significare
quid est Deus.
Hanc verò nostram sententiā quod
nec beati vtātur nomine Deitatis quid-
ditatiuo, firmamus doctrinā S. Thom.
eo ipso loco sententiarum, qui nobis
enarrandus est, scilicet in 1. d. 2. q. 1.
ar. 3. questiuncula 4. docet enim ibi esse
oportere diuina nomina plura, si nomē
imponitur ad significandam rem medio
concep-

B aliquid, quia non transeunt cogitando
à signo ad signatum, sed simul intelligūt
vtrumque. Sed beati qui propter lumen
gloriæ naturaliter vident Deum, non
excitantur ad videndum illud per ali-
quod signum memoratiuum: ergo no-
men, Deus, etiam in beatis, non signifi-
cat Deum per mediam visionem beatā,
sed per alium conceptum, ad quem ex-
citat ipsum nomen auditum: & hoc li-
quet ex definitione signi Augustiana,
quod prater speciem, quam ingerit sensi-
bus, &c. Præterea nomen suapte natu-
ra est propositionis pars: quare & con-
ceptus, cui nomen subijcitur, est pars
propositionis: necesse est igitur ipsos
conceptus esse partitos more nostro in-
telligendi, vt ex illis in mente conficia-
mus propositiones: quales conceptus
neq; Angelus habet; quia simplici qua-
dam intelligentia multa percipit: ergo
visio beata qua illi percipiunt quid est
Deus, multo minus est apta pars pro-
positionis: ergo neque nomen est, aut
loco nominis, quam scilicet visionē no-
men significet & declarat: nomen enim
conceptum mētis declarat, vt diximus.
Hoc ipsum probatur, quia hoc nomen,
Deus, non est impositum ad significan-
dum Deum, nisi humano quodam con-
ceptu; neque multos habere potest con-
ceptus, nisi æquiuocè, & nouata signifi-
catione: ergo saltem ea significatione,
quam nunc habet, non potest significare
quid est Deus.
Hanc verò nostram sententiā quod
nec beati vtātur nomine Deitatis quid-
ditatiuo, firmamus doctrinā S. Thom.
eo ipso loco sententiarum, qui nobis
enarrandus est, scilicet in 1. d. 2. q. 1.
ar. 3. questiuncula 4. docet enim ibi esse
oportere diuina nomina plura, si nomē
imponitur ad significandam rem medio
concep-

C Nam & Christo Domino per species in-
ditas scientiæ infusæ nota erant corda
sermocinantium cum illo, & tamen no-
mina significabant illi conceptus homi-
num notos. Hoc enim est per accidens
quod conceptus alicui sit notus, vt con-
ceptum declarem nostro modo per
nomina sensibilia. Confutatur autem
adhuc opinio cōtraria, quia neque bea-
ti inter se nominibus vtuntur, quibus
significent quid est Deus, quod iam com-
probauimus.

D Ultima disputatio est vtrum post fi-
nem mundi hominibus beatis inter se
colloquentibus hoc nomen, Deus, signi-
ficabit quid est Deus? Franc. Ferrariens.
lib. 1. contra gent. cap. 31. affirmantem
partem sequitur; sed addit hoc nomen
tum significaturum esse quid est Deus
non medio conceptu humano, sed per
Verbum in quo beati Deum intuentur.
eiusque sententiæ testatur auctorem. S.
Thom. in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. questiuncula 4.
Hoc tamen est falsum; neque verò id
docuit, aut indicauit S. Doctor: falsum
quidem est, quia significatio exercetur
in ipso intelligente, cui nomen aliquid
significat; Verbum autem diuinum non
est medium intelligendi ipsis beatis; sed
est duntaxat obiectum intellectum, vt
lib. 2. differuimus; nec S. Tho. hoc som-
niavit eo loco, quē postea enarrabimus.
Sed nonnulla est quæstio vtrum nomen
Deus significet beatis quod quid est Deus
per mediam visionem beatam?
Probatur tamen quod nomen Deus
etiam beatis nō declarat quid est Deus
per mediam visionem beatam. Nam sig-
nificatio nominis accidit per quandam
intellectus excitationem, vt ab vno du-
catur in aliud: est enim nomen signum
instrumentale quod est proprium ven-
tis ratione, & loquentis sermone sensi-
bili: vnde angelis nomen non significat
aliquid, quia non transeunt cogitando
à signo ad signatum, sed simul intelligūt
vtrumque. Sed beati qui propter lumen
gloriæ naturaliter vident Deum, non
excitantur ad videndum illud per ali-
quod signum memoratiuum: ergo no-
men, Deus, etiam in beatis, non signifi-
cat Deum per mediam visionem beatā,
sed per alium conceptum, ad quem ex-
citat ipsum nomen auditum: & hoc li-
quet ex definitione signi Augustiana,
quod prater speciem, quam ingerit sensi-
bus, &c. Præterea nomen suapte natu-
ra est propositionis pars: quare & con-
ceptus, cui nomen subijcitur, est pars
propositionis: necesse est igitur ipsos
conceptus esse partitos more nostro in-
telligendi, vt ex illis in mente conficia-
mus propositiones: quales conceptus
neq; Angelus habet; quia simplici qua-
dam intelligentia multa percipit: ergo
visio beata qua illi percipiunt quid est
Deus, multo minus est apta pars pro-
positionis: ergo neque nomen est, aut
loco nominis, quam scilicet visionē no-
men significet & declarat: nomen enim
conceptum mētis declarat, vt diximus.
Hoc ipsum probatur, quia hoc nomen,
Deus, non est impositum ad significan-
dum Deum, nisi humano quodam con-
ceptu; neque multos habere potest con-
ceptus, nisi æquiuocè, & nouata signifi-
catione: ergo saltem ea significatione,
quam nunc habet, non potest significare
quid est Deus.
Hanc verò nostram sententiā quod
nec beati vtātur nomine Deitatis quid-
ditatiuo, firmamus doctrinā S. Thom.
eo ipso loco sententiarum, qui nobis
enarrandus est, scilicet in 1. d. 2. q. 1.
ar. 3. questiuncula 4. docet enim ibi esse
oportere diuina nomina plura, si nomē
imponitur ad significandam rem medio
concep-

Angelus simplici intelligentia multa percipit.
Probatur 4.
S. Thom.

Definitio signi ex S. Aug.
Probatur 2.
Nomen est pars
propositionis,
conceptus itē
cui nomē sub-
ijcitur.

Ratio.
Beati non ex-
citantur ad vi-
dendum Deū
per aliquod sig-
num memora-
tium.

explicandus
n. 26.
Difficultas, an
media visione
lecta, &c.
24.
Resol. neg.
Probatur 1.
Nomen est sig-
nū instrumen-
tale.
Angelis nomē
non significat
aliquid?
Ratio.
Beati non ex-
citantur ad vi-
dendum Deū
per aliquod sig-
num memora-
tium.
Definitio sig-
ni ex S. Aug.
Probatur 2.
Nomen est pars
propositionis,
conceptus itē
cui nomē sub-
ijcitur.
Angelus simplici intelligentia multa percipit.
Probatur 4.
S. Thom.

Cō-
Bea-
diu-
plur-
S.
Cō-
Deit-
lus e-
rus c-
uus,
con-
1. C.
Ferr-
S. Th-
Ref-
Nomen
Deus,
car du-
& con-
Non
car qui-
uē De-
dio cō-
propri-
nis, se-
nomē
A Bea-
latū po-
nificare
ab eo el-
sum.
In au-
concep-
nomen
erit
rus, ve-
rus.
Hoc est
vtcuq;
ponere
illi rati

Conceptus etiam Beatorum de diuina natura plures sunt. S. Chrysof.

Corollar. Deitatis nullus est conceptus quidditatus, nec nomen connotatiuum.

26. 1. Obiect. Ferrar. ex S. Thom.

Respons. Nomen, v. c. Deus, significat duo, rem & conceptum. Non significat quidditatem Deitatis medio conceptu proprio nominis, seu quem nomen excitat.

A Beato prolatum potest significare Deum ab eo clare visum.

In audiente, conceptus per nomen excitationis erit obscurus, vel reflexus.

Hoc est beatum utcumque imponere nomen illi rationi ob

conceptu: nam conceptus etiam beatorum de diuina natura plures sunt; & hoc comprobatur auctoritate S. Ioann. Chrysof. in elucidatione Psalm. 148. dicens, Angelos partim collaudare Deum, alios bonitatem, alios maiestatem; ergo diuersis conceptibus beatorum necesse est diuersa nomina subesse, siquidem nomen significat rem medio conceptu. Ex quo argumento ulterius colligimus quod sicut Deitatis nullus est conceptus quidditatus, ita neque nomen connotatiuum; & cum fiat nomina plura partim significantia Deitatem, nullum est quidditatum, quia vnum illud satis explicaret quod quid est Deus.

Verum ex eodem loco obijcit Ferrar. quod S. Thom. docet, beatum videntem Deum posse nomen imponere Deitati a se visae: ergo illud nomen erit quidditatum, continens quicquid alijs nominibus significatur, ut ibidem ait S. Doctor. Videtur tamen discernenda esse nominis significatio duplex. Significat enim nomen rem aliquam, & conceptum loquentis. Impossibile est autem quod nomen significet quidditatem Deitatem medio conceptu, quia conceptus quem nomen sensibile excitat, in mente audientis, non est quidditatus, neque est visio beata, ut comprobatur est. Ergo secundum quod nomen significat rem aliquam medio conceptu, non potest imponi nomen Deitati quidditatum.

At vero prout nomen declarat conceptum loquentis, cum significatio nominis sit ad placitum, nihil prohibet quin nomen significet Deum clare visum a beato, quo nomine audito intelligemus loquentem videre Deum, & illo nomine significari nobis Deum clare visum. Et hoc voluit S. Thom. illis verbis notandis, quod potest beatus videns essentiam diuinam imponere nomen illi rationi obiectae, hoc est, illi obiecto suae visionis, explicando visionem suam illo nomine; sed audiens nomen illud proprio conceptu nominis, quem conceptum nomen excitat in mente, non concipit quidditatem Deitatem: sed intelligit Deitatem conceptu obscuro; vel etiam conceptu reflexo intelligit beatum loquentem sibi videre Deitatem clare, & Deitatem clare visam sibi indicare illo nomine. Et hoc est beatum utcumque imponere nomen Deitati a se visae, explicantem

A illo nomine visionem suam: non tamen quod proprius conceptus nominis, quo conceptu medio nomen significat, sit quidditatus; quare neque nomen quidditatum est. Cum igitur S. Thom. lib. 1. contra gent. cap. 3. ait hoc promissum esse beatis ut possint intelligere vno nomine quid est Deus, interpretandum est non proprio usu nominis quasi excitati a signo ad significatum: sed quia vere intuebuntur id quod hoc nomen, Deus, usu proprio nominis scilicet significatione, & conceptu non potest declarare; ut ipse S. Doctor dixerat in lib. 1. sententiarum.

B Quod si obijcias locum Zachariae ultimo, *In illa die erit Deus vnus, & nomen eius vnus.* Quod S. Thom. explicat 1. contra gent. de die beatitudinis, in quo nomen Dei quidditatum notissimum erit. Interpretandum hoc est de diuina visione, quae dicitur nomen Dei, quia aperte declarat quid est Deus; sicut illud Apocal. 2. *Et in calculo nomen nouum scriptum quod nemo nouit, nisi qui accipit*: quoniam enim visio Dei est premium iustorum, dicitur dari in calculo nomen, hoc est, visio; calculis enim rationem ducimus, & supputamus; & ita scribi nomen in calculo est visionem in-fundi, iuxta merita. At locus Zachariae, ad literam nihil aliud significat, quam vnum Deum colendum esse, non in die beatorum, sed temporibus Messiae.

Confirmatio.

F Undamentum illud opinionis nostrae, quod non intelligamus diuina per conceptum proprium, hoc est, quidditatum, videtur ipse Plato posuisse; nam ut Porphyrius apud S. Cyril. lib. 1. contra Iulianum refert, existimauit Deum non posse nominari, nisi a posterioribus scilicet a rebus creatis; quae sententia indicat Deum non intelligi per conceptum proprium; & ideo non nominari nisi a creaturis; unde oritur diuinorum contemplatio. Hoc ipsum clarius commemorat Clem. Alex. adhortatione ad gent. & eandem sententiam tribuit Platoni Nazianzen. orat. 2. vocans illum Theologum prophanorum. Et in eadem sententiam dicitur lib. de causis, proposit. 6. causa prima superior est nominatione.

iecta, sc. Deitatis a se visa, explicando visionem suam. 2. Obiect. ex S. Thom.

Respons. Beati vere intuentur id quod hoc nomen, Deus, usu proprio nominis non declarat. Idem.

27. 3. Obiect. ex Zachar. ult. S. Thom.

Respons. Apoc. 2.

Calculo nomen nouum scriptum est visio iuxta merita.

Ad loc. Zachar. explicatio literalis.

28. 1. Praemissa confirmatur.

Plato ut refert Porphyrius apud Cyril.

Clem. Alex.

S. Nazianz.

Auct. lib. de causis.

29. Potest deinde hoc ipsum confirmari A
 ex illo Pauli, *Videmus nunc per speculum
 in enigmate*, iuxta interpretationem S.
 Augustini ante elucidatam; quia sicut
 species rei sensibilis deducitur ad spe-
 culum, & inde ad nostrum aspectum re-
 flectitur; ita & species rerum diuinarum
 deducuntur ab speciebus creatis quasi
 ab speculo. Confirmatur auctoritate S.
 Dionysij cap. 1. de diuinis nominibus,
 ubi docet illam notitiam accipi à rebus
 creatis, & Deum nominari ab illis, ut
 sapius quoque S. Thomas docet. Et hoc
 idem significat pulchrè S. Gregor. Na-
 zianz. cum ait, *Ex ijs, quæ circa ipsum
 sunt, scilicet ex operibus magis perfe-
 ctis, quæ à Deo emanant, ipsum adum-
 brantes, obscuram quandam, atque im-
 becillam, atque aliam ex alia speciem
 colligimus.*

30. Quod verò nullum nomen significet,
 nisi id quod intellectu capimus, potest
 etiam confirmari Patrum suffragijs. Nā
 S. Cyrill. libr. 1. contra Iulianum, & S.
 Gregor. Nazianz. orat. 2. de Theologia
 refert sententiā Hermetis Trismegisti,
 siue Platonis, *Deum intelligere difficile
 est, eloqui autē impossibile.* Plato enim
 in Timæo, quem Tullius de vniuers. tra-
 ducit, *Inuenire (inquit) difficile, & cum
 inueneris indicare in vulgus nefas.* Et
 Platonem videtur dicere Nazianzenus
 Theologum prophanorum, ut in scholis
 explicatur. Verum est quod ipse subij-
 cit ibi, *Ego verò ita potius dicendum cō-
 seo Dei naturam nullis quidem verbis
 explicari posse, animo autem atque in-
 tellectu comprehendere multo minus posse.*
 Nam quod quis fortè animo, & ratio-
 ne complexus fuerit id quoque fortasse
 declarare sermone queat. Vtrumque im-
 possibile dicit Deum intelligere, & no-
 minare; sed intelligere magis impossi-
 bile; non quia quod non intelligimus
 possumus nominare, sed quia ut ipse ex-
 plicat non est difficile nominare, si tamē
 intelligamus. Quare perspecta verborū
 sententiā, nobiscum planissimè Grego-
 rius consentit. Idem testatur S. August.
 Psal. 83. *Quid queris ut ascendat in lin-
 guam, quod in cor non ascendit.* Profecto
 hoc querit Ioānes Scotus, & eius secta-
 tores. Idem confirmat S. Prosper. sen-
 tenc. 61. *Verius (inquit) est Deus quam
 cogitatur, & verius cogitatur quam di-
 citur.* Ergo fieri non potest, ut quiddita-

tinè significetur, qui ita cogitari non po-
 test. Sanctus quoque Hilarius lib. 3. de
 Trinitat. *Deficit ergo in nuncupatione
 confessio, & quicquid illuc sermonum
 aptabitur, Deum ut est, quantusque est,
 non loquetur: perfecta sciētia est sic Deū
 scire ut licet non ignorabilem, tamen in-
 enarrabilem scias; credendus est, intelli-
 gendus est, adorandus est, & his officijs
 eloquendus est.* Quibus verbis non ob-
 cure affirmat meliùs nos diuina intelli-
 gere, quàm nominibus nuncupare, aut
 eloqui. Et iterum. *Extra significationē
 sermonis est, extra sensus intentionem.*
 Et iterum, *Verborum significantiam rei
 ipsius natura consumit.* Et iterum, *Na-
 turæ sermo succubit; rem ut est, verba
 non explicant.* Et Georgius Pisida in
 suo poemate pulchrè dixit, *Omnium am-
 bitu docemus hanc quæ non capitur ef-
 sentiam: verborum enim ambitus opus
 est, ubi non sunt nomina propria.* Et S.
 Gregorius Papa lib. 10. Moral. cap. 4. &
 5. testatur de Deo nos balbutiendo lo-
 qui.

Præcipuum verò pronunciatū quod
 nullum nomen aut clarè, aut distinctè
 contineat quid Deus est, confirmatur
 Philosophorum sententijs. Nam lib. de
 causis dicitur prima causa esse supra om-
 ne nomen; & eadem fuit sententiā Tris-
 megisti, & Platonis, ut diximus. Deinde
 ad rem Theologam probatur ex sacris
 literis. Id enim indicant verba illa, *Quid
 queris nomen meum, quod est mirabile
 & illa quoque, Quod est nomen eius, aut
 nomen filij eius, si nosti?* Vbi non solum
 videtur indicari incomprehensibilis na-
 turæ, sed quæ nullo nomine includatur.
 Et probari potest ex Psal. *Te decet laus
 Deus in Sion; iuxta aliam versionem,
 Tibi silet laus:* quia nullis verbis potest
 exprimi quid Deus sit. Ea autem est cō-
 sentiens Patrum doctrina. S. Dionysius
 cap. 1. de diuinis nomin. hoc ipsum lu-
 culentissimè confirmat, *Quomodo (in-
 quit) à nobis tractabitur sermo de inuo-
 cabili, & supernominabili Deitate, sci-
 licet, quæ vocari non potest, & est supra
 omne nomen; & addit Deum increpasse
 Moysen quod quæreret nomen eius,
 Quod, inquit, est collocatum supra omne
 nomen, quod nominatur, siue in isto sæ-
 culo, siue in futuro.* Vbi videtur annuere
 nostræ sententiæ, quod neque beati utā-
 tur nomine Deitatis, intelligentes usu
 nominis

S. Hilar.

Idem.

Idem.

Idem.

Pisida.

S. Greg. Pa-
 pa.

31.
 Concl. ut in-
 tit. confirma-
 tur.

Auct. lib. de
 causis.

Proverb. 30

Psal. 44.

S. Dionys.

Idem.
 Annuere tradi-
 tis n. 22. 23. &
 62.